

II. ЗДВИГ

Українців Австралії

МЕЛЬБОРН 9—11 КВІТНЯ 1971 р.

diasporiana.org.ua

ГОЛОВНИЙ ДІЛОВИЙ КОМІТЕТ

2-го ЗДВИГУ УКРАЇНЦІВ АВСТРАЛІЇ:

ГОЛОВА — Микола Глухова, Культ. Освітній Керівник
СУОА,
З уряду Союзу Українських Організацій Австралії —
Голова Мирослав Болюх
З уряду Української Громади Вікторії —
Голова Іван Кирлик

Члени:

Андрій Глуханич, Василь Цибульський, Генадій Ботте,
Степан Місько, Юрій Венгльовський, Ярослав Гевко,
Кость Карпенко, Василь Іванчо, Дмитро Пирогів,
Лідія Гаєвська-Денес, Мая Грудка, Анастасія Грушецька,
Неван Грушецький, Василь Хамула, Роман Хамула,
Тарас Яськевич.

*

Г. Д. К. Зліва на право; сидять: Т. Яськевич, Я. Гевко, М. Грудка, М. Болюх, Л. Гаєвська-Денес, Н. Грушецька, Ю. Венгльовський; стоять: В. Іванчо, А. Глуханич, Д. Пирогів, М. Глухова, Н. Грушецький, К. Карпенко, Г. Ботте.

II. ЗДВИГ

Українців Австралії

ПРОГРАМА, МАТЕРІЯЛИ КОНВЕНЦІЙ І
ВІДБУТИХ ІМПРЕЗ, ІНФОРМАЦІЇ

МЕЛЬБОРН 9—11 КВІТНЯ 1971 р.

“...Лиш боротись — значить жить...”

Л. Українка

**2-й ЗДВИГ УКРАЇНЦІВ АВСТРАЛІЇ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ:
100-РІЧЧЮ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ВЕЛИКОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕТЕСИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

I

**20-ти ЛІТТЮ ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ
В АВСТРАЛІЇ**

Накладом: Союзу Українських Організацій Австралії (СУОА)

ВСТУПНЕ СЛОВО

В 1967 р., Управа СУОА та Комітет для Ювілейних Святкувань Української Державности (ЮСУД), рішили для відзначення 50-річчя Золотого Ювілею Великої Української Революції, відбу-ти Здвиг Українців в Сідней в днях 31.12.67-2.1.68. Тоді також рі-шено, щоб такі Здвиги відбувати періодично, раз в кожній каденції СУОА та присвячувати їх якійсь важливішій річниці.

Запропоновано, щоб Здвиги ці відбувати по черговості в трьох місцевостях, найбільших скупченнях українців: Сідней, Мельборн, Аделаїда. Це не виключає, однак, щоб в майбутньому не розра-ховувати на можливість відбути Здвиг в таких стейтових містах, як Перт чи Брізбен, якщо організатори зуміють побороти технічні та фінансові труднощі, з огляду на географічне положення та малочисельність нашого поселення в тих містах. Після відбуття Першого Здвигу в Сіднею, для відзначення 50-річчя Української Державности, зразу намічено відбути Другий Здвиг в Мельборні, присвячений 100-річчю народження великої української поетеси Лесі Українки і 20-річчю нашого організованого поселення в Австралії. Третій Здвиг заплановано вже відбути в Аделаїді в 1972/73 році.

В програмах Здвигів передбачалися та беруться до уваги в майбутньому такі імпрези: конвенції організованих секторів гро-мадського життя, мистецькі імпрези, як фестивалі української пі-сні та танку, драматично-сценічні, з окремим узглядненням імпрез молоді тощо. Організатори завжди старалися, щоб розкинену по розлогих просторах українську громаду в Австралії, звести ра-зом на кілька днів, обмінятися думками до основніших актуаль-них громадських питань, особисто запізнатися і витворити почут-тя великої родини, об'єднаної спільними завданнями і метою.

Як виявили настрої, після відбуття Другого Здвигу та голоси в пресі, традиція Здвигів вже закріпилася. В Мельборні, в часі Другого Здвигу, як на наші австралійські умовини, виявилась велика чисельність на всіх імпрезах. Такі конвенції, як головна сесія чи громадська, мали понад 200 учасників, Фестиваль пісні і танку 1800, Мистецький вечір української молоді 900, спільний бенкет 600.

Це перший раз мабуть в історії нашого організованого гро-мадського життя, що були заступлені, через особисту участь, всі громади та організації — члени СУОА. Прибути, пр. танцюваль-ний групі та делегації з Перту, близько 2 тисячі миль, це неабия-ке зусилля. Треба також відмітити дуже позитивну громадську настанову Української Громади в Південній Австралії, що вмілою організацією і співпрацею з організаторами, зуміла придбати по-важну кількість учасників і причинитися до успіху Здвигу.

Окремо створений Діловий Комітет мав в своєму складі комісії для поодиноких ділянок, як комісія мистецька, організаційна, преси й інформації, зовнішніх зв'язків, мешканева і т. д. Як в Першому Здвигові, так і в Другому, треба також відмітити велику гостинність, що запевнила наших землякам з віддалених стейтів провести час і на мешканнях і поза ними, в родинній теплій атмосфері.

В цьому Збірникові подаємо повну програму, деякі основніші доповіді та інформації Другого Здвигу, щоб задокументувати важливіші і кращі моменти з історії поселення українців в Австралії.

Президія СУОА

ОРГАНИ СУОА В ЧАСІ ЗДВИГУ

Зліва на право; сидять: Т. Пасічинський (шкільництво), Я. Гевко (фінанси), Т. Яськевич (зовн. зв'язки), М. Грудка (сусп. опіка), М. Болюх (голова Управи), Л. Гаєвська-Денес (жіноцтво), О. Кошарський (голова К. К.), Д. Нитченко (К. К.), І. Ващишин (член Управи); стоять: С. Григорців (Суд), Н. Грушецький (преса), Д. Пирогів (секретар), Ю. Венгльовський (організаційний), М. Глуховева (культ.-осв.), Ю. Семків (К. К.), С. Лисенко (член Управи), В. Фокшан (Суд).

ПРОГРАМА ЗДВИГУ

КОНВЕНЦІЇ

Організованих секторів громадського життя в Австралії

П'ЯТНИЦЯ, 9.4.1971 р.

1-3 год. по пол. — Конвенція Братства І-ї Дивізії УНА, приміщення студентська домівка, Ессендон

2-га год. по пол. — Відкриття Виставки Народного Мистецтва, Фойє Нар. Дому УГВ. Голова Союзу Українок Австралії п-і С. Ваврик.

3-6 год. по пол. — Конвенція Голів Громад та суспільно-громадських Організацій, велика зала Нар. Дому УГВ, Ессендон.

Доповідач голова СУОА М. Болюх до питань: СУОА в системі СКВУ, СУОА — громадська централь після 20 років існування, Роль Українських Громад по стейтам та сектор суспільно-громадських Організацій

6-10 веч. — Конвенція Наукового Т-ва ім. Т. Шевченка. Доповідь Д. Нитченка: «Леся Українка в спогадах сучасників». Інформація С. Міська — «Побудова Дому «Пам'ятника» Т. Шевченка в Канберрі». Зала Нар. Дому УГВ

СУБОТА, 10.4.1971 р.

8.30-11.30 год. рано — Конвенція Союзу Образотворчих Мистців Австралії (СУОМА). Зала Нар. Дому УГВ

9-11.15 год. рано — Конвенція Української Центральної Шкільної Ради в Австралії. Стейтові інформації про стан рідного шкільництва; Організація 6-го З'їзду УЦШР. Студ. домівка, Ессендон

10-1 год. — Конвенція Союзу Українок Австралії і стейтові інформації і доповіді

12-3 год. по пол. — Конвенція Т-ва Прихильників Творчости М. Зерова. Канцелярія УГВ

3-6.30 год. по пол. — Головна Сесія «До питання української еміграційної молоді в Австралії»:

«Батьки і діти у 20-и літтю» — доповідь п-і Л. Гасвська-Денес, Р. Хамула

«Можливості та методи виховання молоді в патріотизмі та громадськості» — доповідь п-і Т. Бабій

«Чинники зацікавлення молоді в українстві» — доповідають М. Цюрак, В. Хамула

*

9 — 11.4.1971 — Виставка Українських Ікон в Катедральній Залі, Норт Мельборн

10.4.71, субота, год. 10-а рано — Спортові Ігрища молоді на спортовому майдані «Леви», Монтгомери Парк, Ессендон. Участь беруть молодечі спортові команди СУМ і Пласт з НІВелсу і Вікторії

10.4.71, субота, год. 12.00 по пол. — Відкриття Образотворчої Виставки СУОМА, заля УГВ, Ессендон

*

СУБОТА, 10.4.1971 р., 7-ма год. веч.

Український Нар. Дім, Ессендон

МИСТЕЦЬКИЙ ВЕЧІР УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ АВСТРАЛІЇ

В програмі Вечора беруть участь молоді Солісти, Молодечі Хори і Молодечі Танкові Групи Західньої Австралії (Перт), Південної Австралії (Аделаїда), Вікторії (Мельборн,) Нового Південного Велсу (Сідней).

- 1. МОЛОДЕЧИЙ КАТЕДРАЛЬНИЙ ХОР, Мельборн**
«Покаянія», муз. А. Веделя,
Солісти — С. Моравська, М. Возняк, В. Возняк
- 2. ДУЕТ — Петро Яровий, Петро Миронюк, Аделаїда**
«Зацвіла вже калина»
- 3. ШКОЛА НАРОДНИХ ТАНКІВ, Перт**
«Козачок»
- 4. МОЛОДЕЧИЙ СКЛАД ХОРУ «ГОМІН», Аделаїда**
«Гей, там у Вільхівці», стрілецька пісня
- 5. СУМІВСЬКА ТАНКОВА ГРУПА, Сідней**
«Українська думка», танок за муз. Пресовського
- 6. МОЛОДЕЧИЙ СКЛАД ХОРУ «ГОМІН», Аделаїда**
«Тече річка», нар. пісня
«Місяць на небі», нар. пісня
- 7. СУМІВСЬКИЙ КВАРТЕТ «БАРВІНОК», Мельборн, в складі:**
С. Моравська, О. Данко, Г. Данко, В. Гуменна
Дві народні пісні
- 8. ШКОЛА НАРОДНИХ ТАНКІВ, Перт**
«Кривий танок», виконує дівоча група
- 9. ДУЕТ — Христина Цюрак, Петро Яровий, Аделаїда**
«Подай рученьку», муз. І. Весоловського
- 10. СУМІВСЬКА СПОРТОВА ГРУПА, Сідней**
Спортові вправи

П Е Р Е Р В А

- 10а. СУМІВСЬКА ТАНКОВА ГРУПА, Сідней**
«Гопак»
- 11. МОЛОДЕЧИЙ СКЛАД ХОРУ «ГОМІН», Аделаїда**
«Знов сади цвітуть», муз. Д. Циганків
- 12. ШКОЛА НАРОДНИХ ТАНКІВ, Перт**
Сольовий Клясичний Танок
- 13. ТРІО — Сестри Христина, Соня і Марія Цюрак, Аделаїда**

- «Не шуми калинонько», муз. І. Шамо
14. **ТАНКОВА ГРУПА ПЛАСТУ**
«ЮНИЙ СОНЯШНИЙ ПРОМІНЬ», Мельборн
В'язанка українських танків
 15. **МОЛОДЕЧИЙ СКЛАД ХОРУ «ГОМІН»**, Аделаїда
«Гнуться верби», муз. О. Білаша
 16. **СУМІВСЬКА ТАНКОВА ГРУПА «ВЕРХОВИНА»**, Мельборн
«Аркан»
«Коломийка»
 17. **МОЛОДЕЧИЙ КАТЕДРАЛЬНИЙ ХОР**, Мельборн
«Карпатський гомін», муз. М. Гринишина
заспівують — О. Данко, О. Бабяк, Т. Моравська
сопілка — С. Венгринович
«Вперед», марш УПА
КОНФЕРАНСЬЄ — ХРИСТИНА ГЛУХАНИЧ

Диригент Молодечого Катедрального Хору, Мельборн —
ОКСАНА ТАРНАВСЬКА
Мистецький Керівник СУМівської Танкової Групи, Сідней —
НАТАЛІЯ ТИРАВСЬКА
Диригент Молодечого Складу Хору «Гомін» —
НАТАЛКА СУХОДОЛЬСЬКА
Мистецький Керівник Школи Народніх Танків, Перт —
Ф. МЕЛЬНИЧУК
Музичний супровід до точок Аделаїди —
ЛІДА ДІДЕНКО, ВОЛОДИМИР ШЕВЧУК
Музичний супровід для СУМівської Танк. Групи, Сідней —
Оркестра Юного СУМ-у, Дир. В. МАЙКОВСЬКИЙ
Мистецький Керівник СУМівської Танк. Групи
«ВЕРХОВИНА», Мельборн — СТЕФА МОРАВСЬКА
Мистецький Керівник Танкової Групи ПЛАСТ-у «ЮНИЙ
СОНЯШНИЙ ПРОМІНЬ», Мельборн — СТЕПАН ГНАТІВ
Інструктор СУМівської Спортової Групи, Сідней —
В. ПАВЛІВ
Мистецьке оформлення сцени —
Художник В. ЦИБУЛЬСЬКИЙ
Технічна обслуга сцени — В. МЕЛЬНИК

*

НЕДІЛЯ, 11.4.1971 р., год. 4 по пол.

Бродмедовс Тавн Гол

ІV-й ФЕСТИВАЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ І ТАНКУ

**В Програмі Фестивалю беруть участь, Мистецькі Одиниці
Українських Громад Західньої Австралії (Перт), Південної
Австралії (Аделаїда), Вікторії (Мельборн), Нового Південного
Велсу (Сідней).**

**КОРОЛІВСЬКИЙ ГИМН
УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ГИМН**

1. **ШКОЛА НАРОДНИХ ТАНКІВ**, Західня Австралія, Перт
«Запорозький герць»
ПІВДЕННА АВСТРАЛІЯ:
2. **МІШАНИЙ ХОР «ГОМІН»**
«Пісня про рідний край», муз. С. Крапива
«Моя Україно безкрая», муз. К. Долончен
3. **ЧОЛОВІЧИЙ ХОР «ГОМІН»**
«Карпатські січовики», муз. Г. Китастого
«Гей, знялася завірюха», муз. О. Білаша
4. **ЖІНОЧИЙ ХОР «ЛАСТІВКА»** Союзу Українок Півд. Авст.
«Гетьте думи», слова Лесі Українки
«Бузок», муз. Е. Козака
«Чи знаєш ти», слова і муз. Р. Купчинського
«Пісня про Полтаву», слова К. Рошко, муз. М. Донця
5. **ТАНКОВА ГРУПА** Української Недільної Школи
Український танок
6. **МІШАНИЙ ХОР «ГОМІН»**
«Ми підемо де трави похилі», муз. П. Майбороди
«Карпати», муз. І. Шамо
«Черемшина», муз. В. Михайлюка
«Ніч — ніченька», муз. Г. Жуківського
«Київський вальс», муз. П. Майбороди
«Дніпрові хвилі», муз. П. Майбороди
Солісти: Ярослав Вражук — сопрано
Володимир Катрук — тенор
Андрій Теплий — бас-баритон
КОНФЕРАНСЬЄ — КЛАВА РОШКО
Диригент Хору «Гомін» — **ЙОСАФАТ М. КЛІШ**
Диригент Хору «Ластівка» — **БОГДАН ЖОЛКЕВИЧ**
Музичний супровід — **ЛІДА ДІДЕНКО,**
НАТАЛКА СУХОДОЛЬСЬКА
Мистецький Керівник Танкової Групи Української
Недільної Школи — **ВАСИЛЬ ЛАБАЗ**
Мистецький Керівник Школи Народніх Танків, Перт —
Ф. МЕЛЬНИЧУК

ІІ Ч А С Т И Н А

1. **ШКОЛА НАРОДНИХ ТАНКІВ**, Західня Австралія, Перт
«Шумка», дівочий танок
НОВИЙ ПІВДЕННИЙ ВЕЛС:
2. **АНСАМБЛЬ БАНДУРИСТІВ ім. ГНАТА ХОТКЕВИЧА**
Інструментальний монтаж до творів Т. Г. Шевченка
3. **ОПЕРОВА СПІВАЧКА ТАІСА ТАРАС**
«Віють вітри», арія з Опери «Наталка Полтавка»
муз. М. Лисенка
«Місяцю ясний», арія з Опери «Запорожець за Дунаєм», муз. Гулака-Артемовського
«Прилинь, прилинь козаче», арія з Опери
«Запорожець за Дунаєм»,
муз. супровід піаніст **МИХАЙЛО КЛІОНОВСЬКИЙ**

- 4. ДУЕТ—ВАЛЯ КУЛИК — сопрано,
ВАЛЯ СПЕСИВА — мецо-сопрано**
«Місяць яснений», слова Л. Українки,
муз. М. Лисенка
«Під небом чужим», дуєт з «Майської Ночі»,
муз. М. Лисенка
акомп. на гітарах — В. МАЙКОВСЬКИЙ,
Б. СПЕСИВИЙ
- 5. АНСАМБЛЬ БАНДУРИСТІВ ім. Г. ХОТКЕВИЧА**
«Взяв би я бандуру», нар. пісня
«Дівка в сінях стояла», нар. пісня
«Ой, лопнув обруч», нар. пісня
- 6. УКРАЇНСЬКИЙ ТАНКОВИЙ АНСАМБЛЬ**
Українська сюїта
КОНФЕРАНСЬЕ — БОГДАН ПОДОЛЯНКО

Мистецький Керівник Українського Танкового Ансамблю —
НАТАЛКА ТИРАВСЬКА
Мистецький Керівник Ансамблю Бандуристів
ім. Г. Хоткевича — Г. І. БАЖУЛ, дир. — П. ДЕРЯЖНИЙ

ІІІ Ч А С Т И Н А

ВІКТОРІЯ:

- 1. ЧОЛОВІЧИЙ ХОР «ЧАЙКА»**
«Задзвенімо», муз. І. Воробкевича
«Ой, не стій під вікном», в'язанка нар. пісень
А. Гнатишина,
Солісти: І. Клодзінський, П. Матвійшин, М. Глуховева
«Блоха», муз. Т. Купчинського,
соліст І. Клодзінський
- 2. ТАНКОВИЙ АНСАМБЛЬ — ТРІО КОЗАКІВ «БОГУН»**
Танок
- 3. СОЛІСТКА А. ЦИБУЛЬСЬКА**
«Поклич мене», муз. Бабарджана
- 4. ДУЕТ Сестер Н. ОЛЕКСАНДРЕНКО, А. ЦИБУЛЬСЬКОЇ**
«Дніпро Богатир», муз. Левицького
фортеп. супровід — Дж. Турчіо
- 5. ТАНКОВИЙ АНСАМБЛЬ — ТРІО КОЗАКІВ «БОГУН»**
Танок
- 6. СПІВАЧКА — ГАЛИНА КОРІНЬ**
«Гетьте думи», власна композиція на слова
Л. Українки
«Рідне багатство», в'язанка українських пісень
фортеп. супровід — В. Баранович
- 7. МІШАНИЙ ХОР «ЧАЙКА»**
«І шумить і гуде», муз. Г. Верьовки
«Вівчарик», муз. Е. Козака
солісти — Г. Корінь, І. Клодзінський
«Б'ють пороги», Кантата, муз. Г. Давидовського
солісти — М. Болюх, Н. Ботте
акомп. — В. Баранович

**«БОЖЕ ВЕЛИКИЙ, ЄДИНИЙ», Молитва у виконанні
сполучених Хорів «ГОМІН» і «ЧАЙКА»**

КОНФЕРАНСЬС — ЯРОСЛАВ ГЕВКО

Диригент Хору «Чайка» — СТЕПАН КОРИНЬ
Музичний супровід до танків — Оркестра «Клясики» під
керівництвом ВАСИЛЯ ХАМУЛИ
Склад Танкового Ансамблю — Тріо Козаків «Богун» —
В. ВАСИЛЕНКО, С. ТОМИН, М. ЯРЕМ'ЯК
Мистецьке оформлення сцени — ГЕНАДІЙ БОТТЕ
Технічна обслуга сцени — ВІКТОР МЕЛЬНИК

*

Неділя, 11.4.1971 р., год. 8 веч.
Бродмедовс Тавн Гол

Б Е Н К Е Т

В ПРОГРАМІ БЕНКЕТУ:

привітальні промови
достойних гостей,

мистецькі виступи

Артистки КЛАВИ ФОЛЬЦ

Артистки КЛАВИ РОШКО

Поетеси ЗОЇ КОГУТ

Дует — ВАЛІ КУЛИК, ВАЛІ СПЕСИВОЇ

Церемоніальний Майстер —
ЮРІЙ ВЕНГЛЬОВСЬКИЙ

— o —

Автор відзнаки 2-го Здвигу Українців Австралії —
Оріон Венгринович

Автор Ювілейної відзнаки Лесі Українки —
Генадій Ботте

ВИСТАВКИ В ЗДВИГОВІ

Л. Гаєвська-Денес

ВИСТАВА НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА

Переведення виставки українського народного мистецтва в програмі 2-го Здвигу українців Австралії було стверджене Управою СУОА, на ініціативу СУВ, що також було полагоджено з Крайовою Управою СУА.

В основному, переведення виставки взяла на себе п. Майя Грудка — реф. Сусп. Опіки СУОА, вона ж і реф. Зовн. Зв'язків Стейтової Управи СУВ. Пропоновано Управам інших стейтів також взяти участь у виставці, але, остаточно склалося так, що виставку, в основному, влаштував СУВ, при співучасті СУНПВ.

В Мельборні пощастило зібрати для цієї виставки чудові, рідкісні зразки українського ужиткового мистецтва, від осіб, які свої речі, попередньо, не завжди, або неохоче випозичали. Зате ж виставка була багата, виповнена старовинними й найновішими зразками ужиткового мистецтва.

Паням, які розкладали речі, декорували приміщення (фойє Укр. Нар. Дому в Ессендон), пощастило розкласти все дуже вдало так, що кожна річ мала своє «виразне» місце; кожную річ було виразно видно, кожную було можна докладно оглянути, а до того, ще й почути пояснення, вказівки. Бо, протягом часу тривання виставки, кожночасно в приміщенні були присутні пані, які давали всі потрібні пояснення, а також і охороняли експонати.

Виставку почали укладати (розвішувати й уставляти) в четвер 8.4., а закінчили в п'ятницю вранці. Пані М. Грудка, Н. Ведмідська і О. Малинка (одну ніч) ночували в приміщенні виставки, для певности охорони. В основному, всю працю зробили пані М. Грудка і Н. Ведмідська, а їм допомагали (в четвер, від 8-ї вечора до 12 опівночі) — пані М. Ковшик, А. Грушецька, Р. Авдіїв, Л. Гаєвська-Денес. Дижувувати допомагала панна Віра Струк.

Речі для цієї виставки дали: пані — О. Коцюмбас, М. Стельмахів, М. Михайлів, Назар, М. Гриневич, Н. Гриневич, М. Ковшик, А. Цибульська, М. Грудка, С. Кирилось, О. Малинка, Л. Гаєвська-Денес, Р. Грабовська, Н. Ведмідська (власні, а також і зібрані від інших осіб, їй знаних); з Джілонгу — пані Срібна і В. Микитенко; панове — Стахів, Кардаш, Любарський, який мав окремий відділ власної дереворізьби. Також були речі-власність СУВ.

Дуже цікавими експонатами були: — вишитий гладдю тризуб (власність пані Микитенко); кераміка п-і Цибульської, дереворізьба п-а Любарського і Стахова, а особливо — касетка різьблена на

справжній кедрині, власність п-і М. Гриневич; вишивки пані М. Михайлів, О. Коцюмбас і Срібної.

В суботу (10.4.), рано, прибули пані зі Сіднею і привезли зі собою велике поповнення виставки. Тут були зібрані речі від пань: — Т. Борець, Т. Базалицької, Д. Володимирів, З. Вовк, Л. Гордієвої, Д. Гладкої, В. Домазар, О. Ільків, Н. Кармазин, Л. Мішалової, Олійник, Ю. Особи, Л. Попик, Л. Саракули, А. Сивак, Н. Теодорович, Таранець; панів — І. Александрова, М. Свідерського і Романа Вовка.

Фрагмент з виставки народного мистецтва

Звертали на себе увагу чудові вишивки, особливо пань Мішалової, Вовк, ляльки в різних українських народних одягах; та, чи не найбільшої уваги заслужили картини молодого Романа Вовка (сина п-і З. Вовк), різьблені та випалювані на дереві. Також мав Сідней досить багато, гарної й цінної кераміки.

Всі, хто цю виставку оглядав, казали, що це найкраща виставка СЧА з усіх, які лише були попередньо.

Пані багато попрацювали, щоб цю виставку зорганізувати, влаштувати й перевести. Мали й прикросі, в останній хвилині загрожував зрив цієї імпрези. Причина того була, сама собою, просто таки несподівана, а головне — нічим не виправдана. Зрештою, про неї й говорити не варто, а згадую про це лише для того, щоб підкреслити наполегливість нашого відданого, працьовитого жіноцтва, яке вміє подолати всі перешкоди, коли хоче зробити потрібне діло, яке заздалегідь плянувалося, підготовлялося і вважалося за конечне.

Стейтова Управа Союзу Українок Вікторії, в повному своєму складі, протягом переведення Здвигу, найбільше напрацювалася, а зокрема і в урядженні виставки. Стей. Управа СУВ, також, скористалася з цієї виставки тим, що придбала деякі цінні, потрібні речі для «валізки», яку комплетує спільно з Відділом Молодих пань ім. М. Заньковецької.

Степан Місько — Голова СУОМА

ДРУГА КРАЙОВА ОБРАЗОТВОРЧА ВИСТАВКА СУОМА

На окрему увагу заслуговує образотворча виставка праць членів СУОМА, яку влаштував Провід Спільки Українських Образотворчих Мистців Австралії з нагоди Другого Здвигу Українців.

Участь у виставці брали такі мистці: В. Гай, Ю. Гіммельрейх, П. Кравченко, Л. Кириленко-Десі, Я. Ляхович, С. Місько, О. Венгринович, О. Радіон-Лінгорг, В. Савчак, М. Садовський, М. Сивенька, С. Сивенька, С. Хвиля, В. Цибульський, А. Цибульська, А. Чубатий, М. Шеремет, Т. Мисак і Б. Пальчевський.

Провід СУОМА допустив на цю виставку різного характеру, й різної вартости твори, бо за час існування мистецької спільки трохи виросло й нових мистців, які дещо різнилися від старих майстрів технічним опануванням мистецького ремесла. Проводові мистецької спільки залежало на тому, щоб спопуляризувати образотворче мистецтво, притягнути нових — молодих членів і щоб всі мистці, а зокрема молоді таланти, знайшли належне їм місце та, щоб відчули подих свободи в їхній творчій праці.

Треба признати що пропагандивно — мистецький успіх цієї виставки був великий. Виставку відвідало багато глядачів, а головню після офіційного відкриття, якого довершив загальновідомий приятель українців, Сенатор Ф. П. Мекманус. На відкритті виставки були присутні: Владика Кир Іван Прашко, голова СУОА — інж. М. Болюх, представники українських організацій і делегати, та понад 100 гостей.

Українські мистці, в більшості, солідно й наполегливо працювали, та встигли дати низку творів, між якими були скороспішні етюди, але були й продумані композиції.

Виходячи з об'єктивних позицій критики, треба признати, що загальний рівень виставки був високий. Виставка, перш за все, була характерна тим, що усі твори за виїмком абстрактних праць, сприймалися глядачами легко та зрозуміло.

На виставці було найбільше творів натуралістичних і експресіоністичних, але були теж абстрактні картини, яких тематика

Сен. Мекманус

важка до з'ясування. Потішаючим на тій виставці був факт, що на стінах у великій залі Українського Народного Дому в Ессен-доні були розвішені картини українських мистців, які належать до двох поколінь.

Виставка вражала глядачів показом дуже різномірних тем: пейзажі, портрети, студії мертвої природи, натюр-морти, тощо.

Відбута виставка членів СУОМА свідчить про доволі високий рівень нашого мистецтва на еміграції. Деякі українські мистці здобули собі, вже давно, признання глядачів і австралійських критиків, і можна сподіватися, що скорше чи пізніше, наші мистці зрівняються з найвищими досягненнями чужинецьких майстрів.

Але було б теж дуже побажане, щоб серед нашого громадянства знайшлися люди — меценати мистецтва, які зуміли б підтримати творчий ентузіазм наших українських мистців, бо вони цілком заслужили собі на це.

Кожний маляр мусить мати меценатів і відборців; там де цього немає, мистець-ідеаліст розчаровується у своїх зусиллях і залишає творчу працю. Треба мати належне розуміння для образотворчого мистецтва.

Сьогодні в Канаді й Америці, навіть серед нашої нової еміграції, є дуже велике зацікавлення мистецтвом. Господар дому втішається великою популярністю не тому, що має велике і гарне авто, або гарно вбирається, але тому, що його кімнати прикрашають оригінальні, вартісні картини українських мистців. Добрий і розумний господар дому ніколи не повісить у себе в кімнаті безвартісного друку, хоч би це був друк з картини найкращого маляра (крім святих образів).

Купуючи оригінал-картину якогось українського мистця, це рівночасно добра інвестиція капіталу. Наприклад, куплена сьогодні картина-оригінал за 50 дол., за 10 років вона може мати вартість 200 дол., а часами 500 дол. і більше, а це залежить від прогресу мистця.

Живемо в модерному світу й великих еволюцій в соціальному житті, в економії, техніці, комерції тощо; отже, чому в нашому житті не впровадити зміни — звичаю, щоби з нагоди весілля, христин, уродин та інших нагод замість купувати «світилка» на презенти (часами молоді дістають 4, або 5 однакових предметів-подарунків, і не знають, що з ними зробити), купити картину-оригінал, яка напевно зробить велику радість молодій парі, а нашого мистця заохотить до дальшої творчої праці.

3. Раковецький

ВИСТАВКА УКРАЇНСЬКОЇ ІКОНИ

В часі 2-го Здвигу відбулася, вперше в Австралії, Виставка Української Ікони, в Катедральній залі в Н. Мельборн, від 9-го

до 17-го квітня 1971 р. Виставка відбулася в рамцях Здвигу під патронатом Об'єднання Укр. Кат. Організацій в Австралії, а організатором був о. Зенон Хоркавий. Як довідуємося, то ще коли

о. З. Хоркавий

о. З. Хоркавий був на студіях в Римі, вже тоді збирав різні репродукції ікон та книжки про ікони; і плянував, щоб колись зробити виставку ікон та наглядно пригадати нашому загалові про цей високий осяг української духовости і побожности, що проявляються в іконах. У безпосереднім приготуванні виставки багато помогли Лідія і Ярослав Волощуки, С. Завалинська, інж. О. Дроздовський, інж. О. Венгрінович, проф. Володимир Савчак, П. Сенів, Т. Мельник, М. Цькуй і М. Ганицький. Велику поміч дав наш Владика Кир Іван своїми збірками репродукцій та порадами, а катедральна парафія фінансувала (понад 500 дол.). Серед українців зібрав о. З. Хоркавий к. 50 оригінальних ікон, деякі були навіть з 17-18 ст., але в більшості з 19 ст. Оригінальні ікони були переважно з України, але були також грецькі, маке-

донські, болгарські та російські. Багато відвідувачів спеціально затримувалися коло двох старовинних плащаниць (XVII-XVIII) ст. невідомих майстрів, мабуть з Лемківщини, тимбільше, що зближалася Велика П'ятниця. Ці оригінальні ікони були центром уваги глядачів.

Друга група — це 165 репродукцій кольорових та білочорних ікон, якими дійсно представлено історію української ікони XI-XVIII ст. В цій групі на першому місці були ікони, стінописи, мозаїки та мініатюри київських майстрів-іконописців, які створили Київську Школу. Творцем і визначним представником був славний Алімпій, що славився своєю досконалою працею далеко поза межами Києва, бо «ікони писати хитр був зіло» (Патерик Київського Печерського монастиря). Перші Київські іконописці взувалися на привезені ікони з Царгороду, Корсуня та Болгарії. Ті самі майстри часто виконували, також, монументальні фрескові живописи і мозаїкові композиції в Київських храмах-Соборах, щоб причинитися до скріплення християнської віри та молитовного піднесення вірних. Іконописці княжої доби виявили великі мистецькі здібності, про що свідчать фрески та мозаїки Київської Святої Софії, та збережені мозаїки зі знищеного більшовиками Михайлівського Золотоверхого Собору. Праця цих мистців — це дійсно шедеври у світовому мистецтві. Відразу впадає в очі, що хоч українські майстри взувалися на привезені візантійські ікони, то однак вміло втілювали притаманні українські риси й

особливості, і в цей спосіб створили окрему київську школу, яку очолив вже згаданий Алімпій. Київська школа розвивалася й поширила свої впливи далеко на північні городи Княжої Русі в Новгороді, Володимирі та інших містах, де київські ікони служили за зразки місцевим майстрам. Значного удару зазнала Київська школа через зруйнування Києва Андрієм Боголюбським, а опісля татарами, та упадком княжої держави. Через ці обставини деякі майстри покидають Київ і поселюються в Новгороді та інших містах, де продовжують київську школу. Визначним центром стає багатий Новгород, а спокій від татарських наїздів був запорукою вільного і світлого розвитку церковного мистецтва. Тому в Новгороді збереглися найстаріші зразки іконописання княжої Русі-України з XII-XIII ст.

Твори київських майстрів були дуже бажані також і на території Галицько-Волинської держави. Зразки київських ікон приносяться до витворення й продовження української ікони на західних землях України, де з'являються місцеві майстри, які не тільки прикрашають храми свого оточення іконами та стінописом, але їх запрошують до Польщі та Литви. На виставці були знімки з праць в церкві св. Миколая в Горянах, та каплиці св. Трійці в Люблині з 1418 р., мабуть, майстра Андрія.

Через близькі зв'язки з мистецькими течіями європейських держав, зокрема Італії, помічається поступовий вплив на українське мистецтво, як це маємо змогу бачити в наступних сторіччях (XV-XVIII) де ці впливи, в більшій чи меншій формі, пристосовуються до візантійського мистецтва, і зрештою зовсім його перемагають. Вплив реалістичного ренесансу помічається у фресках Вірменської церкви у Львові (друга половина XVI ст.), та розписів в церкві св. Духа в Потеличі з 1620 р., де дуже помітно вплив італійських майстрів в композиції та в барвах. На території Західної України виникли мистецькі центри у Львові, Перемишлі та Жовкві, де під впливом визначних майстрів зорганізувалися їхні школи. Представниками цих визначних шкіл були: Іван Маляр, Стефан Маляр, І. Бродкович, Й. Кондзелевич та І. Руткович. Зразки цих майстрів і їхніх учнів на виставці були добре ілюстровані численними репродукціями, кольоровими і зви-чайними.

Знову інші, дещо відмінні, ікони були з околиць Перемишля, Лемківщини та Бойківщини, як професійних так і народних майстрів XV та XVI століть. Гарні зразки цієї творчості — це ікони з Ванівки, Здвиження, Мшанця, Нової Весі. Три, більшого формату і доброї якості, кольорові репродукції Лемківських ікон з XVI ст., з Музею Сянок, свідчили про високе мистецтво лемківських іконописців.

На виставці ікони з XVI-XVII ст. були у великій кількості з огляду на те, що в цьому періоді іконописне мистецтво дуже було розвинулося, а під кінець XVI століття ікони набирають більш українських форм, зображаючи побут та місцеву природу.

Вплив іконописних (зразків) шкіл Атосу, Охриди та інших балканських центрів, поволі втрачають свою силу на дальший розвиток української ікони. Рівно ж, в тих часах, значно поживавилось мистецтво в Києві, на Наддніпрянщині та Поділлі. Києво-Пе-

черська Лавра, взагалі, монастирі були осередком не лише розвитку, але також охоронцями древніх українських традицій. Поруч монахів-іконописців виникає по всій Україні малярський цех, який був більш схильний до зображення-імітації західних майстрів, в яких проявлявся реалізм. Їхній розвиток спричинювало те, що вони мали численні замовлення зі сторони панівної верстви, яка йшла за духом часу інших країн та їхніх майстрів. Фундації для церков заможними людьми йшли по лінії їхнього замилювання до реалізму. Визначними цеховими майстрами були: Федор Сенкович та його учень Микола Петрахович, які виконали ряд замовлень для Львівських церков та магнатів. Подібна ситуація витворилася у всіх містах України, і перетривала зі ще більшим впливом в наступних двох століттях, тобто до кінця XVIII ст.

Фрагмент з виставки ікон

Улюбленим сюжетом для всіх іконописців та мистців була ікона Пресв. Богородиці. Ото ж не диво, що саме цих ікон на Україні є найбільше! Марійський культ на Україні був дуже поширений, серед всього населення. Богородична ікона від самих початків християнства на Україні займала визначне місце в Богопочитанні. Доказом цього всенародного Богопочитного культу є численні чудотворні ікони Пресв. Богородиці, до яких народ масово йшов на відпусту, щоб виблагати кращої долі для себе, рідні та своєї батьківщини. Всі чудотворні Богородичні ікони мають візантійський стиль. Це помічається не лише в Україні, та між християнами східного обряду, але і в західних країнах латинського обряду.

Чудотворні ікони мали великий вплив на релігійне життя всього народу. На виставці було 30 репродукцій більшого розміру знімок славних чудотворних ікон з цілої України: Київ, Чернігів, Почаїв, Жиривиці, Холм, Самбір, Гошів, Крехів, Зарваниця,

Белз, Ченстохова... Не один відвідувач зі старшого покоління мило згадував відбуті прощі, коли побачив ікону, яка чітко зарисувалася в пам'яті за молодих літ...

На початку цього століття, передусім завдяки зрозумінню й посиленню старанням Слуги Божого Митроп. Андрія Шептицького, наступило відродження нашого іконописного мистецтва. Митроп. Андрій заснував у Львові 1905 р. Національний Музей, де зібрав сотки цінних ікон з XIV-XVIII ст. Тоді з'явилися такі мистці як: М. Сосенко, М. Бойчук, П. Холодний, та такі знавці мистецтва як: І. Свенціцький, М. Голубець, М. Драган, і це започаткувало нову добу українсько-візантійського мистецтва. Хоч на рідних землях нема змоги розвивати іконописства, але воно вже закріплене і в Україні, а тепер дуже сильно по всіх країнах нашого поселення; вистачить згадати такі імена, (крім згаданих П. Холодного і Сосенка) як: В. Крижанівський, В. Дядинюк, М. Осінчук, П. Ковжун, М. Бутович, С. Гординський, о. Ювіналій Мокрицький (студит), та цілий ряд молодших іконописців.

На виставці було 47 зразків сучасних іконописців відродженого українсько-візантійського мистецтва. В більшості це були оригінальні ікони та деякі репродукції. Були заступлені: П. Холодний (старший), В. Дядинюк, М. Осінчук, М. Бутович, М. Дмитренко, С. Гординський, о. Ю. Мокрицький, М. Левицький, Ірина Шухевич, Христина Дохват, та ікони двох наших австралійських мистців: проф. В. Савчака і о. З. Хоркавого.

Крім українських ікон, на виставці ще було понад 100 репродукцій ікон з різних східних країн, місцевостей і шкіл: Гора Синай (IV- XII ст.), мозаїки з Равенни (VI ст.), св. Софії (царгородської), Новгород, Псков, Суздаль, Кипр (XII-XVI ст.), манастири на Атосі, Македонія, Сербія, Румунія та інші.

Щоб відвідувачі мали кращу змогу запізнатися з численними іконами на виставці, було старанно приготовано катальоги в українській та англійській мовах. Обкладинка катальога була по мистецьки оформлена, з іконою Успення Пресв. Богородиці роботи о. Ю. Мокрицького. На 14-ох сторінках було подано головні дані відносно часу, місцевости, ім'я мистця-іконописця та місцевість збереження.

В час виставки церковна зала неначе перемінилася на великий музей візантійської іконографії. Численні відвідувачі в Мельборні около 500 осіб, оглянули виставку зі захопленням, бо для більшості це була перша нагода побачити, у формі виставки, духовний скарб українського народу. Ось деякі вписані враження відвідувачів в Мельборні: «Перша цього роду, яку я у своєму житті бачив — Захоплений». Відвідувач зі Сіднею написав: «Уважаю, що Виставка Ікон є дуже гарна, цікава...». Знову інший з Перту написав: «Дуже цікава і вартісна виставка». А в книзі відвідувачів в Сіднеї є вписані слідувачі спостереження: «Виставка надзвичайна, — колекція знаменита. Гратуляції», «Виставка чудова, гарно було б, щоб вся наша молодь побачила», «Висловлюємо вдячність колекторові за нагоду бачити рідкісні ікони», «Імпозантна колекція, професійно представлена». Подібні вислови можна було чути від значної більшості відвідувачів.

КОНВЕНЦІЇ

В часі 2-го Здвигу, організовані сектори громадського життя, відбували свої конвенції і зустрічі, на яких читано доповіді та обговорювано організаційні та програмові питання. Наукове Товариство ім. Шевченка і Союз Українок Австралії, присвятили частину проблематики своїх конвенцій Лесі Українці, беручи до уваги Ювілейний рік поетеси.

Конвенції організували Крайові проводи організацій. Поміщуємо ці доповіді і інформації, які автори або організатори надіслали до друку.

Головна сесія на тему «До питання української еміграційної молоді в Австралії» і Громадська конвенція, організувались з рамени Союзу Українських Організацій Австралії. Їх підготовляв керівник Організаційного Відділу СУОА п. Юрій Венгльовський. Він був і предсідником Громадської конвенції, в якій взяли участь голови або делегати всіх Громад та Членів Організацій СУОА, з виїмком Української Громади Тасманії. На цій конвенції схвалено резолюції, які в загальному вважались резолюціями Здвигу.

До Головної Сесії Молоді заплановано три теми і по два доповідачі до кожної, по одному від старшого громадянства і від молоді. Від останніх одержали ми до друку дві доповіді, від студентів з Мельборну, Василя і Романа Хамулів. Поміщуємо їх з незначними редакційними змінами, щоб задержати оригінальність вислову і стиль української мови молодих авторів.

Предсідником Головної сесії був інж. Роман Олесницький (сен.) з Аделаїди.

Ю. Венгльовський

Союз Українок Австралії

Софія Ваврик — Голова СУА

ДО 100-РІЧНОГО ЮВІЛЕЮ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

За ініціативою Світової Федерації Українських Жіночих Організацій, Президія Секретаріату Світового Конгресу Вільних Українців, окремим зверненням з дня 25 жовтня 1970 року проголосила 1971 рік, ювілейним роком Лесі Українки.

Кожного року ми складаємо наш поклін перед визначними постатями, в цьому році наш поклін збігається з великими роковинами, 100-літтям народження поетки Лесі Українки.

Чим є для нас Леся Українка?

Дочка чарівної Волині, вихована культурним українським середовищем, була знайома з чужими мовами і літературами. Вона залишила по собі творчість ваговиту національною думкою, вселюдськими змаганнями та ідеалами.

За порадою своєї матері, поетки Олени Пчілки, прийняла літературне ім'я Лесі Українки. Вона затримала цей псевдонім на все своє коротке життя.

Більшість українського громадянства називало себе тоді українофілами. Леся Українка разом з молодими поетами у «Плеаді» і «Літературі», що їх вона очолювала, впровадила в життя нову назву (термін), «українець», «українка», цим то відмітила фалш в назві «українофіл», що значило прихильник українства.

Виростаючи на лоні рідної культури, і перебуваючи з народом, запалилася великою любов'ю до природи, і ця любов не покидала її ціле життя. Вершиною її творчості вважається лірична драма-феєрія «Лісова пісня», ця частка нашої рідної мітології. В ній поетка опоетизувала народні повір'я.

Леся Українка збирала народні пісні; вона про себе казала, що сприймає пісню серцем і часто забуває, що слухає її як дослідник.

Її властивість — свобода духа, та творча тематика. Леся Українка ціле життя була, в повному того слова значінню, українкою.

Її завданням було звернути увагу на загально-людські проблеми. Вона гострими словами виступає проти національного рабства, що часто у нас проявляється:

**Народ наш, мов дитя сліпес з роду,
Ніколи світа — сонця не видав.
За ворогів піде в вогонь і в воду,
Катам своїх поведарів оддав.**

«Нехай впаде тюремна стіна» — говорить поетка. Вона бачить яку вагу має її слово, і тому змагає до інших пісень, ніж ми звичайно співаємо їх, похиливши чоло. Слова Лесі Українки просвітили шлях цілого українського народу. Вони шукали дороги тим людям, що ходять в ярмі, де все спить, як в могилі. Її пісня мов огнисте вино потягла героїчну молодь (Епілог).

Вона різко протиставилася в українській літературі побутовщині. Її тематикою стали матеріали з біблійної поезії, євангельських тем, словом світ інших народів. Поемка хотіла розбурхати земляків з застою думок і провінційности. Вона йшла через чуже до свого:

**І знов настав єгипетський полон
та не в чужій землі, а в нашій власній.**

Авторка хотіла поставити Україну поруч з країнами світу всіх часів. Леся Українка знала, що тільки Московщині властиве відмежування, воно зовсім чуже Україні, тому робить мистецькі переклади із світових класиків, черпає матеріал із світової літератури, проповідує героїку, так дуже потрібну її поневоленому народові, почуття волі, та народної гідности.

Сильний, бадьорий тон її громадської лірики захопив Франка до тієї міри, що він висловив такі знаменні слова: «Від часу Шевченкового «Поховайте та вставайте» Україна не чула такого сильного, гарячого, поетичного слова, як з уст цієї слабосильної дівчини. Читаючи м'які та рознервовані писання молодих українців-мужчин, і порівнюючи їх з тими бадьорими, сильними та сміливими, при тім такими щирими словами Лесі Українки, мимоволі думаєш, що ця хвора, слабосильна дівчина трохи чи не одинокий мужчина на всю новочасну, соборну Україну, (у «Літературному Науковому Віснику», 1898 р.).

Щойно по 20-тих роках т. зв. українського культурного відродження, низка найкращих літературознавців з Зеровим, Якубовським і Филиповичем на чолі, розпочала наукове опрацювання її творів. Зеров змодифікував Франкову характеристику деякими застереженнями, «що з усім героїзмом своїх почувань, з усією напруженістю волі, з усім своїм культом надлюдської сили і мужніх чеснот, Леся Українка скрізь і завжди залишається жінкою («До джерел»).

Цьогорічний ювілей пригадує нам обов'язки супроти постаті Лесі Українки, несплачені її пам'яті довги та невикористані можливості, які вона перед народом відкрила. Її думки висловлені в творах актуальні й сьогодні. Її громадська лірика неперевершена ще досьогодні:

**Шумів зелений лист, а голос той коханий
Про волю золоту співав мені, —
В віку мінився злотом ряс — весняний,
І золотом дощем лились пісні.**

*

Марія Ковшик

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

Народилася Леся Українка — Лариса Косач-Квітка — 25 лю-

того 1871 р., в місті Звягелі на Волині. Батько Лесі, Петро Косач, був високоосвіченою людиною та активним громадським діячем. Мати Лесі — письменниця та громадська діячка, відома за псевдонімом — Олена Пчілка.

Виховувалася Леся, змалку, в глибоко патріотичному дусі. Свій духовий розвиток вона завдячує родині. Під доглядом матері Леся здобула всесторонню освіту. Мати її звертала пильну увагу на те, щоб її діти виховувалися в українському національному дусі й говорили між собою рідною мовою.

Дякуючи матері, Леся змалку володіла українською літературною мовою, чим відрізнялася від дітей тогочасної інтелігенції. Леся дуже рано навчилася читати, в чотири роки вона вже добре читала.

Змалку полюбила Леся рідну українську землю та її людей і багату культуру.

Крім рідної мови, Леся вивчала мови, і в пізнішому віці знала їх одинадцять.

Вивчаючи історію України та світову історію, філософію, історію культури та релігії — Леся вже замолоду була, справді, високоосвіченою людиною, хоч через хворобливість і не ходила до ніякої школи.

Знання чужих мов давало їй можливість знайомитися з кращими зразками чужомовної літератури в оригіналі.

До природного таланту Лесі долучилося оточення, що сприяло розвиткові її, як поетеси, громадянки та мистця слова. Леся була всебічно обдарована: розумілася на музиці, літературі, мистецтві, малюванні. Прекрасно сама грала на фортеп'яно, не зважаючи на хвору руку. Найкраще вона виконувала твори Шопена. Любила вона й сама імпровізувати, і її імпровізації завжди були ніжні та сумовиті.

Але грала Леся лише в інтимному товаристві.

Малою, Леся була надзвичайно стриманою, таїла в собі свої особисті переживання. Тільки дуже близькі їй люди, та й то дуже рідко, дізнавалися про причину того чи іншого настрою Лесі.

«...Я була малою горда,

Щоб не плакати, я сміялась...»

Так згадувала Леся про свої дитячі настрої:

«Бо й такі бувають рани,

Що нема на них бальзаму,

Що нема на них завоїв,

Окрім панциря міцного...»

І таким панцирем був для Лесі її внутрішній світ.

Крім літературної мови, з дитинства, Леся вивчала народну мову села Колодяжного, разом з фолклірними особливостями тої мови. Таким чином літературна мова родинного дому, народна фолклірна мова села Колодяжного — це джерела ранньої творчості Лесі Українки.

Село Колодяжне на Волині відіграло величезну роль в житті та творчості Лесі Українки. Воно овіяло молодшу поетку мелодією своїх лісів, плес та болот. Волинь була колиською Лесі, й вона зберегла й виспівала любов до неї в своїх творах.

«Прощай Волинь! Прощай рідний куточок.

Мене від тебе доленька жене

**Немов од дерева одірваний листочок,
І мчить залізний велетень мене.
Передо мною килими чудові
Натура стелить --- темні луги,
Славути красної, бори соснові
І Случі рідної веселі береги.
Снується красвидів плетениця,
Розтопленням сріблом блищать річки, —
То ж матінка натура-чарівниця
Розмотує свої стобарвні нитки».**

Леся любила слухати, й сама співала, народні пісні без композиторської обробки, бо чула в них голос народного хисту, милувалась красою музичного генія народу. З дитинства вона почала записувати народні пісні, легенди, перекази.

В 1889 році Леся, відпочиваючи в Карпатах, познайомилася з Климентом Квіткою (своїм майбутнім чоловіком, пізніше відомим етнографом), і він вже тоді почав записувати народні пісні з голосу Лесі Українки.

В 1918 році, вже по смерті Лесі, він видав окремою збіркою 225 мелодій-пісень під назвою — «Народні пісні з голосу Лесі Українки».

В ранній творчості Л. Українки найбільш помітні фолкльорні впливи. Климент Квітка писав, що Леся почала свою життєву працю з народної пісні, а відбігши потім далеко, закінчила знову народною піснею.

Найбільше, найповніше, геній Лесі Українки виявився у мистецтві слова. Понад 30 років віддала Леся українській літературі, від першого вірша «Надія» написаного 9-літньою дитиною, до «Казки про Велета» написаної в 1913 році.

Коли згадати, що на ці роки припадає безупинне змагання з хворобою, яка захопила Лесю на 11-му році життя і спричинилася до тяжких операцій та великих страждань, поволі руйнуючи весь організм, — треба дивуватися мужності, витривалості та надзвичайній працездатності цієї великої жінки.

Леся була борцем, вона вірно служила Батьківщині, віддавши всі свої сили, знання, талант для визволення свого народу.

Коли рідний край поневолений, і нарід позбавлений навіть рідного слова — Леся не думає про особисте щастя, в неї в серці інші мрії. Де вже тут мріяти про особисте, коли:

«Брати мої вбогі закуті в кайдани...»

І в пошуках волі для свого народу, приходять Леся до розпучливої думки, що треба пожити на чужині, щоб оцінити рідний край. Вона пише:

**«Розбий, розсій нас по цілому світі,
Тоді, либонь, журба по ріднім краю
Навчить нас де і як його шукати,
Тоді покаже батько своєму сину
На срібне марево в долині й скаже:
Он земля твого народу!
Борись і добивайся Батьківщини!
Бо прийдеться загинути на вигнанні
Чужою, чуженицею в неслав'...»**

Кожен день, не відданий боротьбі, Леся вважала змарнованим, рівним до злочину.

Поезія нею створена була цілком новою, модерною, а слово її єдиною зброєю. Мистецтво слова Леся піднесла на нову височінь, воно в неї відтворює всі найвищі почування людської душі, характери, відважні постаті.

Леся поєднала в собі геній поета, велич духа, ясний розум, мужність і глибоку відданість Україні. Її невтомну працьовитість та великі вимоги до створеного нею, подивлялися всі хто її знав.

Відомий український письменник та громадський діяч, товариш Івана Франка, М. Павлик, писав до М. Драгоманова: — «Леся так просто ошоломила мене своїм образованием та тонким розумом... Я думав, що вона тільки в кругу своїх поезій, аж воно далеко не так. На свій вік — це геніальна жінка. Ми говорили з нею дуже довго; в кожному слові я бачив розум та глибоке розуміння поезії, освіти й людського життя».

В той час Леся мала 20 років.

В 1900 році гостювала в Кімплунгу, в української письменниці Ольги Кобилянської. Це мусіла бути зустріч двох небуденних індивідуальностей, бо з'явилася одна з найгарніших поем:

«Хто мене поставив сторожею серед руїн і смутку?

Хто положив на мене обов'язок

Будити мертвих, тішити живих?

Хто гордоці вложив мені у серце?

Хто дав мені одваги меч двосічний?

Хто кликав брать святую оріфляму

Пісень і мрій, і непокірних дум?

Хто наказав мені — не кидай зброї!

Не відступай, не падай, не томиш!

Чому втекти не можу з поля честі?

Або на власний меч грудьми упасти?

Чому на спогад непокірних слів

Рука стискає невидиму зброю,

А в серці крики бойові лунають?»

Усе життя Лесі проходило в боротьбі, неспокої, тяжкій, непосильній праці. Вона дала великий вклад в українську літературу; сотні творів, а серед них світової слави — «Лісова пісня», «Камінний господар», «Адвокат Мартіян», «Оргія», та багато інших.

Слід відмітити жіночу постать витворену розумом та поетичною уявою Лесі Українки в пророчиці «Касандрі». Леся Українка змальовує себе саму, трагічну жінку — передвісницю, що віщує майбутнє, відчуває його, але безсила протистояти, і тому терпить страшні муки.

Леся не жила, а горіла.

Ще малою дівчинкою вона взяла собі ім'я «Леся Українка», і все життя була гідною донькою України.

На чужині, куди її доля часто заганяла, зідхас, тужить Леся:

Єдиний, мій коханий, рідний краю!

Країно рідная, ох, ти далека мріє...

До тебе все летять думки мої...

І ця туга підриває її знову, ставить на сторожі:

Чи довго ще, о Господи, чи довго

**Ми будемо блукати і шукати
Рідного Краю на своїй землі?**

Як Іфігенія в Тавриді, що там була на примусовому вигнанні,
Леся скаржиться, що:

**А я сама на цій чужині
Неначе тінь забутої людини,
Що по Гадесових полях блукає
Сумна, бліда, безсила тінь.**

Все життя Лесі Українки, це приклад любови до рідного краю; приклад служіння народові, а її творчість буде вічною, як вічний український народ. Велика людина, а надто великий поет, не може не бути й великим патріотом, і Леся Українка вбачає в тому найвищу мету свого життя.

В 1913 році, в Сурамі, невеличкому грузинському містечку, востаннє побачила схід сонця наша велика Леся Українка. Маючи 42 роки. Лише 42 роки...

В Сурамі, коли неблагана хвороба перемагала, коли не було сил боронитись, Леся співала притишеним недугою голосом народні пісні, а її чоловік записував слова і мелодії, щоб зберегти їх для нас, для тих, що прийдуть після нас, щоб зберегти навіки.

Так закінчила свій життєвий шлях Леся Українка. Так, як собі бажала — зі співом на устах.

**Як я умру, на світі запалає
Покинутий огонь моїх пісень,
І стримуваний промінь запалає,
Вночі запалений — горітиме удень!**

Вже за життя Леся була визнана, люблена; вона була великою и геніяльною жінкою, і не даремно жила на світі.

*

Меланія Білик

СЛОВО ГОЛОВИ СОЮЗУ УКРАЇНОК ПІВДЕННОЇ АВСТРАЛІЇ

Союз Українок Південної Австралії належить до одної з перших клітин українського зорганізованого громадського життя в Австралії; і в перших роках наша організація не лише охоплювала все активне жіноцтво Аделаїди, але також була мотором всього культурно-мистецького та розвагового життя української Аделаїди, добрих кілька років. Однак, згодом діяльність СУПА звузилася, тому що діяльність поживавила місцева Українська Громада, і членство нашої організації не зростало, а радше почало зменшуватися.

Без подавання докладної статистики, фактично активними членами СУПА — було десь коло 30-40 осіб, з тим, що половина цього числа входила до Управи та комісій СУПА і перебірали себе з року на рік. Це доволі мале число почало даліше маліти до тої міри, що приблизно десь коло 6-7 років тому нам було тяжко виконувати видиму діяльність. Мало того. Ми не могли переводити Загальні Збори і з огляду на малу фреквенцію присутніх, і через брак охочих входити до Управи.

Всетаки, навіть в таких невідрадних часах і умовах, ми про-

бували виконувати певну мінімальну діяльність, а тому що нас було мало, ми мусіли співпрацювати з іншими організаціями при влаштуванні імпрез, чи іншій подібній праці. Незвичайно корисною виявилася для нас співпраця з молодечими організаціями, бо таким чином до нашої організації прибуло, на початок, мале число молодих віком членів. Другою корисною роботою показалася організація нашого хору «Ластівка». Сьогодні Аделаїда має дуже чисельний чоловічий і мішаний хори, а також наш жіночий, але в часі постання нашого хору, хор «Гомін» існував і не існував; а були такі періоди, в яких наш жіночий хор був єдиним українським хором в Аделаїді. Наш хор знову приєднав кількох молодших членів, і ми побачили, що єдина прогресивна дорога для пожвавлення діяльності СУПА залежала від приєднання якнайбільше молодих членів.

В цьому часі подібна акція велася також в інших стейтах, де творилися окремі гуртки, чи секції, для молодих союзянок. Однак, ми в Аделаїді, не бачили реальної потреби такого поділу. Ми працювали спільно, разом; і ми не лише приєднували молодих членів, але старалися, передовсім, укласти програму нашої діяльності так, щоб вона була сприймлива для молодих; згідно, щоб молоді могли брати в ній активну участь. Ми знали, що коли молоді будуть тільки пасивними статистами і приглядатися що ми старші робимо, їм це може бути цікавим рік чи два, а потім не лише перестануть цікавитися нашою діяльністю, але також нашою організацією.

В перших двох роках нашого експерименту ми побачили значні успіхи. Малі, але зростаючі. Ці перші успіхи з молоддю були також до певної міри причиною повороту до активної праці в СУПА деяких старших і досвідчених в праці членів, і таким чином громадська праця нашої організації пожвавилася до тої міри, що в останніх 4-5-тих роках СУПА належить до найбільше активних установ в Аделаїді.

Я згадувала про те, що ми не лише приєднували молодих членів, але шукали для них такої праці, в якій молоді члени могли бути зразу активними. Тому ми звернули увагу, передовсім, на розвагові імпрези, які природно цікавлять молодих. Ми пробували, наприклад, щоб наші забави мали якусь своєрідну характеристику, і для цього ми час від часу влаштовуємо Вишивані Вечерниці. Останні, такі, влаштовували ми з особливою увагою, щоб заактивізувати наших молодих членів. Це нам вдалося, бо ми мали повну залю присутніх у вишивках; добрі нагороди за найкращі вишивки; а також дуже вдалий виступ наших молодих союзянок в телевізії про українські вишивки, і про українську народню ношу, і про Союз Українок. При цьому ми збагатилися молодими членами.

Другою такою, вже поважнішою успішною імпрезою, яку майже цілком виконали молоді союзянки, було відзначення ювілейної річниці Української Державности. Ця імпреза була влаштована для місцевих представників чужинецьких жіночих організацій, Гуд Нейбор Канціл, а також жінок — членів місцевого парламенту. В програмі імпрези була коротка доповідь англійською мовою, кілька гарних мистецьких точок, а також перекуса з чаєм і традиційним українським печивом. Це була дуже вдала

імпреза, а також особлива нагода для вияву активності молодих членів.

Можна б згадати, також, активну участь наших молодих союзників в програмі мистецьких фестивалів, які тут відбуваються щодва роки, а також у відзначенні 20-ліття СУПА, яке ми святкували спільно з Українською Громадою. Ми організували тзв. «Фудтайстінг» українських страв і мали поверх 1000 чужинецьких гостей!

Наші розвагові імпрези мистецького характеру, такі як «Вечір гумору і пісні», та інші подібні, які ми влаштовуємо періодично, були також більш успішні з участю молодших виконавців, і я не хочу, щоб присутні трактували це, як найменшого рода самохвальбу. З цих причин, я не пробую навіть вичислювати прізвищ тих, які таки багато в цій роботі прислужилися тільки на те, що моїм завданням є представити певний спосіб роботи чи діяльності, який виказав значний успіх. Наші делегати з Аделаїди з увагою будуть слідкувати за подібними успіхами деінде на те, щоб впроваджувати всі добрі почини в життя в нас. Ми зробили трохи і хотіли б зробити ще більше, щоб не лише мати певне число молоді в СУПА, але мати їх якнайбільше, бо від цього буде залежати наше майбутнє.

Підсумовуючи вище сказане, я вважаю, що деякі наші успіхи у приєднанні молодих членів завдячуємо групі активних старших союзників, які менше присвячували уваги організаційній структурі для молодих союзників, а зосередили увагу на сприємливе відношення між молодими і старшими, а також зуміли знаходити таку діяльність СУПА, яка була сприємлива й цікава для молодих. Це не є легка робота, але зате дуже корисна.

*

Н. Кармазин — Голова СУ НПВ

УЧАСТЬ МОЛОДІ В СОЮЗІ УКРАЇНОК В НПВ.

До речі не знаю яку молодь брати до уваги; якщо мати на увазі від 18-22 літ, такої у нас немає. Вони належать до молодечих, студентських і мистецьких організацій.

Це питання складне й вимагає спеціальних систематичних студій. Воно теж важке для будучого наświetлення історії нашої еміграції й наших національних змагань.

Хоч ми, старші, маємо погляди на відношення молоді до нашого руху, то інформації про наставлення молодих все ж таки мусять вийти від них самих.

Відповідні статті, оголошення в пресі, повинні звернути увагу на це питання у молодих українок зацікавлених жіночим рухом.

Є багато факторів, які впливають на форму відношення молодого жіноцтва до СУ, деякі із них зовсім не залежні від нас. Хочби взяти, напр., так поширений в світі бунт молодих проти традиції — естаблішменту. В деяких кругах вислів «національний» так як і «раса» вважається поганим словом.

Людина є частиною свого оточення. Наша молодь більше часу проводить в товаристві австрал. ровесників, як в своєму крузі.

Та все ж таки досвід і спостереження показують, що наймолодші роки найважливіші у формуванні характеру одиниці та її відношення до гурту. Людина з природи соціальна й тяготеє до гурту.

Добре, здорове, щире й чесне відношення родичів до українського zorganizованого життя — перецеплюється на дітей.

Молодь дуже вірно сприймає наставлення старших. В австрал. умовинах, в умовинах сьогочасного життя, вона не толерує лицемірства, самолюбства, а нечесні, сварливі відносини й напади одних на других, в ніякому випадкові не притягають її до українського гурту.

Президія Конвенції СУ. Зліва: К. Качмарська (Аделаїда), С. Ваврик (голова СУА Аделаїда), Н. Мандичевська (Перт), Н. Кармазин (читає доповідь, Сідней), І. Мамчак (Мельборн)

Щоб приманити молоду людину, український спосіб життя мусить бути практикований кожного дня, при цьому у такій формі, яка не тільки могла б витримати конкуренцію з чужою, а перевищила б її.

Життя ніколи не було статичне, а в сьогоднішній час, в умовинах модерної техніки, воно ще скоріше змінється; це, що цікавило, імпонувало нам, не принаadne й не важне новій генерації.

Часто нам здається, що справа включення молоді в нашу організаційну працю є безнадійною — та можливо, воно не є аж так трагічно.

В житті людина переходить через різні стадії. Наймолодші діти з природи підсвідомо тяготіють до гурту. В гурті їм найкраще бавитись і присвоювати нові досвіди. Молодь — самолюбна, на її думку, життя повинно пристосовуватись до них.

Щойно дозріла людина — батько, мати, докладно розуміє своє відношення й зобов'язання супроти гурту — громади, та

потребу організованого життя.

Та не всі здібні, і в стані працювати активно в організації. Не кожного вдача, характер дозволяє йому на це. — До цього оди- ницю не можна присилувати, та все ж таки треба, і можна, ви- користати її добру волю, досвід, знання, для громадських потреб.

Наявність молодих жінок в СУ в нашому Стейті може й не є дуже мала, під сучасну пору нараховуємо їх 45, у віці між 24-35, може в тому декілька старших. Якщо зважити, що в Стейті маємо 250 членок старших, то кількість молодих не є найгірша.

Всі замужні (одна між ними дівчина) і з дітьми, 1, 2, 3, чи на- біть 4. Приблизно дев'ять, одні з перших молодих членок пра- цюють при двох Відд., останніх 36 членок оформлені в Секціях при двох других Відділах мають власні Управи. Засідання від- бувають раз у місяць, другі раз на два місяці.

Радо сходяться на засідання, обговорюють намічену працю, імпрези, тощо, а попри це заторкують свої приватні справи як: діти, хвороби, мода, косметика і т. п., це дає їм свого рода вдо- волення.

Співпрацюють зі своїми Відділами, допомагають у всіх функціях, виконують різну працю.

Багато з них є активними членками, готові до помочі на кож- ний заклик, мимо цього, що мають дітей. Буває таке, що актив- ність деколи й у декого змінється, на деякий час припиняється (справи родинні).

Молоде членство почуває себе на багато краще і вільніше окремо, без старших; і нічо дивного, вони виховані в іншому світі, мають нові ідеї, спільні зацікавлення. Буває, що дехто з молодих не надто добре розуміє укр. мову, тоді самі із собою можуть вільно послугувуватись англійською.

На мою думку, нам треба зацікавити нашими змаганнями, програмою, дати їм змогу на нашій платформі, в нашому гурті, висловитись в справах, які їх цікавлять, навіть тоді, коли вони не мають безпосереднього відношення до наших ідеологічних змагань.

*

А Грушецька — Голова

СОЮЗ УКРАЇНОК ВІКТОРІЇ. ВІДДІЛ ім. М. ЗАНЬКОВЕЦЬКОЇ (МОЛОДИХ ЖІНОК)

Між українцями Мельборну, чим далі тим більше, є недавніх, молодих подруж, які одружилися вже тут, в Австралії, а сюди приїхали ще дітьми.

Більшість з них вже й самі мають дітей. Молоді жінки-матері мають між собою багато спільних проблем і зацікавлень, а тому відчують потребу зустрічатися, сходитися разом. Практика по- казала, що мало яка б вступила до існуючого СУВ, а якби, навіть і вступила, то лише, як «паперова» членка. Тому виникла думка заснувати окремий Відділ, який дав би молодим жінкам можли- вість перебувати в своєму товаристві однолітків, а одночасно на- близив би й пов'язав їх у СУВ.

Так постав Відділ ім. М. Заньковецької. Для прикладу, на питання чому належу до Відділу й, що він мені дає, присутні на засіданні 23.3.71 р., членки дали такі відповіді:

- 1) Маємо нагоду бути в українському товаристві.
- 2) Дає нам душевне вдоволення.
- 3) Подає добрий приклад для дітей.
- 4) Можна дечого навчитися про громадську діяльність.
- 5) В міру можливости, допомагаємо особам, які допомоги потребують.

Відділ влаштовує, для членок з родинами й приятелями, товариські вечори, зустрічі, на які членки дуже радо приходять, і беруть активну участь.

Основна діяльність у нас — зовнішні зв'язки, зокрема — показ народного мистецтва в різних австралійських жіночих організаціях. Відділ, також по змозі, допомагає потребуючим українцям.

Відносини між Відділом ім. М. Заньковецької і СУВ є дуже добрі. Ми подивляємо жертвенну працю членок Стейтової Управи СУВ, зокрема — видавання журналу «Наше Слово» на такому високому рівні; чи ведення кухні й кантини в Народному Домі. На жаль, молодше покоління ще не має в собі такої жертвенності й відданості громадській праці. Крім того, більшість членок мають малих дітей і працюють (одні постійно, інші доривочно), і це їм не дозволяє присвятити більше часу для громадської діяльності.

*

Мая Грудка

СПРАВА «УКРАЇНСЬКОГО ДОМУ ДЛЯ СТАРШИХ» В МЕЛЬБОРНІ

1. Історія Комітету Будови «Українського Дому для Старших».
2. Реєстрація Товариства — плюси і мінуси.
3. Проблеми старших — що дасть їм оселя.
4. Рід оселі: керівництво, опіка і т. д.

*

1. Сучасний Комітет будови «Українського Дому для Старших» у Вікторії був обраний на Ширших Громадських Сходинах, які було скликано з ініціативи Союзу Українок Вікторії, 10-го березня 1968 р., і складається з 12-ти осіб.

Мета цього Комітету — добути власну, українську оселю для старших.

Власність Комітету, хоч і не велика, але все ж таки початок є:

- а) дві будівельні площі (разом) в одному з передмість Мельборну, придбані СУВ.
- б) 9 акрів землі за 30 миль від Мельборну, подаровані паном Федором Павлюком.
- в) Понад 1000 доларів готівки — Кооператива «Дністер» подарувала рівно одну тисячу доларів. Невелика частина була зібрана під час збіркової акції 1969-70 рр., і більшість цих грошей пішла на покриття земельного, водного податків, та на сплату вартости дороги.

Хоч гроші серед українського населення цієї країни є, витягнути їх дуже тяжко, люди грошей не дають. бо Комітет не розпочинає будови; а Комітет не може нічого розпочати, бо ж немає навіть на фундамент — і виходить зачароване коло, яке ніяк не можемо розірвати.

2. Так, як кожна гуртожиткова оселя підлягає контролі того чи іншого державного відділу, так і наша оселя, зареєстрована чи ні, підлягатиме контролі урядових чинників.

Наш Комітет, вірніше «Товариство Будови Українського Дому для Старших» зареєстровано в «Госпітал енд Черітіс Комішен». У зв'язку з цим існують дві можливості:

1) будувати оселю, беручи державну допомогу (а держава дає 2 дол. за кожен один зібраний доляр). Тоді, якщо матимемо вільне ліжко чи кімнату, муситимемо приймати і не українців.

2) будувати оселю власними силами — тоді підлягатимемо тільки санітарній контролі. Тобто, ліпше мати оселю, придбану власними силами.

Регистрація в «Госпітал енд Черітіс Ком.» дає нам таку користь:

- а) всі датки у висоті від 2-х дол. є звільнені від державного податку,
- б) звільняє Комітет від «Стемп д'юті» (як за дарунки, чеки, поквитування, всі приходи і т. д.).
- в) маємо можливість брати участь у всестейтовій збірці на шпиталі та інші добродійні організації (Лорд Мер'с Фанд),
- г) дозвіл на велику лотерею дістається на багато легше і не треба з тим критися,
- д) якщо виникне потреба, можемо зажадати державну допомогу для будівлі оселі та, пізніше, для ведення її.

3. Проблеми старших українців полягають, головню, в тому, що, старіючись, залишаються самі, не можучи пристосуватися до життя серед австралійського населення. Їм потрібне українське середовище.

Українська оселя дасть їм це, так потрібне, оточення, а для самотніх ще й українську кухню.

4. Оселя мусіла б бути, на мою скромну думку, у вигляді невеличких мешкань — спальня-світлиця з кухонкою, лазнею і туалетом для одиноких осіб, та спальнею. окремою світлицею і всім іншим для подружжя. В комплексі мешкань мусіли б бути наступні, необхідні для ведення нормального життя, устаткування: читальня, майстерня для чоловіків, щоб не нудилися; спільна їдальня з кухнею для тих, хто бажав би харчуватися разом (треба винаймати кухарку); частина землі, де охочі могли б мати малий город (це вже можливості, залежно від величини ґрунту).

Керувати цим домом-оселею муситиме спеціально вибраний комітет-дирекція.

Будувати оселю-шпиталь ми не зможемо, бо на те потрібно і багато грошей і кваліфікованої опіки, яку ми не в силі оплатити.

На закінчення хочу звернути увагу присутніх на те, що, хоч ми всі й погоджуємося, і здаємо собі справу, що Дім потрібний, грошей з нашого громадянства дуже тяжко витягнути; воно вже забуло, як то жити на самоті, і живучи в достатках, забуває, що

колись буде «старшим і самотнім» і, може, не зможе їздити авто́м, а тому буде нудитися на самоті.

До Комітетів для цієї мети треба вибрати людей, які не є вже перевантажені іншими справами і обов'язками, і які мають авто; людей, які можуть присвятити час для об'їзду громадянства та обговорення «за і проти» оселі, і в той самий час збирання грошей.

*

А. Війтович

ПОТРЕБА ДОМУ ДЛЯ СТАРШИХ (СУСПІЛЬНА ОПІКА СУ НПВ)

Про потребу «Дому старших» говориться, плянується, майже від початку поселення українців у Австралії. Однак, балачки й пляни не завжди йдуть у парі з реалізацією. Протягом довгих років праці в референтурі Суспільної Опіки, бачимо необхідність будови таких домів; тому Управа робила багато заходів щодо здійснення цих плянів.

Загальною думкою громадянства є, що обов'язок будови, придбання таких домів для старших входить в обсяг праці Суспільної Опіки, виключно. Я вважаю, що це мусить бути обов'язком і тягарем всього громадянства, а Сусп. Опіка може бути лише допоміжним чинником в досягненні мети.

Поминаючи всі труднощі, робимо багато старань, щоб такий дім став дійсністю на терені Сіднею. Перш за все, протягом років, кожночасна голова Сусп. Опіки, на засіданнях Стейт. Управи СУА НПВ, вносила і вносить пропозицію, щоб Союз Українок (всі Відділи) був ініціатором і розпочав збірку грошей.

Конкретно: в НПВ є 6 Відділів з, приблизно, 200 членками, дійсними. З того можна б zorganizувати щонайменше 10 груп «щедрівниць», які в час Йордану ходили б щедрувати до українських родин. Була б подвійна користь: а) плекання народної традиції, і б) збірка грошей, яка, при добрій організації, може дати річно 1000 доларів. Досі, чомусь, не було відгуку зрозуміння цієї пропозиції. Все це докладно записувалося в протоколи, але крім груп Сусп. Опіки, ніхто інший щедрувати не ходив.

1966 року, Сусп. Опіка запросила на своє засідання представників усіх громадських організацій і церков, обговорити справу будови «Дому Старших». На засіданні вирішено, що голова Об'єднання Громад скличе загально-громадську нараду, де можна буде вибрати спеціальний Діловий Комітет. Одначе, в той час будувалося, в Лідкомбі, дві українські школи, і всю увагу було скеровано на ті будови. А тому й не дійшло до скликання ухвалені наради. Не дочекавшись підтримки громади, ми шукали інших шляхів. Довідалися, що парох православної парафії в Кабраматті має гарний бльок землі з хатою й має охоту віддати цю посілість в загально-громадське користування. Ми шукали способу домовитися з ним, але двократні розмови делегації не дали бажаного висліді.

Місяць тому, до нас звернувся один українець, пропонуючи

свою землю, 15 акрів, в околиці Ліверпуль, до нашої розпорядимості, під будову «Дому Старших». Робив він цю пропозицію тому, що хоче бути на старі літа в своєму оточенні. Ми попросили його на своє засідання на якому обговорювали цю справу. Вирішили піти до пароха укр. катол. церкви, й запитати його, що думає робити в цьому напрямку катол. парафія, бо слід би було zorganizуватися так, щоб будувати спільно.

Отець Шевців сказав нам, що церква має на меті будівлю такого дому, але після того, коли сплатяться всі борги; не за гроші добути збірками, а лише спадком, який залишать парафіяни; приміщення має бути на 20 осіб.

Ухвалою останнього засідання було, піти до голови ОУГ й зазначити його опінії в цій справі. В балачці з ним домовилися, що одразу після відбуття 2-го Здвигу Українців Австралії, скличеться загально-громадську нараду, з участю українських церков.

Я, особисто, думаю, що саме наші церкви можуть побудувати й утримати такі дома для старших.

*

РЕЗОЛЮЦІЇ

КОНВЕНЦІЇ СОЮЗУ УКРАЇНОК АВСТРАЛІЇ В РЯМЦЯХ 2-го ЗДВИГУ УКРАЇНЦІВ АВСТРАЛІЇ, 10.4.1971 р.

1. В справах праці молоді в СУА:

Заслухавши звіти Голів Відділів СУА, приходимо до висновку, що головним завданням СУА є праця з молоддю, зацікавлення молоді працею СУА, та притягання молодих жінок і дівчат до членства в СУА шляхом:

- а) Планування праці СУ у Відділах, так щоб зацікавити нею молодих членок.
- б) Співпрацею з молодечими організаціями та всіма клітинами нашого організованого життя.
- в) Організація світличок при Відділах СУ з метою звільнення молодих жінок-матерів на час сходін та праці в СУ.
- г) Нав'язання зв'язків з чужинецькими організаціями з метою поширення нашої культури серед чужинців, а також для ширення правди про Україну.
- г) Плекання українського одягу та обов'язкове дотримання його норм.
- д) Плекання народних звичаїв, традицій (свята), співу та танців (організація хорів та танцювальних груп при Відділах СУ).
- е) Організація й ведення господарчих курсів: куховарство, вишивка, писання писанок та ведення домашнього господарства.

Гордо нести, серед чужинців, ім'я — Україна!

2. В справі будови домів для старших віком українців.

- а) Стверджуємо, що будова домів, чи осель, для старших віком, самотніх, українців, є конечною, бо вже тепер, у всіх осередках нашого тут поселення є досить значна кількість людей, що потребують такої оселі, де б вони могли жити в оточенні своїх людей, але й не відриватися від рідні, приятелів та знайомих, з якими зжилися за роки перебування в Австралії.

- б) Розвинути й посилити, прискорити, акцію вияснення цієї потреби серед нашого громадянства; розвинути акцію збірки коштів на будову українських осель, чи домів.
- в) Будови ці назвати — «Українська Оселя», не підкреслюючи призначення («для старших»), бо в майбутньому, можливо, будуть випадки, коли в тих оселях треба буде дати місце, притулок і молодим самотнім, потребуючим людям, сиротам.
- г) Будовою українських осель мають зійнятися стейтові осередки, використовуючи й достосовуючись до умов і можливостей стейту; також — добираючи догідну форму — дім, чи оселя.
- г) Справу будови українських осель ініціював СУА, і досі цією справою займається. На далі, для остаточного й успішного завершення справи, треба притягти до діяльної участі, в цій важливій акції, всі українські організації на терені Австралії, на чолі з СУОА і Громадами, вклюно зі Шкільництвом.

Все українське громадянство мусить заактивізуватися, щоб виконати обов'язок перед старшими українськими громадянами, перед учительством, що заслужили на нашу опіку й увагу.

С. Ваврик — Голова

М. Ковшик, Л. Гасвська-Денес — Секретарі

Народний Дім УГВ в Мельборні, де відбувалися імпрези II Здвигу

Наукове Т—во ім. Шевченка

Дмитро Нитченко

ЛЕСЯ УКРАЇНКА В СПОГАДАХ СУЧАСНИКІВ

Серед творців світової літератури, особливо серед жінок, тяжко знайти другу таку видатну постать, що мала б подібне нещасливе життя, і створила б такі великі кількістю і змістом літературні скарби; що була б такою послідовною у своїх поглядах і діях; що так вірила б у майбутнє свого народу, як наша Леся Українка. Правда, інші два геніяльні письменники, Тарас Шевченко та Іван

Д. Нитченко

Франко, теж мали дуже тяжкий життєвий шлях і лишили літературні здобутки, але Леся Українка тут становить певний виняток і тому, що вона від 10-ти років тяжко хворіла, що забрало половину її короткого життя на лікування. Справді, застудивши ноги, коли була 6-го січня 1881 року в Луцьку на Йордані, вона захворіла на туберкульозу кістки, що потім перекинулось на легені, а пізніше й на нирки. Багато років вона була прикута до ліжка, лікуючись по багатьох містах України та інших країн. Була вона на операції в Берліні, лікувалась в Італії, Єгипті в Болгарії, в Австрії, в Польщі, а також в Криму, на Кавказі, в Одесі, в Гадячому, на Буковині, у Львові, та інших місцевостях.

Якось уроджена твердість і мужність були її властивістю з дитячих років. Бавлячись з братами та сестрами у війну з індіанцями та в Робінзона Крузо, у неї завжди було гасло «Вбий, але не здамся». Така міцна і невгнута була Леся і в поезії, і під час хвороби. Оксана Стешенко, дочка письменника Михайла Старицького, згадує розповідь лікаря Сапєжка про Лесину мужність під час застриків у кістку:

«У мене при такій операції пацієнти-мужчини ведмедем ревуть, а тут тендітна жінка зціпила зуби й мовчить», — казав лікар.

Свій перший вірш «Надія» Леся написала, маючи всього 9 років, під впливом арешту і заслання тітки Олени Косач за революційну діяльність. А починаючи від 13-ти років, Леся вже майже систематично друкується по газетах та журналах, а найбільше, попервах, у львівській «Зорі». Вона скоро зрозуміла, що український нарід перебуває в московській неволі, і тому її творчість спрямовується проти цього гноблення у відкритій, чи замаскованій формі.

Цікаво, що Леся зовсім не вчилась у державних школах не тільки через хворобу, й тому, що там навчання провадилось російською мовою. Найбільше про національне виховання дбала її мати — письменниця Олена Пчілка. Леся була здібна в навчанні, що бачимо хоч би й з того, що маючи 18 років вона написала для навчання старшого брата підручник історії Сходу українською мовою; про мідійців, єгиптян, фінікійців, вавилонців, тощо. Цей підручник пізніше вийшов друком.

Такі здібності й талант, що невинно зростали, бачимо і в літературі. У 15 років вона вже пише досить поважні поезії, і навіть, поему. У 19 років написала знаний усім вірш «Контра спем сперо», повний віри і незламності перед долею. Тільки зрідка до її творчості проникали сумні ноти. Та коли їй хтось закинув, що вона вдається в песимізм, Леся відповіла віршем:

Хто вам казав, що я слабка,

Що я корюся долі?

Хіба тремтить моя рука,

Чи пісня й думка кволі?

Ви чули раз я завела

Жалі та голосіння,

То ж була буря весняна,

А не сльота осіння.

Невтомна праця над собою — переклади з чужих мов, писання оригінальних поезій, читання кращих творів західноєвропейської літератури, античної і російської, — скоро робить Лесею одною з популярніших авторів серед українських письменників того часу. Не даром, коли Леся, маючи 20 літ, приїхала з матір'ю до Львова, то її вже відвідують Кобринська та інші, як знану поетесу. Тут Леся знайомиться з Іваном Франком та з низкою галицьких письменників і культурних діячів, як Мих. Павлик, Володимир Гнатюк, Василь Стефаник та інші. Леся там на всіх зробила сильне враження своїми знаннями, орієнтацією у всесвітній літературі, поглядами на різні питання. Мих. Павлик тоді писав Драгоманову, до Болгарії, про цю зустріч з Лесею:

...«Леся так просто ошоломила мене своїм образованием та тонким розумом. Я думав, що вона тільки в крузі своїх поезій, аж воно далеко не так. На свій вік це геніяльна жінка... Ми говорили з нею дуже довго, і в кожному її слові я бачив розум та глибоке розуміння поезії, освіти та людського життя».

Тут, у Львові, Лесі порадили видати збірку її поезій та перекладів, про що вона й домовилась. Додому поверталася Леся повна чудових вражень; їй сподобалось розвинене громадське життя у Львові. Пізніше вона навіть збиралась переїхати до Львова, але М. Павлик не порадив їй, говорячи, що там теж немає великої сво-

боди. Не подобалася Лесі тільки партійна боротьба на тому терені.

Минув рік, і до Києва надійшли одночасно дві книжки — перші примірники збірки її поезій «На крилах пісень» та перекладів з Гайне, яким вона давно захоплювалася. Іван Франко надрукував тоді рецензію, де писав, що ця збірка «без сумніву становить найважливіший здобуток оригінальної поетичної літератури за 1892-ий рік». Тоді Лесі було тільки 21 рік.

У 1894-му році Леся подорожує знову, тільки на цей раз до Болгарії, з метою відвідати свого хворого дядька, відомого політичного і культурного діяча Михайла Драгоманова, який виїхав з України, коли Лесі було 5 років. Вона й на дядька справила велике враження своїм розумом і знаннями. Тут Леся перечитує багато забороненої літератури, дістає від Драгоманова ніби політичне хрещення. Поховавши дядька, Леся повернулася до Києва, через два роки, ще більш загартована у своїх переконаннях щодо боротьби за долю свого народу, за звільнення України від московського окупанта. Побачивши під час обох подорожей інший світ, побувавши після Львова ще й у Відні, Варшаві, де теж лікувалася, Леся ще дужче відчувала біль за те, що її нарід, її країна поневолені. Вона так щоразу переживала й мучилася цим питанням, що навіть в листі до брата писала: «Мені не раз видається, що на руках і на шиї у мене видно червоні сліди, що понатирали кайдани та ярмо неволі, і всі бачать ті сліди, і мені соромно перед вільним народом»... А в поезії писала:

Орлині крила маєм за плечима,

Самі ж кайданами прикуті до землі,

Тож не даром вона з таким гнівом і ненавистю відгукнулася до тих, хто так вітав та писав панеґірики на адресу російського царя, що подорожував за кордоном. Це було восени 1896-го року, коли Лесі було 25 років. Цар Микола II тоді виїхав, з царицею, у дипломатичну подорож до Австрії, Німеччини, Англії і Франції. Державні представники Франції гучно вітали московського гостя. До них приєдналися й дехто з письменників та представників мистецького світу. Писали вірші, творили пісні, виголошували вітання. Багатьох це обурювало і в тодішній Росії, і в Україні, але ніхто не намілювався критикувати їхні вчинки. Тільки 25-річна хвора дівчина, Леся Українка, написала гнівний протест до французької газети «Ля Реформ» під наголовком «Голос однієї російської ув'язненої», з додатковим піднаголовком «Маленька поема в прозі, присвячена поетам і артистам, що мали честь привітати імператорське російське подружжя у Версалі».

Вона гостро картала, звертаючись до тих діячів літератури та мистецтва, що вихваляли деспота царя:

«Ганьба лицемірній лірі, улесливі струни якої наповнили акордами залі Версалу. Ганьба чаклуванню зрадливої німфи, яка з хаосу віків викликала морок. Ганьба вільним поетам, які перед чужинцем дзвенять ланцюгами своїх добровільно накладених кайданів. Невольа ще мерзотніша, коли вона добровільна. Ганьба вам, автори, коли ви блюзнірськими устами вимовляєте ім'я Мольєра, який колись своїм уїдлигим глумом підточував жажливого велетня, що його створив для Франції король-Сонце...

Чи ви знаєте, славетні колеги, що таке убожество, убожество країни, яку ви називаєте такою великою?... Так, Росія величезна, росіянина можна заслати аж на край світу, не викидаючи поза державні межі. Так, Росія величезна: голод, темрява, злодійство, лицемірство, безконечна тиранія і всі ці нещастя величезні, колосальні, грандіозні. Царі наші перевищили царів єгипетських своїм стремлінням до масивного... Приходьте ж, великі поети, великі артисти, подивитися на велич наших бастильських фортець, зійдіть з естрад, здійміть ваші котурни і огляньте нашу прекрасну в'язницю».

Цей уривок з тієї трохи довшої статті говорить сам про велику політичну свідомість нашої письменниці, а на той час і про її сміливість.

Такі ноти зустрічаємо на кожному кроці і в її поезіях:

**О, сором мовчки гинути й страждати,
Як маєм у руках хоч заржавілий меч,
Ні, краще ворогу на одсіч дати,
Та так, щоб голова злетіла з плеч.**

У 25 років Леся Українка знала вже кілька чужих мов, а пізніше вона володіла вже 12-ма чужими мовами. Студент Нестор Гамбарашвілі, який у 1895-му році винаймав мешкання у Косачів у Києві, розповідає у своїх спогадах, що Леся в ті часи добре знала кілька чужоземних мов, зокрема німецьку, французьку, англійську; читала в оригіналі Шекспіра. А одного разу він переконався, що вона знає й італійську, «коли два бродячі малолітні італійці — брати Еміліо і Чечіліо, 11 і 9 років,... зупинившись перед вікнами квартирі Косачів, стали співати по італійському, акомпануючи собі на невеликій гітарі, Леся Українка закликала хлоп'ят до себе, почастиувала їх чим могла і стала розмовляти з ними по-італійському».

Цей же студент розповідає, що Леся дуже цікавилась також грузинською мовою, і він їй давав лекції, що їй, певно, пригодилося, коли вона лікувалась і довгий час жила в Грузії. З цих же спогадів довідуємося, що Леся Українка добре знала музику, з великим почуттям грала на піаніно, виконуючи твори Бетховена, Ліста, Шопена, Моцарта, Шумана, Чайковського та інших.

Взаємини між Нестором Гамбарашвілі та Лесею були досить дружні, він захопив її розповідями про героїчних своїх земляків грузинів так, що вона навіть сказала: «Коли б я не була українкою, то я б хотіла бути грузинкою». Леся подарувала йому своє фото й кілька книжок, а він, їдучи на літню перерву додому, запитав, що їй привезти з Грузії. Леся відповіла: «Гострий кинджал, як емблему для боротьби з ненависним ворогом». Для них було зрозуміло, що для обох спільним ворогом була царська Росія. Нестор виконав тоді її прохання: він замовив спеціалістам по холодній зброї-дагестанцям кинджал з кращої криці; ручка і піхви були зроблені з срібла з гравіруванням і черню. Даруючи цей кинджал Лесі восени 1896 року, коли він повернувся до Києва, він сказав: «Панночко Лесю, будьте тверді у Вашій благородній роботі, як криця цього кинджала, і гострі в слові, як його лезо». Але Леся любила часом і пожартувати. Одного разу, коли Гамбарашвілі повернувся увечері до свого мешкання, побачив

«художнє безладдя»: — всі його книжки, речі, картки були не на своєму місці, а на його столику лежала записка французькою мовою: «Коли нема kota дома, — миші танцюють».

Про знання чужих мов підтверджує і Михайло Старицький: «Леся здивувала мене своїм знанням англійської мови. Читала вона й балакала, як по-українському».

Театральний критик і театрознавець Всеволод Чаговець, який жив у Києві, й не раз бачив Леся Українку, теж розповідає, як 7-го жовтня 1899 року Леся Українка робила в Києві доповідь про головні течії в літературі 19-го століття. За об'єкт демократичного напрямку вона взяла італійську поетесу Аду Негрі, а представника аристократичного напрямку Габрієля Д'Анунціо. Як згадує В. Чаговець, Леся, не заглядаючи в написані сторінки цитувала вірші «на чистій італійській мові», що теж підтверджує її чудове знання цієї мови.

Іншим разом Леся читала свою драматичну поему «Касандра». Вона знову цитувала багатьох авторів, як Бодлера, Кардуччі, Леопарді, Шекспіра, Бернса, Льва Толстого, Верлена, не забуваючи й Шевченка. А найголовніше, що, говорячи про тугу Касандри по втраченій волі її батьківщини, Леся мала на увазі Україну і її підневільне життя. Ця ідея світилась з усієї її доповіді. Як згадує Чаговець, вона виявила в доповіді таке багатство всебічної культури, якому позаздрив би кожен професор, дарма що цю доповідь робила 28-мирічна дівчина змучена невиліковною хворобою, про що всі присутні знали. Про це говорила і хвороблива блідість майже прозорого обличчя.

Багатьох, зрозуміло, цікавить також, яку наша поетеса мала вдачу, які мала смаки, кого з письменників найбільше шанувала, як поводитись серед людей, як до неї ставились її слухачі.

Леся навчилась читати й писати, коли мала 5 років, а за рік вона вже написала свого першого листа до дядька Михайла Драгоманова, що виїхав, як політичний емігрант до Болгарії. По десятичному році, Леся з братом Михайлом, привезли на зиму вчитися до Києва. На тій самій вулиці, що звалась тоді Марино-Благовіщенська, (а тепер вулиця Саксаганського), жили недалеко від Косачів родина композитора Лисенка, Старицькі. Вони майже щодня бачились, особливо діти, а дружина Лисенка вчила Леся музики. Дочка драматурга й письменника Михайла Старицького, Оксана Стещенко, змалечку приятелювала з Лесею. Вона згадує про Леся, що вона завжди багато розповідала цікавого, особливо про інші країни, куди вона часто їздила на лікування. Поява Лесі завжди притягала увагу всього їхнього товариства. Починаючи від 1881-го року, коли Лесі було ще 10 років, у Києві працювало об'єднання культурних діячів, що мало назву «Стара громада». Воно доручило кільком членам Громади скласти українського словника. До групи, що складала «Словник української мови» входили Михайло Старицький, Микола Лисенко, Володимир Антонович, Павло Житецький, О. Косач, М. Комаров та інші. Вони щосуботи збиралися у Старицьких і працювали над словником. Пізніше цей словник ліг в основу словника Б. Грінченка. Вони цікавились, зрозуміло, й літературними справами, збагаченням мови. Михайла Старицького прозвали тоді «ковалем» за те,

що він творив нові слова. Із слова байдуже він, наприклад, створив іменник «байдужість», чого ще не було в українській мові. Дехто дивувався з того, кажучи: «Подумати тільки, що Старицький вступнув! Народне слово «байдуже» єсть-що й казати; але слово «байдужість» — це ж просто сміх!».

Ці розмови про мову, про творення нових слів, про переклади, захоплювали й молодь. Там же вони часто влаштовували літературні вечори, де Леся була центром уваги. Вони вибирали жюрі і писали на конкурс. Це робилося так: говорилося якесь слово, наприклад «пізно», або «ніч»; і за дві три години твори мали бути написані. Оксана Стещенко пригадує, що Леся на таких конкурсах, за короткий час, дістала дві нагороди. Там же вони часом ставили навіть невеликі п'єси. Леся в тому гурті, була і режисером, і декоратором, і костюмером.

Оксана Стещенко пише також про зовнішність Лесі Українки в ті часи. «Коли Леся сиділа мовчки, — згадує вона, — зовнішність її не приваблювала, але досить було їй чимсь запалитися, як вона робилась надзвичайно привабливою. Леся мала чудові, сірі-променисті очі; вони випромінювали з себе таку силу ясного розуму, що все обличчя сяло внутрішньою красою».

Оксана Стещенко не раз гостювала у Косачів у Колодяжному, куди всі вони приїздили на літо. Там вона довідалася, що Леся чудово вишиває, і до шитва має великий хист. Які чудові сорочки вона вимережувала! Вона часто шила собі й своїм сестрам, щось з убрання. А змалечку шила убрання своїм лялькам.

Недалеко від Колодяжного було село Люботів, де був великий ставок. Туди вони часто їздили купатися. Тут Оксана вперше побачила, як гарно плаває Леся. Вони часто плавали наввипередки, і хвора Леся плавала краще від них здорових. Леся, жартуючи, порівнювала себе з Байроном:

— От Байрон, — казала Леся, — кажуть з хворою ногою перепливає цілу притоку морську; ну, а я — цей ставок. Хіба ж це не однаково? — сміялася вона, коли Оксана вихваляла її за плавання.

Агатангел Кримський, відомий сходознавець, що знав понад 60 мов, згадує, як у 1887-му році він познайомився з Лесею Українкою, якій було тоді 16 років. Скільки ж тоді було й Кримському. Агатангел тоді був студентом колегії Павла Галагана. Один із студентів, Тучапський, якось розповів, що він має вірші Лесі Косач, що вона дещо вже друкувала. І він показав її переклади з Гейне. Серед них був вірш — «Чого так поблідли ті рожі ясні», який їм дуже сподобався. Кримський переписав кілька віршів і показав іншим студентам. Вони захопились ними, а один студент написав і музику до вірша «Чого так поблідли ті рожі ясні», і скоро всі почали співати цю пісню. Через якийсь час композитор Лисенко давав концерт у Києві в приміщенні російської драми. Там Кримський зустрівся з Тучапським і розповів, який успіх мають Лесині вірші серед студентів.

— Дай я поведу тебе до її матері. Напевне, їй буде любо це почути, — сказав він, і вони відразу пішли за лаштунки, і там Тучапський, що був старший за Кримського, підвів Агатангела до гарної літньої дами й каже:

— Олено Петрівно, Лесині вірші таке враження справили, що в колегії їх всі співають.

— Невже так усі справді захоплюються?

Тучапський це підтвердив.

— Ну, коли так вам той вірш сподобався, то ось вам і авторка, познайомтесь.

— Дивлюсь, — згадує Кримський, — якась дівчинка: їй було тоді 16 років, але на вигляд можна було дати років 14.

Обоє вони дуже зніяковіли, й тільки після нагадування Олени Петрівни подали один одному руки...

Після цього знайомства Агатангел Кримський був у дружніх взаєминах з Лесею до останніх днів її життя. Вона часто давала йому читати свої твори ще перед друком. І Кримський підкреслює, що він не наважиться назвати іншого письменника, який би з такою відповідальністю ставився до своєї праці, як Леся Українка. Готуючись писати драму «У катакомбах» та «Адвокат Мартіян», Леся звернулася до Кримського по наукові праці про християнське підпілля. І все їй було мало. Вона просила оригінальних документів. Тоді Кримський післав Лесі величезну дисертацію Орала «Переслідування християн Римською імперією», написану французькою мовою. Але прочитавши цю книжку, вона замовила ще низку книжок, тоді Кримський післав їй цілу бібліотеку на цю тему. І Кримський зазначає: — «Якби якийнебудь приват-доцент стільки прочитав, скільки вона! А вона стільки працювала лише для того, щоб написати дві коротенькі одноактові драми».

— Без перебільшення можу сказати, — зазначає академік А. Кримський, — що Леся Українка була справжнім ученим-дослідником».

Далі академік згадує, що коли їхала Леся Українка до Берліну на операцію, то перед від'їздом сказала йому:

— Думок, задумів, тем, у мене дуже багато. Якщо мене там на столі заріжуть, то перед смертю я собі скажу так: «Прийшов Прокіп — кипів окріп. Пішов Прокіп — кипів окріп... Українська література й без мене перебудеться».

У цих же спогадах є цитата з російського чорносотенного «Києвлянина», з рецензії на драму Лесі Українки «Блакитна троянда»: «Если мы когда-ни будь сомневались в внеестественности применения малорусского языка к интеллигентной жизни, то мы должны были в этом убедиться, посмотрев эту п'есу и почувствовав, насколько к ней не подходит малорусский язык».

Це так дивилися на творчість Лесі Українки, і на нашу мову, ненависники всього українського. Та не так ставились до своєї письменниці українці. У 1898-му році українці Києва відзначили 100-ліття нової української літератури, беручи за початок «Енеїду» Івана Котляревського.

Як згадує письменник Євген Кротевич, «у доволі просторій, але низькій і задушній залі набилося вкрай людей. Після доповіді Ів. Стешенка про створення «Енеїди» та про українську літературу за сто років, відбувся довгий концерт. На ньому, крім співів хору Миколи Віталійовича Лисенка й артистичного читання уривків з «Енеїди», виступив спочатку видатний оперний співак Олександр Пилипович Мишуга, а потім Микола Карпович Садов-

ський, який з властивою... теплотою прочитав шевченківське «На вічну пам'ять Котляревському». І як завжди, останнім у концерті вийшов на естраду великий майстер художнього читання Михайло Старицький. На цей раз, крім свого вірша присвяченого творцеві «Енеїди», Михайло Петрович прочитав принагідний до святкування відомий вірш Лесі Українки «На столітній ювілей української літератури».

«Ця річ, — говорить Є. Кротевич, — справила на присутніх незабутнє враження. Якесь особливе почуття суму, страждання і відвертої надії охопило всіх. А найбільше, коли з надзвичайною проникливістю були прочитані оці останні рядки:

Не вів до палаців їх шлях;
Не оди складали, а думи народу...
Чола не вінчали лавровії віти,
Тернів не скрашали ні злото, ні квіти,
Страждали співці в самоті;
На них не сіяли жупани-лудани,
Коли ж на руках їх дзвеніли кайдани,
То вже не були золоті!...

І самий зміст цього надхненого вірша, і чудова деклямація його Старицьким, і піднесеність переважно молодой аудиторії, сприяли тій бурі оплесків, яка вибухнула в залі, і довго-довго перекочувалася з краю в край бурунами: — «Авторку, авторку!» А вікна дзвеніли від тої бурі оплесків

Михайло Старицький зійшов з помосту і, взявши за руку Ларису Петрівну, вивів її на поміст. Ще гучніше оплески й вигуки «Слава»! залунали в залі. Це був справжній тріумф, утворений вдячною аудиторією своїй улюбленій поетесі Лесі Українці, яку недавно перед цим так щиро привітав Іван Франко, назвавши її наймужнішою людиною в усій Україні.

«Лариса Петрівна, як добре зберегла мені пам'ять, — каже Кротевич, — ніби й зовсім спокійно стояла поруч Старицького, спокійно теж вклонилася публіці. Тільки зашарілася вся, та великі очі її якось надто зосереджено вдивлялися в аудиторію, немов би вивчали людське піднесення.»

До Старицького підбіг поліцейський «чин» і став йому щось говорити, але буря оплесків не втихала і поліцай, безнадійно махнувши рукою, одскочив набік. Як виявилось потім, у програмі не було вірша Лесі Українки, і за це полетів із служби пристав Либідського участку... а Старицькому зробили попередження, що надалі «самовільні» вчинки заборонять українські вечори.

Син Миколи Лисенка, Остап Лисенко, у своїх спогадах пише: «Востаннє я бачив Лесю Українку на літературному вечорі в Українському клубі. Зібралось багато молоді. Лесю, що сиділа поруч з матір'ю, всі одразу пізнали.

— Леся серед нас, наша Леся... пішло по залі.

— Ларисо Петрівно, прочитайте нам щонебудь, — попросив, набравшись хоробрости, юнак в студентській формі.

— Досвітні вогні!

— Досвітні вогні! — почулось з усіх кінців залі.

І ось Леся на невеличкій естраді. Молодь довго аплодує своїй улюбленій поетесі. Леся Українка піднімає руку, немов хоче по-

гасити цей шквал щирого захоплення й пошани. Настає тиша. Напружена тиша. І серед неї нарастають слова, вони мов снігова хуртовина, заповнили залу і всіх хто був у ній, підходили й по-несли туди, де «досвітні вогні» вже горять...

Кожне слово полум'яної поетеси, кожен жест її горів і кликав ставати на борню, і тепер перед нами стояла уже не слаба змучена постать, а всевладний титан:

Вставай, хто живий, в кого думка повсталала!

Година для праці настала!

Не бійся досвітньої мли, —

Досвітній вогонь запали,

Коли ще зоря не заграла.

І знову буря оплесків.

Тоді ж трапилась невеличка сутичка з одним панком, який почав доводити, що вічна поезія та, яка витає над нами і не забруднює свого вбрання в болоті буденного життя. Леся тоді спалахнула, бо вона дивилась на літературу, як на зброю виховання свого народу, як на зброю боротьби за самостійність. Змірявши поглядом цього декадента з голови до ніг, вона тихо сказала:

— «А ви, пане, замовте ходулі та й витайте собі на здоров'ячко над болотом. Може не замочите свого вбраннячка...» Панок тоді замовк, мов води в рот набрав.

«Леся Українка, — як згадує письменник Євген Кротевич, — уміла також іноді осаджувати декого однією-двома фразами. Колись багата волинська поміщиця графиня Колонно-Чосновська запитала:

— А чому це ви, Ларисо Петрівно, вживаєте завжди мужицьку мову?

— А чому ви, графине, — усміхнувшись відповіла Леся Українка, — вживаєте мужицький хліб та все інше придбане мужицьким трудом?»

В цьому бачимо і її патріотизм та любов до свого народу, і до-тепність.

Ще більше бачимо про її погляди з іншого випадку: близький Лесин земляк Мачтет, що народився в Луцьку, але писав російською мовою і був знаним пізніше революційним діячем, пропонував Лесі Українці, щоб писала російською мовою свої поезії. Але вона відповіла: «У Росії є кому писати, а в Україні мало таких людей». Проте, щоб ніби довести йому, що вона може й російською мовою писати поезії, написала один гарний вірш по-російському — «Когда цветёт никотиана».

З іншого випадку, що стався в Єгипті 1909-го року, коли Леся Українка перебувала там на лікуванні, бачимо, що вона була суворою й рішучою. Це було в готелі «Континенталь», де вона мешкала. В тому готелі жило також чимало людей, що приїхали з Росії та з України. Микола Охріменко, що був тоді ще хлопчиком і якому Леся Українка давала лекції з мови, пригадує собі такий випадок: два арабські хлопчики помогли Лесі перебраться з іншого готелю до готелю «Континенталь». Одного з них звали Саїд, а другого Мухамед. Леся дуже добре ставилась до них. Незважаючи на свою бідність, вони були дуже чесними, і теж були дуже прихильні до нашої хворої. Їм було по 14-15 років. Одного

разу, як згадує пан Охріменко, він почув на веранді збуджений голос своєї матері. Суворо й з обуренням вона когось відчитувала. Підбігши до веранди, Охріменко побачив, що на східцях стояли два курортники — Мордухович, що лікувався від ожиріння і К-ко, який видавав себе за винахідника якогось медичного засобу. У кожного з них було по пляшці. А на землі біля східців билися й голосно лаялись Саїдка і Мухамед, вириваючи щось один від другого. Вони билися за пляшку. Стало відомо, що ці дорослі споювали арабських хлопчиків, а мати Охріменка обурювалась. Охріменко кинувся рознімати, пляшка впала й розбилась об камінь. Але ці двоє дорослих подали хлопцям ще по пляшці, а жестами показали, щоб Охріменко не втручався, але він вихопив у хлопців пляшки й закинув у кущі. У цей момент на веранду вийшла Лариса Петрівна в супроводі матері Охріменка. Як передати те, що сталося слідом за цим? — запитує Охріменко. Мою добру Ларису Петрівну було не впізнати. Ніколи я не бачив її такою, ні до, ні після цього випадку. Хвора нога примусила її зіпертися на спинку крісла, але йому здалося, що зараз крісло полетить на голови цих двох брудних людей. Що вона їм говорила, що кричала, він усього не міг пригадати. Запам'яталась йому тільки одна погроза: «Я постараюсь, говорила вона, — щоб через пресу весь Київ, вся Росія, всі ваші знайомі узнали про вашу бридку поведінку, поведінку культурного дикуна». Ці слова Лариси Петрівни стосувалися Мордуховича, бо рухливий і меткий інший пан блискавично зник. З палким гнівом накинулась Лариса Петрівна на розгубленого Мордуховича. Вона буквально загнала в куток цього товстуна, і перед його гладкою пикою мелькали стиснуті кулаки виснаженої, хворої жінки.

Цей випадок ще раз показує і рішучість нашої поетеси і почуття обов'язку стати на оборону покривдженого й слабшого.

Загалом же Леся Українка була завжди спокійна й розважлива у своїх діях. Доказом цього буде також один випадок, що стався в тому ж Гелуані, поблизу Каїро, в Єгипті, про що згадує той же пан Охріменко в своїх спогадах. Астрономи передбачили, що 5-го травня 1910-го року, о 9-ій год. вечора, мало статися зіткнення землі з кометою. Всі хвилювалися. Місцеве населення збиралося гуртами й молилось, каялось в гріхах. З 5-го на 6-те травня люди не лягали спати. Але Леся була спокійна. Вона казала, що коли має бути катастрофа, то ніхто того не відверне, і була спокійна, хоч сиділа біля під'їзду й спостерігала небо. Але пройшов визначений час, була тиша, і нічого не сталося. Казали, що комета розсипалась, не долетівши до землі.

Із сучасних їй літераторів найбільше цінила й шанувала Івана Франка, який був близький до її поглядів. Але високо оцінювала і творчість таких, як Стефаник, Старицький, Коцюбинський, Мартович. Коли появились перші збірки Олеся, була захоплена його лірикою, казала, що тепер вона не писатиме більше ліричних поезій, бо Олесь, мовляв, пише краще за неї. Але писала й далі, а Олеся критикувала за русизми, за неопрацьованість форми.

Дуже поважала Марка Вовчка за її творчість, а про неї саму казала, що вона знала такі тайни історичної душі українського народу, і такі глибини, які тепер вже ніхто не знає, або не вміє

виповісти.

З Кобилянською була в Лесі особиста дружба. Кобилянська навіть гостювала в Лесі Українки в Гадячому 1899 року, а Лесья в Кобилянської в Чернівцях 1901-го. Гостював у Колодяжному в Лесі Українки і Іван Франко з родиною.

Дуже захоплювалася Лесья діяльністю композитора Миколи Лисенка, про якого вона казала: —«доки будуть такі люди, як Микола Віталійович Лисенко, доти українська справа буде розвиватись».

Але недолюблювала чомусь Лесья Українка творчости Нечуя-Левицького та Карпенка-Карого, не вважала їх талановитими письменниками.

А про галицьких поетів і письменників Лесья якось сказала: —«І як вони й досі не навчилися вірних наголосів»? Коли була у Львові, чула, як читали її поезії, але наголоси були невірні.

Підсумовуючи варто згадати, що деякі літературознавці в своїх працях роблять Лесю Українку трохи не комуністкою. Правда, Лесья була близька до соціалістів, ліві течії в ті часи царського гніту були дуже модні, і молодь захоплювалась ними. Справді ж глибокий патріотизм, що прагнув до самостійности України був основою в її поглядах і діях. Вона читала багато і теоретиків марксизму, і твори самого Маркса, але на все дивилась критичним оком. Це підтверджується в листі Лесі Українки, якого вона писала 30-го серпня 1897-го року сестрі Ользі. Там є такі рядки: «... Тим часом не роблю, як і перше, сливе нічого, от тільки положиву «Капітала» (це відомий твір Карла Маркса — Д. Ч.) «проштудіувала» (читати його не можна) і, знаєш, чим далі читаю, тим більше розчаровуюсь: я не бачу тієї «строгої системи», про яку говорять фанатики сеї книжки, бачу багато фактів, чимало дотепних гіпотез, і ще більше просто дотепів, але багато зостається для мене темного, невиясненого, недоговореного і в науковій теорії і в практичних выводах з неї. Ні, видно «нова евангелія» все таки потребує безпосередньої віри, ніж її у мене єсть... Добре бути такою натурою, як моя «товаришка», їй всього 20 літ, але вона вже зложила собі певні категоричні мірки і рамки, і вірить в них без критики. Се навіть мене draжнить. Наприклад, у неї в голові неможливий сумбур щодо «обласних вопросов», вона зовсім не в стані розрізнити «шовінізм і національне питання», «автономія і сепаратизм», «політична солідарність і централізм»; гірше всього, що вона не розуміє сього раз назавжди і, що такий незламний «гвіздок» є, здається, в головах більшости росіян з «центральных губерній». (Ольга Косач-Кривенюк «Лесья Українка. Хронологія життя і творчости». Стор. 398-399).

Тим часом здоров'я Лесі Українки все гіршало, хоч вона і в найтяжчі часи не складала своєї гострої зброї — мистецького слова. 1909-го року лікарі в Берліні відмовились від операції. Побувши, за їх порадами, три зими в Єгипті, поетеса переїжджас на Кавказ. У своїх спогадах письменниця й товаришка Лесі Людмила Старицька-Черняхівська наводить один рідкісний лист Лесі Українки, писаний в останній рік життя: «Здоров'я в мене тепер таке тонке, що навіть за таку періодичність роботи, як ви знаєте, я ручатись не можу, бо от, наприклад, від Різдва до Великодня

сього року я абсолютно нічого не могла писати; та й се фраза: що я пишу «тільки в випадке умопомешательства» (тільки в стані божевілья), бо я тоді тільки можу боротись (чи скорше забувати про боротьбу) з виснаженням, натурою й іншими пригнітажними інтелект симптомами, коли мене попросту гальванізує ідея фікс, якась непереможна сила. Юрба образів не дає мені спати по ночах, мучить, як нова недуга, — оттоді вже приходиться демон, лютіший над усі недуги, й наказує мені писати, а потім я знову лежу *zusammengeklappt*, як порожня торбина. Отак я писала «Лісову пісню» і все, що писала останнього року». Подібна історія була з одним з перших її драматичних творів — драматичною поемою «Одержима», яку Леся написала за одну ніч 1901-го року в Мінську, коли тяжко переживала, доглядаючи умираючого приятеля С. Мержинського.

Отже, сумні вістки про стан здоров'я Лесі Українки почали приходити від самого початку її переїзду на Кавказ. Спершу вона була в Кутаїсі, де працював і її чоловік Климент Квітка. Але, за порадою лікаря, її перевезли до Сурамі. Всі близькі вже тоді не сподівалися, що Леся видужає. На початку липня родичі в Києві дістали телеграму про її тяжкий стан. Туди відразу виїхали мати і сестра Ольга. Та, незважаючи на стан здоров'я, Леся далі трималась бадьоро і говорила про свої літературні пляни, а про смерть і не думала, хоч смерть уже чекала на порозі. Вона померла 19 липня 1913 року. Її тіло перевезли до Києва. Тяжка втрата сколихнула всю Україну і багатьох поза Україною. Вислови співчуття, безліч листів з Галичини, з Буковини, з Росії, від багатьох редакцій, надходили до Києва. Приходили листи і від селян та робітників, від безлічі організацій. На труну, крім букетів було покладено 30 вінків. Леся Українка не любила металевих квітів, тому її труну вкрили лише живі квіти.

В останню дорогу Лесею супроводжувало багато тисяч людей, серед яких були делегати з багатьох кінців України, а також і з Кавказу. Поліція заборонила нести труну, і її везли на катафалку. Заборонені були також промови та спів «Вічная пам'ять». Спереду їхала поліцейська кіннота, з боків пильнувала поліція. Заборонено також було людям увійти на кладовище, лише родичі та окремі групи людей прорвалися у ворота. Така небезпечна була Леся Українка для московського уряду.

Незабаром у Києві відбулися жалібні збори наукового товариства, де виступив з глибокою промовою академік Михайло Грушевський, який сказав: «Леся Українка почала писати рано. Перші 10-15 літ поставили її в передні ряди сучасної поезії, останнє ж п'ятиріччя її творчості — усе було немов якийсь титанічний хід по велетенських уступах не рушених людською ногою, де кожний крок, кожний твір означав нову студію, відкривав перед очима громадянства нашого все нові перспективи мислі, все нові обрії образів».

Глибоко національна в своїй основі, всім змістом своїм зв'язана була нерозривно з життям свого народу, з переживанням нашої людини в теперішню добу. Ця творчість переводила їх на ґрунт вічних вселюдських змагань. Наше громадянство не встигало йти за цим захоплюючим, бурним потоком надхнення, цією блиску-

чою панорамою образів, що розверталась перед ним; цей високий рівень ідей, на який вела творчість покійної, був незвичайним для його широких кругів. Смерть перервала цю путь у вселюдські простори».

Знаємо також, як високо цинив творчість Лесі Українки Іван Франко. Це ж він сказав: «Від часу Шевченкового «Поховайте та вставайте» Україна не чула такого сильного, гарячого та поетичного слова, як з уст сеї слабої, хворої дівчини».

Свого часу Леся Українка написала в своєму творі «Як я умру, на світі запалає покинутий вогонь моїх пісень». Цей вираз ніби перегукується з Шевченковим «Заповітом». Її передбачення здійснились. Сьогодні весь світ відзначає її славне 100-річчя з дня народження. Її твори перекладено на багато мов. Лише в Україні вони видані більше, як 7 мільйонів примірників. По всіх містах України, а також і за кордоном, відбуваються доповіді, концерти, вистави на пошану нашої невмиручої Лесі, а в Києві споруджується її пам'ятник. У видавництвах вийшли три повісті та кілька праць про її творчість. Виходять другим виданням спогади про неї, а також почали знімати аж чотири фільми за її творами та про її життя.

Одночасно в Америці, заходами УВАН та наймолодшої сестри Лесі Українки Ізидори Петрівни Косач-Борисової, що живе тепер в Америці, вийшла з друку велика праця іншої сестри Лесі Українки — Ольги Косач-Кривонюк — «Леся Українка. Хронологія життя і творчості», що має 925 стор., де вміщено також близько 100 листів, які досі не були ще опубліковані.

На святі 100-річчя Лесі Українки в Києві, відомий письменник Олесь Гончар сказав глибоку й чудову промову про значення творчості й діяльності Лесі Українки, де зокрема, він підкреслює заслуги поетеси в збагаченні нашої мови: «Поруч із Шевченком, Франком, Панасом Мирним, Коцюбинським та іншими нашими клясиками, — казав Гончар, — Леся Українка наполегливо розвивала й зміцнювала нашу сучасну літературну мову, вдосконалювала художню стилістику. Лесина поезія ткалася із ясних барв народніх діалектів, говірок: Волинь і Наддніпрянщина, Карпати і Галичина постачали їй той багатющий матеріал, який шляхом художнього відбору, завдяки лінгвістичному чуттю поетеси, потім став загальнонаціональним здобутком. Ні, не задовольнилась би вона сірим щаблем штампів, сотнею чи двома отих потворних канцеляризмів, убогим прісним отим сучасним «язичієм», що ним дехто послуговується і в наші дні».

«На самовідданих, мужніх, одержимих, на таких, як Франко, Грабовський, Леся, — говорить далі Гончар, — трималося культурне життя нації. Під шаленим вогнем ганебних царських указів, під невщухаючим обстрілом заборон та переслідувань були ті героїчні пляцдарми української передової культури, на одному з яких, поруч із своїми сподвижниками, від юних літ і до останнього подиху, стояла наша прекрасна Леся Українка, стояла з вояцьким щитом у руці, мов легендарна дівчина-витязь, закута в кольчуги свого безстрашся, гідности й правоти».

З неменшим розмахом святкують це століття у героїчній Грузії, до якої наша поетеса мала великі симпатії й повагу, і де мала ба-

гато друзів та прихильників. Там уже споруджений пам'ятник з погруддям Лесі Українки, а всі газети й журнали заповнені статтями про нашу Лесю.

Гідно вшанували нашу Лесю Українку і по всіх містах Австралії, місцеві українці. Тож, відзначаючи тут, далеко від України, це Лесине століття, схилиємо й ми голови перед постаттю нашого великого творця невмирущих літературних скарбів.

*

Степан Місько

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ім. ШЕВЧЕНКА В АВСТРАЛІЇ Й МОНУМЕНТ ШЕВЧЕНКОВІ В КАНБЕРРІ

Наукове Товариство ім. Шевченка зорганізоване на еміграції, що стало спадкоємцем ідей Крайового НТШ, мало перш за все плекати й розвивати та поширювати ті ділянки науки, які не мали змоги вільно розвиватися в Україні.

Відновляючи НТШ на еміграції, організаційну та ідейну побудову цієї наукової установи, з деякими змінами, оперто на крайовому статуті НТШ, а під сучасну пору тільки характер і розмір праці стали суперечними.

Причиною цієї суперечности в праці НТШ є невідрадли обставини, в яких знайшлося Наукове Товариство ім. Шевченка в діаспорі.

Існуючи понад 30 років на еміграції, а 20 років в Австралії, НТШ не зуміло охопити всіх ділянок навіть при найкращій волі членів товариства, тому розмір праці зменшився, а в змінених обставинах теж змінилась тематика — характер праці.

Історія постанови НТШ в Австралії є загально відомою.

Ця українська наукова установа постала в 1950 році й подібно, як в інших країнах вільного світу, розгорнула свою діяльність з напрямів розбудови стейтових клітин, в приєднуванні нових членів, та продовж 20-ти років провадила наукову діяльність.

Основну вагу наукової праці перенесено на Наукові Сесії й доповіді.

НТШ, разом з СУОА, видало на обсяг і добре опрацьовану історію нашої еміграції «Українці в Австралії»; з ініціати-ви НТШ відбулося святочне відзначення 150-ліття народин Тараса Шевченка й відзначення 90-ліття Наукового Товариства ім. Шевченка з доповідями.

Осередки в поодиноких стейтах вдержували контакти з університетами, бібліотеками, репрезентували назовні українську науку та поширювали ідеї НТШ серед українського громадянства в Австралії.

Як бачимо НТШ за 20 років свого існування в країні нашого поселення провело велику працю, але залишилось ще багато до зроблення.

68 членів НТШ, в тому числі: 2 дійсних членів, 2 члени кореспонденти, 47 звичайних членів і 17 членів симпатиків, які є згуртовані в 3-х Осередках, це великий штаб людей з високою освітою; це науковці, професори, письменники, поети, висококваліфіко-

вані працівники, мистці, журналісти тощо; так би мовити — це еліта нашої спільноти в Австралії.

Якщо так високо цінімо НТШ і його членів, а напевно так воно є, тоді можемо вимагати від тих високоосвічених і обдарованих членів нашої спільноти ширшого засягу їхньої дії, а в першу чергу вони повинні звернути свою увагу на сьогоднішній стан нашої еміграції, вони повинні дати напрямні для організування нашого існування й пов'язаної з ним національної культури.

Людська допомога й людська енергія не має меж, і якщо відповідно підійти до народу та вміло використати його жертвенність, тоді не тільки можна побудувати Монумент Шевченкові в Канберрі, але й створити фонд для реалізації Шевченківських ідей.

Велику частину з цієї праці повинно перебрати на себе НТШ в Австралії.

Наукове Товариство ім. Шевченка має всі дані для того, щоб поширити свою діяльність і допомогти в побудові Центру Української Культури в Канберрі, та мати опіку над будучим музеєм, центральною бібліотекою й архівом нашої еміграції.

Але для цього треба тільки охоти й доброї волі провідних членів НТШ в Австралії.

За реальну будову Монументу ім. Шевченка в Канберрі

Українська Громада в Канберрі, спільно з членами Осередку НТШ, запланували побудувати Український Дім Музей — Пам'ятник ім. Шевченка в Канберрі, але дотеперішня праця Ділового Комітету — це була тільки спроба, щоб засягнути громадську думку, чи цей задум знайде одобрення у громадянства.

Сьогодні, по 6-тих місяцях наполегливої праці Ділового Комітету, можна ствердити, що Монумент Шевченкові в Канберрі — Центр Української Культури дістав вже право громадянства серед української спільноти в Австралії, і жде на реалізацію.

Сьогодні вже не має сумніву, що українське громадянство дасть велику моральну піддержку й буде фінансувати Український Дім Музей — Пам'ятник Шевченкові в Канберрі, про що свідчать вимовні цифри у формі декларацій.

Досі за, відносно короткий час, Канберра й Квінбієн задекларували 20.200 дол., Новий Південний Велз 12.350 дол., Вікторія 10.450 дол., Південна Австралія 3.100 дол. Брізбен і Окслей 3.050 дол. та Ньюкастл 1.050 дол.

Разом 177 жертводавців і три українські організації — задекларували 50.200 дол.

Декларації від 100 до 1.000 дол., — це справжні щедрі дари.

В доповненні до оцінки й настроїв наших людей по цьому питанні, хочу підкреслити, що найважливішим бажанням всіх дотеперішніх жертводавців є, щоб Монумент Шевченка був соборницьким і притягнув всіх українців до цієї справи, без різниці віровизнання й політичних переконань.

На тлі того, що вже сьогодні робиться, й що вже досягнуто, можна ствердити, що справа величного Центру Української Культури в Канберрі є на доброму шляху.

Ще минулого року в грудні було złożено заяву до уряду з проханням приділити відповідну площу під будову Центру Української Культури — Монументу ім. Шевченка в Канберрі.

Плянковою розбудовою столиці Австралії керує спеціальна Комісія в Канберрі НСДС, (Націонал Капітал Девелопмен Комішен), яка плянує і приділює для різних цілей площі.

Ми домагались, щоб нам приділено площу коло Української Православної Церкви в Канберрі.

Навіщо нам потрібний Монумент Шевченкові в Канберрі?

Як політична еміграція, ми взяли на себе певні моральні зобов'язання супроти нашого народу, який залишився на рідних землях і жде на нашу підтримку.

Перебуваючи на чужині, ми повинні в першу чергу ознайомити чужинців з Україною й притягнути їх на нашу сторону.

Українську культуру ворог нищить і обкрадає віками, а наш народ цього злочину не в силі припинити.

За те ми на еміграції, в демократичних країнах нашого поселення, маємо свободу й повне право не тільки захищати, але й плекати нашу національну культуру.

Коли хочемо залишитись українським монолітом продовж кількох поколінь, мусимо вже сьогодні звернути належну увагу на ті невідримні частини нашої національної субстанції, які можуть посиляти наш національний ріст на далекій чужині.

Ось для прикладу, кілька років тому ми відбули Шевченківський Рік і гідно вшанували пам'ять генія українського народу Т. Шевченка в Канберрі.

За словами наших мистців, які брали участь у цьому небуденному святі, це була найкраща святкова імпреза в Австралії, яка притягнула представників Уряду, амбасадорів, дипломатів, та 700 глядачів добірної публіки.

Це один із прикладів, який запевняє, що маючи Т. Шевченка в Центрі Української Культури в Канберрі, зможемо притягнути байдужого чужинця на нашу сторону.

Шевченко був і буде в майбутньому нашою найкращою політичною зброєю в нашій визвольній боротьбі проти Московщини, він же буде й нашою найкращою пропагандою на чужині.

В наших австралійських умовах, щоб належно розгорнути працю на відтинку культури, нам потрібний притягаючий Монумент, який з одної сторони має увіковічнити й передати нащадкам пам'ять про Тараса Шевченка, а з другої сторони має служити для інформацій чужинців про наше славне минуле й про нашу національну культуру.

Якщо брати до уваги, що Монумент ім. Шевченка в Канберрі — Центр Української Культури має служити нашому народові, зберігати нашу культуру й рівночасно прислужитись до більшої слави України, тоді цей Монумент повинен бути імпозантний.

Прелімінарний план Монументу ім. Шевченка в Канберрі залучений до прохання і зложений в Уряді в грудні минулого року, передбачає: велику репрезентативну залу на 500 сидячих місць, велике приміщення на музей і окреме приміщення на бібліотеку, пам'ятник Шевченкові має стояти в видному місці в музеї; три менші кімнати, одну гостинну кімнату для замісцевих гостей, кухню, буфет і приміщення для господаря.

Цілий будинок матиме 110 скверів і за підрахунком фахівців коштуватиме 120.000 дол.

Спілка Укр. Образотворчих Мистців Австралії

Степан Місько

ПОЖНИВ'Я СПІЛКИ УКРАЇНСЬКИХ ОБРАЗОТВОРЧИХ МИСТЦІВ АВСТРАЛІЇ

Крайовий З'їзд Спілки Українських Образотворчих Мистців Австралії за нами. Чотири роки активно-творчої праці СУОМА пройшли швидко й з великим розмахом. Найважливішою подією, під сучасну пору, в українському мистецькому житті в Австралії єлід уважати Перший Крайовий З'їзд СУОМА, що відбувся в час латинського Великодня ц. р. в Мельборні, з нагоди Другого Здви-гу Українців Австралії.

С. Місько

В суботу, в 9-тій годині ранку Крайовий З'їзд відкрив голова СУОМА інж. С. Місько, який у вступному слові підкреслив, що З'їзд відбувається в час Другого Здви-гу Українців Австралії і в 100-ліття з дня народження великої української поетки Лесі Українки.

Серед приявних делегатів були заступлені Осередки СУОМА зі Сіднею, Канберри і Мельборну, а з уповноваження Аделаїда.

Звітну доповідь про діяльність СУОМА, від її заснування 1967 до Першого Крайового З'їзду 1971 р., склав голова п. С. Місько.

Звітодавець, опираючись на конкретних фактах, вказав, що перші кроки СУОМА на шляху її розвитку були не легкими, але при наполегливій праці всіх членів спілки, СУОМА не тільки

вдержалася на поверхні життя, а теж зробила великий прогрес, і з днем Першого Крайового З'їзду здобула собі право громадянства серед української спільноти в Австралії.

В 1967 р., СУОМА начисляла 19 реєстрованих членів — мистців.

З прикрістю треба відмітити, що двох мистців відійшло у вічність, один виїхав до Америки, а двох звільнено з членства спілки. В числі нових членів, яких приєднано в останньому році є багато молодих мистців. Стан за реєстрацією в день Крайового З'їзду — 27 членів.

З перспективи 4-х років існування й діяльності Спілки Українських Образотворчих Мистців Австралії, можемо нарахувати цілу низку її успіхів. Вистарчить згадати, що у звітному часі СУОМА влаштувала одну крайову виставку в Канберрі, і утримала протягом року галерію в столиці Австралії для своїх експонатів.

У першій Крайовій Виставці СУОМА взяло участь 17 членів спілки, які виставили 76 картин, а майстер долота О. Березовський — 2 різьби.

Виставку офіційно відкрила пані Гортон — дружина бувшого Прем'єр Міністра в присутності дипломатів, амбасадорів, науковців та представників преси. Відкриття було сфільмовано й показано в телебаченні.

В час виставки, яку відвідало понад 500 чужинців, було продано 16 картин. СУОМА передала на пам'ять пані Гортон одну картину, а вона собі вибрала акварелю роботи С. Міська «Опера Гавс в прогрісі».

Осередки СУОМА теж мали великі успіхи влаштовуючи стейтові виставки. Осередок в Сідней, під керівництвом мистця М. Садовського, влаштував 4 виставки, а особливо вдалим були: Виставка з нагоди Першого Здвигу Українців Австралії і виставка влаштована з нагоди приїзду Кардинала Кир Йосифа до Сіднею.

Осередок в Мельборні влаштував 2 виставки, під керівництвом мистця В. Цибульського: одну учнів школи В. Цибульського, а другу членів СУОМА.

Незалежно від крайової і стейтових виставок, члени СУОМА: М. Кміть, Т. Мисак, В. Савчак, М. Чорний і скульптор О. Березовський влаштовували, з великим успіхом, свої власні виставки для чужинців.

Сам факт, що СУОМА існувала 4 роки і статутowo не була оформленою промовляв за тим, щоб скликати Крайовий З'їзд, схвалити статут і вибрати новий провід СУОМА.

Для реалізації цього задуму голова спілки опрацював статут і запропонував З'їздові до затвердження. Статут прийнято, а внесені поправки має оформити Статутowa Комісія.

Доповідь на тему «Мистецтво українського стінопису і дереворізьби» виголосила пані Л. Гаєвська — Денес. За ту цінну й цікаву доповідь, Предсідник і голова СУОМА висловили пані Гаєвській-Денес щиро подяку.

Усний привіт зложив присутний гість — голова Управи Української Громади в Канберрі, інж. О. Кавуненко.

На внесок Керівника Осередку СУОМА в Мельборні п. В. Цибульського, присутні делегати одноголосно вибрали головою Спілки Українських Образотворчих Мистців Австралії п. С. Міська.

Новообраний голова подякував делегатам за честь і довір'я та запевнив присутніх, що в майбутньому буде ще краще працюва-

ти для добра мистецької спілки. Крайовий З'їзд, крім голови, вибрав скарбника для ведення фінансів спілки — інж. О. Венгриновича.

Контрольну Комісію вибрано у складі: голова — П. Кравченко, члени — В. Цибульський і В. Савчак.

На внесок голови СУОМА, Крайовий З'їзд надав почесне членство загальновідомому українському мистцеві Михайлові Морозові, якого голова знає з давніших часів і якого відвідав в Нью-Йорку 1968 р. Мистець Михайло Мороз прийняв почесне членство з великою вдячністю.

Після широкої дискусії, Крайовий З'їзд доручив голові СУОМА:

а) Зорганізувати при СУОМА — Секцію Народного Мистецтва і Секцію Дереворізьби.

б) Покликати до життя Ред.-Колегію, яка видаватиме з рамени СУОМА мистецький періодик в Австралії.

На закінчення З'їзду голова подякував всім присутнім за участь у З'їзді, а окремо подякував голові Осередку п. В. Цибульському за труд і поміч у підготовці З'їзду й Образотворчої Виставки.

РЕЗОЛЮЦІЇ ПЕРШОГО КРАЙОВОГО З'ЇЗДУ СУОМА

Українські Образотворчі Мистці в Австралії клоняють голови перед українським народом в Україні.

Українські мистці в Австралії пересилають синівський поклін обидвом українським Церквам.

Перший Крайовий З'їзд Спілки Українських Образотворчих Мистців Австралії палко вітає українських мистців в Україні і заявляє нерозривну духову єдність з ними.

Перший Крайовий З'їзд СУОМА щиро вітає українських мистців у вільному світі, і висловлює бажання ближчої співпраці з їхніми керівними чинниками.

Перший Крайовий З'їзд СУОМА закликає українську молодь до пізнання і вивчення культурних цінностей нашого народу, та плекання у щоденному житті наших славних традицій.

З'їзд заохочує українську молодь студіювати образотворче мистецтво, бо це є неперевершений засіб росту кожного народу.

Крайовий З'їзд доручає голові СУОМА:

Приєднати в члени спілки всіх українських молодих талановитих мистців.

Зорганізувати Секцію Народного Мистецтва й Секцію Дереворізьби, бо ближчий зв'язок з мистцями народного мистецтва забезпечить наш творчий ріст на далекій чужині.

Крайовий З'їзд СУОМА вітає ідею побудови Центру Української Культури в Канберрі, як завершення побудови пам'ятника Великому Кобзареві.

*

Л. Гаєвська-Денес

ЗАВДАННЯ ОХОРОНИ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

(Кераміка, дереворізьба, стінопис)

Про три, види українського ужиткового мистецтва, поданих у

підзаголовку цієї доповіді, хочу говорити тому, що вони серед нашого громадянства починають знаходити виконавців, продуцентів; або слід почати нам знову вживати, скажімо, стінопис, як окрасу новобудованих хат, тих чи інших приміщень.

Щоб говорити про практичний вжиток цих видів ужиткового мистецтва, як зрештою, й про кожен інший, треба хоч коротенько пригадати собі історію кожного з них зокрема; особливості орнаментики та ужиткове призначення. То почнімо про кожен зокрема.

Найперше слід говорити про кераміку тому, що вона найдавніший вид ужиткового мистецтва в Україні. Майже по всій широкій землі українській залягають багаті поклади різних глин, а в тому й глин каолінових, які з давних давен стали вживати люди на виробництво посуду різного призначення. Очевидно, початки виробництва посуду були лише «гончарством», себто, — вироблявся посуд без будьяких окрас, лише «гола посудина». Згодом, десь, комусь, спало на думку, а може й випадково вийшло, що по опуклості посудини накреслилося лінію, другу, зробилося закрут лінії — виникла на посудині окраса. Дуже скорим процесом окраса посуду, орнаментика його, поширювалася, знаходила нові й кращі форми.

Вже в часах найстарішої кам'яної доби існувала окраса гончарських виробів, про це свідчать знахідки археологічних розкопів. Ці ж, археологічні знахідки, свідчать, що окраса, орнаментика гончарських виробів, була дуже розвинена, мала вже свій особливий стиль і форму, за Трипільської Доби на наших землях, себто, якихось 5000 літ тому.

Гончарські вироби прикрашені орнаментикою, яку особливим способом закріплюється (випалюється, чи вірніше «припалюється») так, що річ може зберігатися в первісному вигляді тисячоліття, — називаємо керамікою.

Отже, кераміка Трипільської Доби мала вже високу техніку і своєрідну орнаментіку, основою якої був рисунок спіралі. Кольори були: темно і ясно бронзовий, білий та чорний.

Мистецтво кераміки розвивалося, збагачувалося і формами, і орнаментикою. Стали застосовувати в кераміці геометричну орнаментіку, далі — рослинну й тваринну.

За старокняжої доби було винайдено спосіб обробки каолінової глини такий, що стоїть близько до сучасних виробів з порцеляни новіших часів, 17-18 століть. Вже тоді, крім посуду, вироблялися мистецькі фігурки тварин, амулети, речі релігійного вжитку.

Удосконалилася техніка кераміки для будівельних потреб: цегли, плиток, кахлів.

В 14-15 століттях кераміка, як і більшість видів мистецтва, підупала, що сталося в наслідок воєнного лихоліття в Україні. Але в 17-18 стол. знову дійшла високого розвитку. Вироблялися: посуд, дрібнички, кахлі, прикраси. В 18-му столітті, українських майстрів стали запрошувати в Московщину, Польщу, бо там саме починало це мистецтво виникати.

Початки дереворізьби походять з дохристиянських часів. Власне дереворізьба виникла на базі старішої різьби на камені, яку застосовувалося з давніших часів, прикрашаючи різьбою деталі бу-

дов з дерева, камення, чи прикрас з мармуру. Уламки тих старовинних зразків різьби збереглися подекуди, є в музеях, але дуже мало.

Різьбу на дереві — дереворізьбу стали застосовувати, як прикрасу також у давні вже часи, але особливого розвитку й розквіту це мистецтво досягло з приходом християнства, коли стали дереворізьбою прикрашати деталі будови церков, а подекуди й цілу церкву різьбили (гуцульські церкви), речі церковного вжитку, прикраси для церкви. Пізніше цей вид мистецтва стали застосовувати й для окраси речей домашнього вжитку; таким чином дереворізьба стала видом ужиткового мистецтва.

Особливої краси досягли вироби дрібні: касетки, сільнички, підсвічники, кухлики та інше. Але різьбилися й більші речі щоденного вжитку: столи, скрині, мисники, вози, сани, ярма, коромисла, коновки; навіть вітряки прикрашалися дереворізьбою.

Стінопис, в часи виникнення мав значення «чародійне»: над дверима, вікнами, робилися чародійні написи, які мали охороняти хату, чи інші господарські будови, від «нечистої сили». З приходом християнства потреба в такій «охороні» помалу відупала. Але людям наче бракувало чогось на місцях тих колишніх написів, то й стали писати, вірніше — малювати, орнаменти над вікнами, дверима, на печі. З часом це мистецтво розпису хати дуже розвинулося; особливо розквіту досягло в 17-18 століттях. Цікаво, що початково стінопис застосовувався в будинках шляхти, козацької старшини, а в селянських хатах почали його значно пізніше вживати. З часом, однак, саме в селянських хатах найбільше вживалося цього виду окраси хати всередині. Хоч і зовні хату також «прибирався» стінописом, дещо простішого рисунку, лише довкола вікон і дверей. В середині хати, часом, розписувалися цілі стіни.

Стінопис застосовували й до окраси будов громадського характеру.

Найбільше розвинено стінопис на: Київщині, Катеринославщині, Херсонщині, Одещині, на Поділлі.

Зразком мистецького стінопису є Полтавський краєзнавчий музей.

Основне, що треба знати й пам'ятати, це те, що кожен з видів мистецтва, який застосовує орнаментику, саме в українському ужитковому мистецтві, — має власні норми, форми, самий характер рисунку і добір кольорів.

Кераміка — має свою орнаментику, свої кольори; дереворізьба — свої; стінопис, вишивка, килимарство — все має своє власне «обличчя», свою орнаментику. Вживати невірно орнаментику, це значить — знецінювати кожен вид ужиткового мистецтва зокрема.

На еміграції, подекуди, починають з'являтися вироби кераміки, але до неї вживається вишивкової орнаментики, взорів до вишивання. Ці наші, еміграційні «майстри» спрощують виробництво кераміки, абсолютно «збіднюють» техніку: посудину вибілюють, відбивають на ній вишивковий вірець, пропікають, щоб утривали, та... й кінець на тому. То має бути кераміка. Найгірше те, що ті «майстри» не хочуть завдати собі труда й не вивчають ні техні-

ки, ні орнаментики, ні особливостей, ні історичного минулого цього мистецтва. Мається на увазі лише «бізнес».

Подібне й з дереворізьбою. Найбільше роблять тої дереворізьби-мальованки, при чому, вживається для розмальовування попросту диких кольорів.

Стінопису між нами, на еміграції, майже нема. Часом можна побачити в якійсь хаті розписану стелю, але той розпис не має нічого спільного з українським стінописом.

Я взяла на обговорення сьогодні з Вами цю тему тому, що починаємо багато говорити про будову пам'ятника Т. Шевченкові — українського музею в Канберрі.

Думаю, що саме СУОМА мала б зацікавитися планами будови того дому взагалі, у всіх деталях. Вважаю, що слід би ту будову прикрасити дереворізьбою, стінописом; але дійсно зразковим виконанням тих окрас. Вони ж не лише прикрасять будову зовні та всередині, але ж і будуть, одночасно, експонувати ці наші види мистецтва.

Також думаю, що саме мистцям випадає стежити за проявами, появою якогось виду нашого ужиткового мистецтва, щоб допильнувати правильности уживання орнаментики, форм і норм нашого, такого давнього, такого прекрасного мистецтва, яке подивляє світ, а яке ми самі, так часто, знецінюємо.

Взяти, для прикладу, хоч би наш український народний одяг. Відколи прийшла мода на міні-спіднички, наша молодь та й старші дехто, почали втинати спіднички і плахти народного одягу також на міні. Перш за все — виглядає смішно; а по друге — це ж профанація нашого народного одягу! Ніякому іншому народові, мабуть, нічого подібного до голови не прийде. Лотиші, литовці, — мають цілком довгі спідниці, але не роблять собі міні з них. У нас це, на жаль, можливо. Мені самій доводилося робити зауваження з цього приводу декому, при чому я дуже детально пояснювала, чому не випадає робити міні-плахту. В більшості випадків власниці тих міні-плахт на мене ображалися, часом і лайнули, у всякому разі висловлювали жаль, що я не розумію моди.

Союз Українок веде нагляд і пояснювальну роботу в напрямку охорони здобутків і пам'яток нашого ужиткового мистецтва. Вважаю, що мистці в цьому мусять вести перед. Кому ж, як не мистцям має лежати на серці збереження краси виплеканої нашим народом протягом тисячоліть?

Думаю, що членам СУОМА вільно висловити критичні зауваги кожному, хто невірнo вживатиме українську орнаментику (вишивку — на кераміку, стінопис на вишивку, та інше), звернути увагу на невірність роблення того, чи іншого, дати пояснення, може й навчити дечого.

На мою думку, було б добре, якби СУОМА зорганізував в своїх рядах гуртки вивчення й плекання українського ужиткового мистецтва. Також, якби видав мистецький кварталник, інший якийсь періодик, або й випадкові випуски популярних лекцій, поради і т. п.

Найголовніше, щоб зацікавився, занявся, й людей до того зацікавив, збиранням, збереженням, плеканням, а в дальшому й розвитком, українського ужиткового мистецтва у всіх його видах.

*

Українська Центральна Шкільна Рада

Софія Ваврик — Секретар УЦШР.

ІНФОРМАЦІЯ

Конвенція УЦШРади відбулася в рамках 2-го Здвигу Українців в Мельборні, дня 10.4.71 року.

Заплановано її досить із спізненим речинцем, і тому передбачена доповідь, до якої була запрошена п. Зибачинська з Сіднею, не відбулася.

Участь учителів на конвенції була досить чисельна. Ап. Екзарх Преосв. Кир Іван Прашко був присутній, і брав живу участь у дискусіях.

Голова УЦШРади, п. Теодор Пасічинський, відкриваючи конвенцію та вітаючи присутніх завважив, що вважає це радше зустріччю вчителів.

Обговорювано різні видавничі справи, як видання абетки, що її виготовив п. П. Вакуленко з Аделаїди. Виготовлено 125 штук друкованої абетки і збір учителів ухвалив, щоб виготовити теж писану абетку.

Ці видання розішлеться Рідним Школам для вжитку в 1-их кл.

Обговорено, рівно ж, вживання мап. УЦШРада видала кілька тисяч малих мап України.

УЦШР робить заходи для підготовки видання англомовних книжечок про Україну. Вони дуже потрібні дітям і студентам до писання проєктів у державних школах, як і для інформації про нашу Батьківщину.

Дуже широко дискутовано про з'їзд вчителів, що має відбутися при кінці 1971 року.

Узгіднено, що такі з'їзди є конечні, а при тому важливою є зустріч людей.

Рівно ж постановили, щоб доповіді призначені для виголошу-

Т. Пасічинський
Голова УЦШР

вань на з'їздах, були друковані перед тим, та розіслані вчителям для ознайомлення, а на з'їздах переводити обговорення.

Преосв. Єп. І. Прашко говорить, що рішення з'їздів треба виконувати, їх добре запланувати. Просить, щоб вчителі співпрацювали з священиками; брак співпраці виходить на шкоду школам. Старатися ці недотягнення ліквідувати. Рівно ж каже, що дав зарядження священикам, щоб вони давали школам списки народження дітей.

*

Братство кол. Вояків І.У.Д. УНА

О. Швайлик — Голова

ІНФОРМАЦІЯ

про Крайовий З'їзд Станиць Братства

І. У. Д. УНА в Австралії

В Крайовому З'їзді взяли участь 26 побратимів-делегатів, які репрезентували три Станиці: Аделаїду, Мельборн і Сідней.

Крайовий З'їзд, що відбувся в рямцях 2-го Здвигу Українців Австралії, відкрив побратим О. Швайлик та привітав приявних достойних гостей: Преосв. Кир Івана Прашка, голову СУОА інж. М. Болюха, голову Союзу Укр. Комбатантів Вікторії п. М. Осідача та голову УГВ п. І. Кирлика.

Покликано президію в такому складі: інж. Р. Олесницький (Аделаїда) — голова, Е. Стахів (Мельборн) — заступник голови, члени: проф. А. Маланюк (Мельборн) і П. Грін (Канберра).

Голова Президії запросив до Почесної Президії Преосв. Кир Івана Прашка, інж. М. Болюха, пп. М. Осідача і І. Кирлика. З'їзд вітали Єпископ Кир Іван, голова СУОА інж. М. Болюх, п. М. Осідач від СУКВ, п. І. Кирлик від УГВ, інж. Р. Олесницький (Станиця Аделаїда) п. Фігурка (Станиця Сідней). Рівно ж були пишемні привіти від Друзів дивізійників з інших держав, та від Крайової Управи Легіону ім. Симона Петлюри в Австралії.

Опісля звітував діючий голова Крайової Управи Братства д. О. Швайлик і представники Станиць.

Сідней — звітував П. Добровний, за час від 1953 р. по грудень 1970. Загальний стан членства 39. Згадував про невідрадний

стан в кольпортажі журналу «Вісті», заборгованість і збайдуження бувших дивізійників. Запропонував дуже добру думку організації музею-архіву, з метою збереження чисельних цінних матеріалів з історії Дивізії.

Мельборн — звітував О. Швайлик. Управа Станиці Братства виконує подвійну працю: як діюча Крайова Управа Станиць в Австралії та, як місцева Станиця Братства в Мельборні. Є фінансові труднощі і наявна загальна апатія, що на його думку — є справою цікавою для всіх Станиць.

Аделаїда — звітував інж. Олесницький. Станиця створена в січні 1952 р., мабуть перша в Австралії. Не надзвичайно жива, але й не спить. Старається співпрацювати з Союзом Укр. Комбатантів. Організовано багато імпрез. Особливо було відсвятковано 20-ліття Бою під Бородами. Започатковано Дивізійний архів, поширено кольпортаж «Вісті». Станиця була фундатором прапорів Пласту й СУМ. Влаштовує часто забави й вечірки для членів та їх родин.

В короткій і діловій дискусії обговорювано важливіші справи закріплення організаційного і товариського життя Станиць.

Після уділення абсолюторії, п. С. Добровний запропонував, щоб Крайову Управу вибрати на каденцію двох років з одного стейту, а голови Стейтових Станиць автоматично входять в склад Крайової Управи. Пропозицію прийнято одноголосно і в склад органів обрано:

Управа: О. Швайлик (голова), Е. Бойчук (секретар), М. Горбацьо (скарбник) та голови Станиць в Сідней та Аделаїді.

Контрольна Комісія: проф. А. Маланюк (голова), Е. Стахів і О. Гаврилук (члени).

Запляновано:

1. Започаткувати організацію Братського Архіву, та започаткувати збірку архівних матеріалів з усіх станиць на терені Австралії.
2. Всіма засобами посилити організаційну сторінку поодиноких Станиць.
3. Заохочувати Станиці Братств проводити спільно Свята Героїв (Зброї), або Українського Вояка та брати в них активну участь.
4. На внесок л. Р. Гіжовського, рішено внести прохання про прийняття Братства Дивізійників в члени СУОА.

Резолюційна комісія, в складі проф. А. Маланюк, С. Добровний, Р. Гіжовський і Е. Стахів, запропонувала проєкт резолюцій, які були прийняті та допущено, щоб їх включити в загальні резолюції Другого Здвигу Українців.

З'їзд закінчено спільною знімкою, відспіванням національного гимну і врешті скромною і смачною перекускою, де за козацьким звичаєм, друзі провели гарний час в спільній розмові та спогадах.

РЕЗОЛЮЦІЇ ТА ПРИВІТИ

Другий Крайовий З'їзд Братства кол. вояків І. У. Д. УНА, що відбувся в Мельборні дня 9.4.71:

1. Шле щирий привіт всьому Українському Народові та дру-

зям по зброї на Рідних Землях.

2. Широ вітає Ієрархів Українських Церков в діяспорі, СКВУ СУОА, Управи Стейтових Громад та всі Українські Організації на терені Австралії.
3. Вітає 2-гий Здвиг Українців в Австралії.
4. Шле дружній привіт Головній Управі Братства Вояків І. У. Д. УНА.
5. Закликає друзів-дивізієйників до плекання укр. військових традицій, та до ще більшого поживавлення праці для добра української спільноти в Австралії.
6. Закликає до консолідації всіх сил української спільноти в Австралії для допомоги Українському Народові в його боротьбі проти московського окупанта.
7. Закликає все Укр. Громадянство посилити зорганізовану матеріяльну допомогу українським воєнним інвалідам в розсіянні.

*

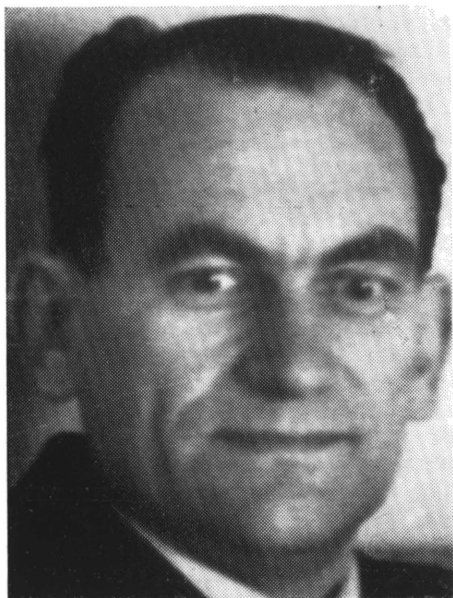
Промовляє на бенкеті сенатор Дж. Геннан; сидять зліва: В. Мандичевський, пані Н. Мандичевська, о. Рад. Д. Качмар, М. Болюх, пані М. Болюх, Преосв. Кир Іван Прашко, пані Геннан.

ГОЛОВНА СЕСІЯ

“До питання української еміграційної молоді в Австралії”

Тетяна Бабій

МОЖЛИВОСТІ ТА МЕТОДИ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В ПАТРІОТИЗМІ І ГРОМАДСЬКОСТІ (Основні тези доповіді)

Р. Олесницький
председник Сесії

Виховання молоді в патріотичному і громадському, або вірніше, суспільному дусі є відгалуженням національного виховання.

Виховання — це систематичний вплив на психологію дитини, метою якого є виховати людину, корисну для суспільства в якому вона живе.

Виховання обіймає:

- а) формування характеру,
- б) навчання дисципліни,
- в) практичну підготовку до життя.

Галузі виховання:

- 1) Морально-релігійне,
- 2) Інтелектуальне,
- 3) Професійне,
- 4) Фізичне,
- 5) Естетичне,
- 6) Національне — яке в свою чергу розгалужується на: суспільне, патріотичне, державницьке.

Мета національного виховання:

Як політична еміграція поневоленої нації, ми мусимо виховувати національно свідомих людей, які б не лише зберегли своє національне обличчя серед чужого оточення, але й прагнули б здобуття самостійності, звільнення від чужого ярма нашої правдивої батьківщини.

ТИП УКРАЇНЦЯ в країні поселення:

- 1) Чи має він цілком асимілюватися, злитися з населенням країни, в якій живе?
- 2) Чи мусить він стати «вічним скитальцем», людиною цілком відокремленою від громадян країни, в якій живе?
- 3) Чи він має стати окремим типом українця, який, зберігаючи свої українські цінності, був би рівночасно добрим громадянином країни свого поселення?

Мусимо погодитися на третій тип українця, який не затративши почуття своєї національності, був би корисним громадянином країни свого поселення, життєздатним і творчим на честь і користь своєї правдивої духовної Батьківщини. В такому типі зможуть поєднатися інтереси його власні, інтереси української справи і країни поселення.

Для успішного досягнення мети нашого національного виховання і витворення з молоді людей, потрібних для української справи, потрібна повна співпраця і спільні зусилля батьків, Церкви, школи і молодечих організацій.

Суспільне виховання: Основи цього виховання наша молодь дістає в австралійських школах, де її виховують, в першу чергу, на лояльних громадян своєї держави. Там їй прищеплюють добрі ознаки кожної одиниці в спільноті: точність, самоопанування, почуття своєї гідності, вшанування авторитету, відповідальність за свої вчинки, взаємна допомога, **толерантність**.

Нашим завданням є пов'язати ці набуті ознаки, навчити молодь приміняти їх в українському середовищі.

Патріотичне виховання кладе в основу любов до своїх однокровних братів, до своєї нації, любов до своєї правдивої Батьківщини.

Ця справа дуже складна і потребує обережного і тактовного підходу. Від дитинства треба привчати любов до свого рідного. Привчати не соромитись своєї національної приналежності. Дати зрозуміти перевагу знання двох мов.

Відвідування української школи є конечним

Українознавчі предмети треба подавати в такому насвітленні, щоб молодь полюбила все українське. В школі, треба дати дітям багато радісних переживань (забави, гри, виставки, спів, танок і т. д.). Спокійним і систематичним впливом довести молодь до розуміння, що де б ми не жили, і незалежно від того, громадянами якої країни ми б не були, ми все ж залишаємось **українцями**.

Приклад і провід. Молодь інстинктивно потребує прикладу з боку старшого покоління. Вона шукає свого ідеалу, втіленого в особі якоїсь людини. Тому батьки, учителі і вихователі молодечих організацій мусять особливо вважати за своєю поведінкою в особистому житті і в українській спільноті.

Нетактовна поведінка і сварки викликають відразу.

Молодь мусить відвідувати наші концерти й виставки українсь-

кого мистецтва. На це ми маємо можливість, маємо потрібні сили, приміщення й експонати. **Похвала чужинців, їхнє захоплення нашим мистецтвом є великим стимулом в плеканні гордості за свою культуру.**

Щоб затримати нашу молодь в українському середовищі треба притягати до виховної роботи людей освічених, які своїми знаннями викликали б повагу у молоді. Багато інтелігентних людей відійшло від нашої спільноти через нетактовність, заздрість, обмовлення й сварки серед нашого старшого покоління. Треба спільними зусиллями покласти кінець цій ганебній практиці. Ми не можемо собі дозволити викидати з свого середовища потрібних нам сил.

З а к л ю ч е н н я

Українська нація живуча. Протягом століть різні займанці намагалися знищити нашу культуру. Але український нарід вижив, зберіг свою мову і мистецтво. За наших часів під батогами Москви, після війни, голоду і переслідувань, український нарід дав письменників-шестидесятників. Їх твори сповнені любов'ю до України, відчуттям своєї національної гідності. Це серед них, народжених вже під комунізмом, залунав голос Василя Симоненка, який не побоявся кинути ворогові в лице: «Народ мій є. Народ мій вічно буде!» І коли зараз в Канаді третє чи четверте покоління українців має синьо-жовтого прапора на своїх автах, як ознаку національної приналежності, то хіба можна зневірюватись у молоді? Старше покоління мусить лише дати цей потрібний приклад, провід і поміч, а молодь себе виправдає і нас заступить. Бо майбутнє належить їй.

*

Лідія Гаєвська-Денес

БАТЬКИ І ДІТИ В ДВАДЦЯТИЛІТТІ

В цій доповіді подається образ дійсності за 20 років перебування української еміграції в Австралії, беручи до уваги лише одну сторону нашого життя — родину; батьків і дітей. Доповідь не передбачає ніяких прогнозів на майбутнє, лише стверджує дійсне, сучасне становище з точки зору старшого покоління. Планування майбутнього — в компетенції інших доповідачів.

Тези доповіді, чи її підтеми, такі:

1. Приїжджі батьки, 2. півеміграційне покоління, відносини між ними й батьками, 3. дві батьківщини, 4. справа двомовності, 5. психологічні моменти двох світів, 6. чого хочуть батьки від молоді й навпаки, 7. школа, її вплив і можливості.

*

Пригадуємо собі всі ті труднощі з якими ми стикалися, які доводилося нам оминати й поборювати, в перших роках організації нашого громадського життя, нашого шкільництва, а перш за все — влаштування індивідуально-родинного.

З часом, тепер, змінилося ставлення до нас автохтонного населення, і урядові чинники вже інакше ставляться до нас, до наших потреб, до наших заходів того, чи іншого напрямку. Але,

саме перші роки нашого тут перебування, оті тяжкі початки, — були зародком, сприяли невідраднему становищу, яке так нам дошкуляє, так болить і турбує нас — розбіжності між дітьми й батьками, між старшим поколінням і молодшим; отой болючий відхід нашої молоді від українства.

Л. Гасвська-Денес

Огляньмося назад, відтворім собі обставини в яких ми опинилися приїхавши 20 років тому до Австралії.

Австралійська людність, 20 років тому, виявила непохитну й одверту нехоть до всіх «ню-австрелієн», зразкову нетолерантність. Австралійців дрочили чужі, незрозумілі їм мови; вони скрізь, на кожному кроці, залюбих обставин, вимагали балачки виключно англійською мовою.

Цілком виразною була політика уряду — асимілювати всіх хто в країні поселився.

Звичайно, були і є родини, які за всяких обставин, поминаючи найскладніші труднощі, вдома трималися своєї мови, своїх

традицій, і твердо в тому дусі виховували своїх дітей. Ми знаємо, що такі родини були і є, а також знаємо й те, що таких родин, на жаль, менше в порівнанні з масою.

Про свідомих батьків, свідомі родини, не будемо говорити; мусимо говорити й аналізувати становище по тій більшості, яка те становище створила; мусимо говорити про явища, які сприяли прикрому й загрозливому стану розриву між старшими й молодими; про ті негативи, які мали вплив на те, що сьогодні мусимо братися якось рятувати.

Українські родини з дітьми почали прибувати до Австралії 1949 року. Батьки і молодь у віці 16-17 років, одразу мусіли взятися до праці, відробляти контракт до якого зобов'язалися перед урядом країни поселення.

Діти в школах дуже швидко опанували нову мову, бо ж дітям легко дається кожна нова мова. Поки ще перебували, з матерями, в переходових таборах, цілком добре володіли українською мовою; тим паче, що в деяких таборах (Ковра, Грета), було організовано українські шкільки.

Як би, й щоб там, не було, дітвора наша вже в таборах почала набиратися чужого духа, який цікавив і поволі, але й поступово, полонив молоді душі. Сумно, але фактом було й те, що матері й батьки підтримували в дітях нахил до вrostання в чужий ґрунт, бо ж і самі палали бажанням якнайскоріше акліматизуватися, вrostи в ґрунт країни поселення, якнайскоріше «доробитися» добробуту.

Всі пам'ятаємо, як то за перші зароблені «фунти» поспішали купити кляпоть землі, зліпити сяку-таку «буду», аби тільки бу-

ло куди перетягти родину з табору. Оселившись у «власному», влаштувавши дітей до школи, мати кидалася до заробкової праці, щоб допомогти чоловікові скоріше здійснити мрію-потребу: скоріше збудувати хату, обставитися добробутом.

Батько й мати завзято працювали, часто відробляли всі можливі «овертайми», принагідні додаткові, оплачувані роботи. А діти... шкільні більшу половину дня проводили в школі, а прийшовши додому, чекаючи батьків з роботи, бавилися з дітьми сусідів-австралійців. Отже, — цілий день у вжитку маючи мову англійську. Дошкільята, вже тут народжені, перебували в випадкових доглядачок, які погоджувалися глядіти дітей, разом зі своїми малятами, і які часто були чужонаціональні (польки, мадяри, німки), а дітей бралися доглядати також лише для заробітку. Ці діти, змалечку, вчилися говорити випадковими мовами, мішаними. Зрештою, шкільна й дошкільна наша дітвора української мови майже не вживала, а батькам ніколи було на це звернути увагу. Вдома, в короткі години ввечорі, чи зранку, розмова хоч і велася українською мовою, але ж дуже обмеженим запасом слів. Великого лексикону не потребували розмови про необхідні справи родинного вжитку: «лягай спати!», «біжи вмийся!», «незаважай мамі, мама змучена!», чи подібні до цих скупі звороти.

Дуже багато випадків, коли батьки старалися «дешевим коштом» навчитися англійської мови від своїх дітей; вдома говорилося з дітьми страшною мішаною, неймовірною вимовою, але «по англійськи» з дітьми. Матері тішилися, що «легко» навчаються мови країни поселення! Але ж та мова була жалюгідна й страшна! Діти стидалися мови своїх матерей, батьків і, звичайно, були певні, що англійська мова краща, вища за українську, якою навіть і батьки не дуже то послуговуються, а хоч і калічать, а таки стараються вживати англійську.

Скоро, бо такі в перших роках нашого тут перебування, почалася організація рідних шкіл. Почалася «спонтанно» з низів, бо централія виникла пізніше, вже на базі існуючих шкіл у більших осередках поселення українців. Починалося шкільництво з навчання релігії, приготування дітей до першого причастя; у всякому разі, за ініціативою священників, які зацікавлювали ідеєю шкільництва батьків.

Мусимо ствердити, що, на превеликий жаль, до рідних шкіл не вдалося й досі стягнути, прибавити, всіх дітей українців, які мешкають в Австралії. Вчителі, громадські працівники, членки Союзу Українок, ходили по хатах, поясняли батькам значення й потребу рідного шкільництва на чужині, але не скрізь був належний відгук. Пригадаймо! Доводилося чути: — «А йому навіщо українське в Австралії?», «Українська школа йому хліба не дасть», «Не хочу, щоб мою дитину так висміювали, як мене, за ту українську мову...»

В ліпших випадках, коли погоджувалися віддати дитину до рідної школи, все ж ставили вимогу — «не перемучувати дитину... воно йому ні до чого, але кум-Павло своїх посилає, то й наш хай іде...»

Діти зростали в дивних обставинах: добробут був забезпечений; батьки намучившись самі замолоду (перейшли війну...), хотіли своїм дітям всяко полегшити життя. Отже, дітей пестили,

їм дозволялося все чого вони бажали. На їх, часом зовсім зайві забаганки, видавалося тяжко запрацьовані гроші, аби тільки — «бідна дитина не зазнала біди; щоб мала те, що вона хоче». Але платити за навчання в Рідній школі — було тяжко; вважалось, що то «національний обов'язок учителів» вчити дітей, виховувати з них українців; а родичі виконали свої обов'язки вже тим, що дали своїх дітей до тої школи.

Не можемо не ствердити факту, що від'ємне ставлення дітей, молоді до всього українського (до школи зокрема), є наслідком ставлення до того всього зі сторони батьків.

(Ще раз застерігаюся, що говорю про масові випадки, не про ті поодинокі, що все були зразком виховання дітей в належному напрямку, дусі, з належною послідовністю).

Треба відмітити дуже цікаве роздвоєння й поведінки батьків, а саме: для себе вони уважали конечне бути членами української громади, брати участь у суспільному житті, в організаціях, ходити до церкви, говорити українською мовою; для своїх дітей, часто-густо, ті обов'язки розпливалися в намаганнях «полегшити дитині життя».

Знаємо, що й такі не складають цілоти, чи більшості нашої тут спільноти. Фактично, абсолютна більшість батьків разом з усіма дітьми, й сама відчужилася. Порівняймо кількість нашої, тут, еміграції з кількістю членства українських громад; загальну кількість дітей — з кількістю учнів Рідного шкільництва. Ось подамо тут деякі, наближені, числа.

Загально, з даних перепису населення Австралії (в якому не всі подавалися українцями, теж слід мати на увазі), відомо, що українців у Австралії є 20.000; членів Українських Громад — 3.000; дітей (шкільного і дошкільного віку) — 7.000, в школах... щось біля 1.200. Отже? Виходить, що лише якесь 5-та частина українського населення Австралії тримається українства, а решта «відчужилася» всіма клітинами, і старими й молодими... А тут іще й загроза відчуження молоді, молодих дальших поколінь, цієї 5-ї частини, яка намагається щось робити в напрямку рятунку становища. А становище — загрозливе! Молодь асимілюється... Старі вимірають...

Старша молодь, себто та, що привезена сюди дітьми й підлітками, хоч у не великій кількості, хоч не цілком твердо, але якось тримається гіля рідної деревини. Для цікавості погляньмо довкола себе, хто віддається праці на суспільно-громадському відтинкові? — старші, й то добре старші! Бідкаючись про молодь, маємо на увазі молодь переважно шкільну, очевидно з університетською включно, віком від 10-12 років до 20-24.

А де ж оті наші українці віком 30-40? Чи маємо їх багато в громадських організаціях, чи багато членів громад такого віку? Можемо сказати — нема... Може, десь, одиниці.

Коли ж говорити про дітей і молодь тут народжених, про тих, що з раннього дитинства повною парою вросли в чужий ґрунт і світ, то ті відходять від нас лавами, масово. А може, навіть, і не відходять? Відходити можна від чогось, коло чого трималося. А вони, оті наші діти, й не трималися нашого, нас... Вони з раннього дитинства вже не були наші. Отже «тримання» їх при нашому було, в більшості випадків, штучне!

Ми тепер, фактично, можемо рахувати одиниці, в кращому випадку десятки тих, на яких можемо розраховувати, як на зміну, на надійне продовження роду-народу.

Дуже «чорно» я малюю образ нашої дійсності? так, погоджуюся, чорно. Але ж треба свідомо, щиро й відкрито дивитися дійсності в очі!

Давайте проаналізуємо деталі становища, його складових частин, деякі моменти психологічного порядку.

Дітям (всяким дітям, не лише українським), молоді, дуже тяжко уявляти собі рідною землею, батьківщиною, невідому, небачену країну. Та країна — уявна батьківщина, вона для них — казка. Може для деяких і гарна, цікава, притягаюча, — залежно від того, як про ту країну оповідалося, чулося.

Догоджуючи батькам, діти й молодь цікавляться тією незнамою країною, але душа їх більше схильна прив'язатися до країни в якій вони народилися, в якій живуть. Ця країна для них добра, і від батьків чують таку ж оцінку їй. Діти наші — горожани цієї вже своїм народженням в ній. Вони знають, що навіть ті, що народжуються на кораблях цієї країни — є її горожанами. Вона, ця країна, їм батьківщина. Поняття «українці — австралійського походження» — для дітей дуже туманне, в нічому воно їх не переконує. Для багатьох наших дітей ота незнана, невідома Україна — завада, бо вимагає зайвих напружень, зайвого труду — навчання ще в одній школі.

Створюється до якоїсь міри дивно й незрозуміло становище: батьки, ніби, й стараються впоювати дітям поняття батьківщини, почуття любови до неї, а з другої сторони — ті діти не в стані відчувати того, чого батьки від них сподіваються. І школи, й молодечі організації намагаються виховувати національне почуття в дітях, в молоді, — а воно все таки ніяк не хоче дітям прищепитися. В чому ж справа? В чому тасмниця такого становища?

Думаю, що в поведінці й настанові, таки, батьків, родини; до якоїсь міри в трішці ширшому середовищі, в якому діти обертаються разом зі своїми батьками.

Я поясню підстави таких, своїх, міркувань.

Біда в тому, що ми, старше громадянство, поділені на різні політично-групові середовища; що ми належимо до інших віровизнань; що в нас різного поділу — забагато! І ми, старше громадянство, в запалі й розпалі суперечок, в намаганні довести кожен свою рацію й патріотизм лише свого середовища, говоримо про це заголосно при дітях. В більшості, вважається, що діти «ще малі», що вони «ще тих справ не розуміють». Може й так, не розуміють. Але тим більше небезпечно й непотрібно слухати їм, нашим дітям, ті «оцінки» одних патріотів про других. Бо — дитячий мозок працює; дитина думає й хоче скласти собі власну думку про речі й справи, про які говорять старші. І, очевидно, складає; й, очевидно, в певній мірі ті її думки годяться з думками й твердженнями батьків, найближчих їй авторитетів. Мимоволі в дитячих душах, в дитячих рішеннях, створюються поняття про те, хто є вартим пошани, а хто й ні; з ким слід приставати, а з ким ні; чи варто, взагалі, бути українцем — теж входить в ті їх висновки.

В оточенні поза українством, в середовищі австралійських однолітків, в школах і клубках, — наші діти бачать інші керунки, інше наставлення особи до особи; там вони бачать певні речі, яких ніхто не заперечує, не ганьбить, а яких кожне дотримується й яким підкоряється. Зрештою, знову ж таки самі батьки оте чу- же, австралійське, шанують і не думають того зневажати. Мовчки платять всі податки, дають пожертви, виконують всі заряджен- ня. Ану, прийде збірщик на якусь потребу української спільноти (суспільну опіку, чи інше), — починається торг. — «Та, доки це давати й давати? Та, чого це я мушу на те давати? А може не 10, а й 1 долар вистачить?»

Вдома, з сусідом, з приятелем, — говориться про те, що «тіль- ки ми, наша організація, є дійсно патріотична, дійсно національ- на! А оті — то зрадники! То запроданці!», таке й подібне.

Діти те чують? Думають про те? Напевно! І це, також, є при- чиною наслідків.

Ну, й нарешті — мова, рідна мова. Та ж не закриваймо очей, не затуляймо вуха, відверто подивімся правді в вічі! Чи багато почуємо серед наших дітей, серед нашої золотої молоді, укра- їнської мови? Та... Можна сказати, що здивуємося, коли почуе- мо... Діти й молодь говорять між собою виключно по англійсько- му! Їх українська мова дуже бідна і в словесному багажі, й у ви- мові. Не лише поза домом діти говорять по англійському, а в ха- ті, в присутності батьків. Більшість батьків одверто признаються до свого безсилля, кажуть: — «а я, що зроблю? Битися з ними не буду... Не хотять по своєму говорити, їм так легше...»

Знову ж таки, на мою думку, винні самі батьки. Знаємо ро- дини, в яких українська мова в хаті обов'язкова! Батьки наполе- гливо, уперто й постійно того пильнують. І діти, в тих родинах, чудово говорять українською мовою, мають великий словесний запас, добре вчаться в українських школах, знають про те, що во- ни українці. І знають, що в хаті треба говорити українською мо- вою, і говорять нею, і для них це — нормально. Отже — можна тримати дітей при українській мові, при українстві! І це роблять, перш за все, батьки, рідна хата. Школа, молодеча організація — другорядні чинники, допоміжні, так би мовити.

Дім, рідна хата — перш за все впливає на розвиток дитини, на її інтелект, її почуття приналежності до народу, до нації. Пер- шу свідомість у душу дитини впоюють, кладуть — мати й бать- ко.

Відомим, навіть утертим, є твердження, що: — «Нація до тої пори є нацією, доки зберігає рідну мову, зі втратою рідної мови — нація перестає існувати». І ми, думаю, це твердження знаємо, здаємо собі справу з його рації й переконливості.

Наше нещастя в тому, що більшість нашої, української спіль- ноти, яка поселилася в Австралії, хоч і називає себе політичною еміграцією, на жаль, не дбає та більшість про збереження, пле- кання кореня нації. Батьки, ніхто інший, легковажать справу твердого національного виховання своїх дітей. Поблажливість батьків у справі плекання рідної мови в своїй хаті, оте дозволян- ня дітям говорити між собою англійською мовою («для свято- го спокою...»), — то найбільший прогріх, то є те, що складає,

з'єднає всі причини наслідків, які оце маємо, які так нас тривожать і болять.

Ще хочу звернути увагу на одну деталь, яка проходить непоміченою, а яка має дуже великий і далекойдучий вплив. Йдеться про відношення до одягу, до його вживання і плекання.

Знаємо багато випадків, коли наша малеча парадувала в себе в хаті, на вулиці, в ганчір'яному ковбойському, чи індіанському одязі. Хоч то й ганчір'я, а грошей воно коштує. І мама тих грошей не шкодувала, купила те ганчір'я, «прибрала» свою дитину. І дитина щаслива! Справити ж дитині український одяг — то вже, часто, бувало великою проблемою. І... дитина, чомусь, соромилася в тому, такому красному й барвистому одязі, виходити на вулицю. Та й тепер соромляться наші діти того одягу. Якщо, навіть, їдуть до Нар. Дому де мають виступати, то український одяг везуть у валізі, вбрані в ньому не поїдуть — соромно... Чому? Хто винен в тому, що наші діти, раптом, мають такі дивні поняття про «сором»? Думаю, що ті матері, батьки, які не вміють, або й не хочуть пояснити дитині справу. Або, та поблажливість матерей до профанації українського одягу міні-плахтою. Ніхто інший, а саме матері виправдують цей «потяг моди».

Інша деталь... Батьки доробившись хати, гонили до дальшого добробуту, до кращих вигод життя. На чергу прийшли холодни- ки, телевізія, потім авто. Я не заперечую потреби в цих речах, ні, навіть визнаю конечність в їх посіданні. Справа полягає в чомусь іншому, а саме — в телевізії. Не належу до тих, хто цілком- вито заперечує телевізію для дітей, молоді. Чого ж? Є добрі програми й для дітей, і для молоді; варто й можна те оглядати. Та є одна маленька справа, якої, боюся, не багато хто з нас завважив; на яку звернулося б увагу. Отже: з появою в хаті телевізії, матері в великій мірі знайшли полегкість для себе. Приходили з роботи змучені, а вдома чекала інша робота, а тут іще й діти докучали. То ж, дітям говорилося — «Сядь, дивися собі на телевізію, не докучай мамі!» Очевидно, діти захоплено кидалися до тої розривки. Тим паче, що телевізія, ніде правди діти, в великій мірі, заспокоювала дитячі потреби. Телевізія давала казку, фантазію, цікавий пригодницький світ, героїв. Менше з тим, що то були за герої, але вони були. Дитина потребує казки, фантазії, мрії, героя. Колись, в старі часи, вдома, бабусі й дідусі оповідали дітям казки, героїку, звичайно — нашу; та й матері з батьками на те мали час, були зацікавлені тим, оповідали. Діти мали задоволення тієї нормальної потреби належним, так би мовити, матеріалом.

Дедалі телевізія подає все більш сумнівних, героїв, а вплив те все матиме, злий вплив. Слід би було застерегтися супроти тих речей, але — як?

Інша деталь — нездорове, небажане суперництво між нашими молодечими організаціями, яке здебільшого, ініціює й роздмухує старше громадянство — батьки та провідники. Суперництво може бути, й повинно бути, але не вороже, не поборююче й не зневажливе. А ми ж знаємо, як то є між пластунами і сумівцями; знаємо з чого те почалося, ким і як започаткувалося. То ж — діти винні! Винні ті, що «підливають горючого до вогню».

Наслідки всіх отих обставин, ставлення й прикладу старших, у маленьких, часом малопомітних деталях, старшого громадянства й привели до становища, над яким тепер сльози проливаємо, з якого шукаємо виходу, шукаємо порятунку.

Слід би нам звернути більше уваги на наше шкільництво. В нас, тут в Австралії, система шкільництва розбудована вірно й дуже добре, хоч не означає це, що шкільництво в блискучому стані. Є багато недотягнень, які не залежать від організаційної системи; недотягнень, в яких нема вини організаційної системи.

Вже згадувалося, що шкільництво не охоплює всіх українських дітей — це є недотягнення, з яким система шкільництва нічого не poradить доти, доки до справи не візьметься все громадянство. Треба вести більше вияснюючої, пропагандивної роботи серед нашого громадянства, а цим би слід зайнятися Громадам. Шкільництво має великі труднощі! Старі вчителі, помаленьку, відходять від праці. Не лише смерть і хвороби виринають з рядів учительства кращі сили. Починає діяти — знеохочення. Бо, ставлення батьків і громадянства до школи досить від'ємне. Мало хто вдумається в деталі праці вчителя, в потребу зусиль, які він мусить вкладати в навчання.

Останніми роками до шкіл почався наплив дітей мішаних подруж. Ці діти української мови, в більшості, не знають зовсім. Отже, треба їх вчити окремо, бо їхня присутність в «нормальній» класі (з дітьми, що хоч трішки володіють мовою), лише заважає, гальмує нормальний процес навчання.

Ці діти, крім незнання мови, тяжкі ще й тим, що для них поняття українства вже цілком незрозуміле й чуже.

Дедалі будемо мати все більше труднощів. Дуже багато маємо батьків, які вважають, що свій обов'язок супроти батьківщини в справі виховання дітей-українців, вони виконали тим, що послали дітей до школи. Школа, протягом тих 3-4 год., раз на тиждень, мусить забезпечити все національне, релігійне, свідоме виховання дітей. Самі, навіть до виконання домашніх завдань не заглянуть, те їх мало що обходить. Зате страшенно обурюються, коли їм сказати, що діти не вчать, не встигають належно. Винна — школа, часом самі діти, але ніколи не вони-батьки. Виникають балачки — осуди вчителів, «дурної витрати грошей на школу». Це все — виховує в дітях відсутність пошани до вчителів, до своєї школи, до старших взагалі.

На закінчення, хочу ще раз підкреслити: відхід від українства нашої молоді на еміграції — це вина нашого старшого «свідомого» громадянства. Його, старше громадянство слід почати виховувати! Слід кожному з нас подумати, застановитися над тим, що ми робимо, як робимо, чи не робимо чогось невірною.

Коли в родині батько з матір'ю сваряться, не живуть мирно, — діти в такій родині виростають похмурі, озлоблені, сповнені недовіри до всього. Ті діти — нещасливі! Вони не мали гарного, спокійного, оточеного ласкою дитинства, а тому й виростають не товариські, не дружні, без почуття пошани до старших, до оточення.

Громада — це велика родина! До неї відносяться ті самі критерії, що до родини стислого значення. Коли ми, старше громадянство, сваримося, один другого зневажаємо, ненавидимо — то

й молодь наша така виростає.

Є серед нашої молоді одиниці, які вже виявили своє зацікавлення українством, виразно показали своє українське обличчя. І слід би молодь ближче притягнути, допустити до конкретного діла. Нехай пробують сили, нехай вростають глибше в український ґрунт!

А старше громадянство... Не деклямувати, а виконувати заповідь — «в єдності сила народу!» Раз узяти й зректися сварок, ненависти та поділу!

*

Роман Хамула

БАТЬКИ Й ДІТИ У 20-ЛІТТІ

Звичайно на академіях, концертах, святкуваннях та й навіть в нашій пресі говориться, що цілу проблему між старшими та молодшим поколінням української еміграції можна докладно вияснити двома словами, а саме: брак порозуміння. Ну й звичайно також, поза тим, справу глибше не аналізується, а полягається на пригласкуванні, банальність та добрі наміри, щоб проблему розв'язати.

«Ви тільки зрозумійте нас, а ми зразу зрозуміємо вас, і справа скінчена».

Рідко коли хтось серйозно береться розшукати засадничі причини цього самого непорозуміння, та визначувати які саме аспекти одного покоління є цілком несприйнятні другому, і навпаки. Мені це виглядає, як необхідний крок, коли ми взагалі хочемо цю справу розв'язати.

Моє твердження є, що старше покоління, тобто саме еміграційне покоління, заборонило собі про цю справу думати в такій площині ще 20 років тому, як тільки приїхало на еміграцію, коли було приязгло в словах не одного нашого промовця: — «затримати все, що наше».

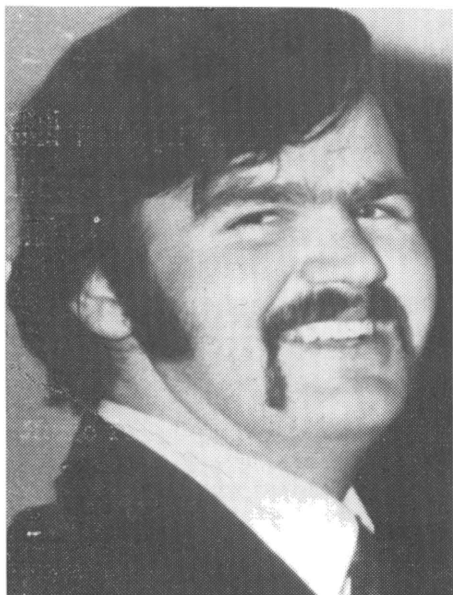
Тут нема чого дивуватися, бо щирість такої присяги є ясна, але сьогодні, вже 20 літ по тім, також є ясною її необдуманість.

Вже чверть століття перед тим, американські соціологи зауважували, що перше еміграційне покоління, будь якої етнічної групи, автоматично пробує відтворювати цей світ який вони мали й знали. Тепер, наше старше покоління приїхало від народу, який оперував сільськими громадами. В такому суспільстві базою життя є родина. Таке суспільство живе звичаями і традицією, і воно само себе управляє, не якоюсь поліцією чи якимись державними законами, а релігією і, часом, навіть забобою та чарами.

Таке суспільство само від себе виробляє та унапрямлює характером людини. Через це в такому суспільстві, як наше старше покоління, знаходяться слідуючі аспекти:

- 1) ментальна та моральна однорідність.
- 2) сильне почуття солідарности,
- 3) не дуже складне розділення праці,
- 4) мало вияву до експериментування,
- 5) задоволення самодостатністю,

6) перевага не-раціональної поведінки.

Р. Хамула

має ціле своє життя пережити в тій країні, або в подібнім, вже західнім суспільстві.

Старше покоління вважає це, як асиміляцію — той страшний ворог який їм завжди хоче протидіяти, коли вони «затримують все що наше»!

Тепер, асиміляція в такому розумінні є байкою. В історії існує лише один приклад подібної еміграції, а це в Америці та й в Канаді. Там вийшло, що навіть 3-тє та 4-тє покоління, що багато вже згубили, навіть рідну мову, а ще далі орієнтуються, як члени етнічної групи та цікавляться справами і проблемами народу їхніх батьків. Навіть в тих поколіннях їхня активність є спрямована до етнічного групування, але з індивідуалістичною базою. Вони вже у наших очах є асимільовані.

В Австралії нам не потрібно тратити сил та енергії в таких боротьбах які ми необхідно програємо, а замість цього та енергія має бути спрямована на розшуки: щоб ми могли собі вияснити, що ми хочемо затримати. Чи ми хочемо затримати «все, що наше»? Чи ми хочемо затримати свідомість нашої спадщини, нашого народу та його терпіння.

Знову беру приклад з Америки й Канади. Там показалося, і далі показується, що найсильніші єднаючі зв'язки між поколіннями є: 1) релігія і 2) ідейний націоналізм. Фізичне загартування та мілітарність не мають конструктивного впливу до цього зв'язку між поколіннями; як подивимось то бачимо, що на порядку дня наших молодечих організацій, вони забирають високе

Тут, в Австралії, ті аспекти є виразніші в інших етнічних групах, наприклад в італійців та греків. З такими оцінками те старше покоління приїхало до інакшого індустріального суспільства.

В тім суспільстві є багато вільніші зв'язки та відношення між особами взагалі. Тут тримається традицію і звичай в мінімальній формі. Значіння споріднености також є мінімальне.

В тім суспільстві ідеалізують зміну, як прогрес; і тут базою суспільства не є родина, а індивідуал.

Власне, тут є засадниче джерело тертя і те «непорозуміння» між поколіннями. Фактом є, що молоде покоління погоджується та пристосовується до того культу індивідуальности. Воно вірить, що індивідуальність є засадничим фактором життя в тій країні, і воно знає, що воно

місце. В тім положенні вони служать витворенню членів сільсько-громадського суспільства, яке фактично «затримало все, що наше» і не має нічого нового подати до цієї справи; або вони розчаровують молодих людей, які вичувають, що це вже є непотрібне порушення їхньої індивідуальности.

Тому вже є найвищий час передумати гей клич «затримати все, що наше» і викреслити з нього те, що було наше, і нам раз за разом протидіяло і, що нам ще далі протидіє на терені батьківщини — цебо примітивні аспекти сільсько-громадського життя; змінити фальшиву солідарність «села», і на місце того створити солідарність індивідуальних переконань.. Замінити групову дисципліну і груповий моральний тиски на ставку вартости індивідуальної особи і її творчість.

І лише це допоможе створити повновартісну одиницю, на яку накинено дві батьківщини.

*

Василь Хамула — Голова Укр. Студ. Громади Вікторії

ЗАСОБИ И МЕТОДИ В ЗАДЕРЖАННІ В ГРОМАДСЬКОСТІ І ЗАЦІКАВЛЕННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНСТВІ

Проблема зацікавлення й задержання української молоді в українському дусі, не є лише проблемою цієї доповіді а є рівночасно, дійсністю в нашому еміграційному житті. Я переконаний, що це є найповажніше завдання і поле праці для тих батьків нашої еміграційної спільноти, які почуваються відповідальними за долю українського громадського, політичного чи навіть етнічного існування на еміграції. Думаю, що еміграційна спільнота, яка не вважає за найважніше завдання збереження молоді, засуджує сама себе на скору смерть. Тому, збереження української молоді, я ставлю як передове завдання провідників української еміграційної спільноти.

Замало є встановити певні чинники чи критерії для зацікавлення молоді українством і вдержання її при громадськості. Це буде безкорисним, якщо ми не матимемо сприймливих та тактовних засобів. А рівночасно, всі засоби й методи, ніколи в світі не будуть практикуватися, якщо ми ними в першій мірі, не зацікавимо молодь.

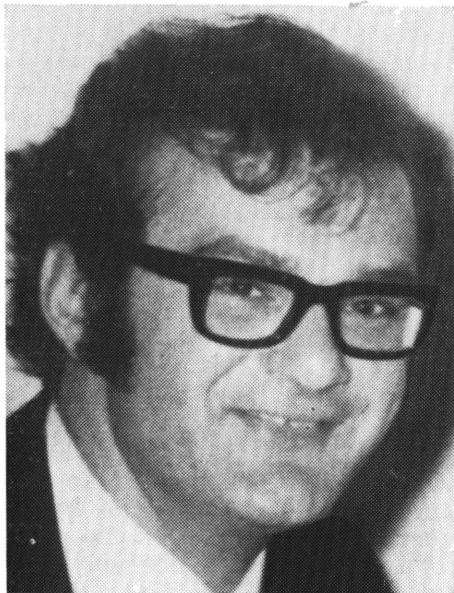
Обі справи тісно пов'язані і я пічну від чинників зацікавлення молоді в українстві.

Що це є українство — до якого ми хотіли б притягнути нашу молодь? На мою думку, воно включає в собі не лише академічне українство (культура, література, мова, мистецтво), але також знання визвольної боротьби і теперішньої української проблематики.

Чи маємо ми змогу і нагоду запізнатися з цим? Бо коли йде мова про Україну, її красу і славу, про визвольні змагання, про їх героїв, то ця мова ведеться завжди на надто високому, неприступному і невдалому рівні. Від свята до свята, від одної академії до другої, від одного реферату до другого. Про Україну говориться як про рай, а про її героїв, як про святих. Витворено своєрідний

ритуал і вичувається брак реальної та об'єктивної правди та дійсності. Чи зацікавлює такий спосіб нашу молодь?

Я не пропоную, щоб ми вишукували й розголошували з нашої історії всі темні сторінки і все, що стидало б нас. Але реалістична Україна, разом з реалістичними героями визвольних змагань, багато глибше зворушила б і зацікавила б українську молодь.

В. Хамула

Хочу коротко зупинитися над двома основними моментами, які грають особливу роль в українстві молоді: проблематика і методи.

Якщо йдеться про проблематику, то вона мусить бути теперішньою, живою, найновішою. Треба виходити з тих днів історії українського народу, яких ми є свідками, з чим зустрічаємося і переживаємо зараз. Сучасна історія українського народу, найновіші події, є без сумніву найцікавішою проблематикою для молоді. Маю на думці, зокрема, тих молодих українців на Батьківщині, які вели чи ведуть акцію оборони прав українського народу в напрямі автономії української держави. Це мова про т. зв. «Шестидесятників». Хоча модерні українські патріоти на Батьківщині не всі і не все годяться вповні з політичними поглядами наших еміграційних

українських політичних партій, але вони переживають тепер своєрідну «кризу», злам, вони протиставляються режимові і ця доба змагань українського народу ведеться тепер. І треба спрямовувати та заохочувати нашу молодь, щоб вона зацікавилася тими модерними патріотами. І коли молодь зацікавиться сучасними актуальними символами нашої історії, вона сама піде в давнину, в минулу історію і шукатиме логічного пов'язання. Я думаю, що подібно прямують і наші однолітки на Батьківщині.

Тепер хочу говорити про методи, про способи і засоби присвоєвання вище згаданої проблематики. Я не є педагог, але після застанови, я запропонував би 4 ступені, які повинні б чергуватися і себе доповнювати. Відповідно застосовуючи їх, можна зацікавити нашу молодь українською проблематикою.

1. Зрушити якоюсь проблемою інтелект молодої людини, чимсь заінтересувати. Замало є, щоб в наших Рідних школах час від часу оглядати кольорові вьяснюючі таблиці, чи при різних нагодах перечитувати довжелезні уривки з доповідей чи рефератів. Старше громадянство хоче спонукати чуттєвість, викликати емоцію, а в тому відношенні серед молоді вже зродився певний опір, вони це відкидають.

Ми розуміємо, що старше громадянство в минулому щось пережило, воно було безпосереднім свідком чи учасником подій і воно з тим емоційно пов'язане. І якщо до молоді говорити про Україну з емоційних позицій, то мимо найкращої волі, це до молоді не все доходить. Я пропоную вихідну позицію зацікавлення молоді якимсь контрверсійним матеріалом, дискусійним, де не треба емоції, але розумово та логікою він стане на дорогу шукання.

2. Втягнувши молоду людину на дорогу зацікавлення, ми є зобов'язані її також задовольнити і це швидко, ясно і коротко. Тут мусимо бути реалістами і розглядати дійсність такою, як вона є. Маю на думці, що українська молодь в більшості не володіє і не вживає українську мову в таких розмірах, щоб нею свобідніше користуватися в академічній чи поважнішій дискусії. Українська мова в молоді, це щоденна вжиткова мова з обмеженим засобом слів. Тут ефективна дискусія є неможливою, хіба, що будемо провадити монолог. Тому я пропоную введення англомовної сторінки в наших часописах. Можна друкувати лише вибраний матеріал, зосередитись на вузькій тематиці, але англійська мова вже мусить бути.

3. Дальшим кроком вважаю вибрати певну проблему, чи як кажуть «топик» для основнішої і глибшої дискусії. Для молодих учасників тут вже ставляться більші вимоги і тема чи питання мусить бути обов'язково в контрверсійній площині і мусимо знова погодитись, що дискусійна мова може бути англійською. На таких дискусіях, представники старшого громадянства, які досі промовляли до молоді з авторитетних позицій і мали право про все рішати «екс катедра», мусіли б бути співучасниками на таких самих позиціях як молоді дискутантанти, але мусіли б виявитися справжніми авторитетами, однаково тактикою і словом.

4. Врешті, після певної підготовки, конфронтації і «хресного вогню» в дискусіях та зустрічах, приходить час, що молода людина самостійно буде шукати за відповідною літературою та джерелами, щоб заспокоїти свою цікавість чи знайти відповідь. І тут, думаючи вже самостійно, молода людина натрапляє на поважні труднощі. Це брак відповідної літератури. Дуже тяжко знайти коротку і ясну літературу українською мовою, а про англійську то немає що і говорити. Брак цієї доступної літератури. Все, що досі писалося старшим громадянством, є для старшого громадянства. Всі статті, розвідки чи книжки є дуже довгі, описовим стилем, місто короткого, ядерного. Місто вказувати проблему, вона розмазується, затьмарюється.

*

Справа нашої молоді — це найважливіша проблема в нашому еміграційному житті, тому до неї треба підходити систематично і послідовно. Я подав в дуже загальних рямцях певну систему. Вона, як і все інше, не є без хиб і напевно могла б бути кращою. Але важним є, щоб не зупинятися над поодинокими моментами системи, а вживати її як цілість, якщо хочемо, щоб мати більш повновартісні успіхи.

Але найголовніше питання є: що ми, врешті, хочемо створити з молодих людей? Без сумніву, що найлегша відповідь, зовсім логічна і оправдана буде, щоб випусники нашої виховної системи бу-

ли переконаними українцями і, щоб вони знали з яких причин вони ними є. І в останньому є велика прірва чи розбіжність між старшим і молодшим поколіннями.

Члени старшого покоління можуть бути переконаними українцями з різних причин, емоційних, патріотичних і т. д., чи навіть без причин. Але з яких причин молодь має задержатися при українстві і з яких причин стане переконаною в цьому? Молодь, що не бачила батьківщини своїх батьків і де вся Україна для неї є символом і прикладом в хаті, в Громаді чи в інших організаціях.

На еміграції молодь мусить мати нагоду переконати сама себе. Мусимо зрозуміти і призначитися, що молода людина може мати свої погляди і самостійні думки та виказує охоту і зацікавлення українською проблематикою. Молода людина мусить і хоче мати нагоду ставати до дискусії, розробляти а то й оспорювати все те що їй накидалось на протязі 20 років. Дорога до індивідуального та інтелектуального росту йде крізь особисту мораль, етику і відповідальність, а не через збірну. І тільки таким способом можна мати переконаних молодих людей.

Тому пропоную своєрідний «виклик до змагання». Йдеться про дебати, дискусії, де в природно-щирих і свободних зустрічах можна б обговорювати найбільш контроверсійні питання, мати критичний погляд до досі принятих «неторканих і найсвятіших» ідеалів української традиції і дійсності. Така практика обов'язково стимулюватиме інтелект і пхатиме його на дорогу росту.

Чи українське громадянство є в змозі щось подібного переводити? Думаю, що так і що до цього в нас є всі дані. Маємо вже багато української молоді, багато також і авторитетних осіб з старшого громадянства. Останні, одначе, мусять відорватися від дургорядних циклоstileвих видань, від машин і друкарень і від неефективних всіляких засідань та нарад. Багато наших людей закопались в дрібній адміністративній громадській праці, та неефективній політичній пропаганді, коли на них чекає інша і більш реалістична ділянка.

Старше громадянство може виробити собі авторитет серед молоді, коли на всіх ділянках нашого організованого життя будуть люди на своїх місцях. Бо тільки особисті кваліфікації і спроможності дають запоруку успіху і можуть бути прикладом для інших.

*

Микола Цюрак

ЧИННИКИ ЗАЦІКАВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Кожна людська спільнота має своєрідну характеристику. Можна б сказати, що брак єдності є одною із характерних ознак нашої спільноти. Це ми знаємо, а може й тому часто перенаголошуємо потребу єдності між нами. Але в щоденному житті ми бачимо, що роз'єднуючі тенденції домінують між нами, а наше говорення про єдність залишається голослівною деклямацією.

До великої міри подібно мається в нас справа національного виховання нашої молоді. Ми знаємо, що наш вік обмежений. Ми

знаємо, що майбутнє нашої зорганізованої спільноти залежатиме від зацікавлення та участі нашої молоді в нашій громадській праці. Ми знаємо, що ніхто інший, а тільки ми самі можемо зацікавити в цьому нашу молодь. Однак, мабуть ці самі причини, які нас роз'єднують, і яких ми не в силі побороти, перешкоджають нам також зацікавлювати нашу молодь тим, що ми робимо на громадському секторі. Нарікати на нашу молодь ми не маємо права, бо за час нашого 20-літнього побуту в Австралії ми замало цікавилися її національним вихованням. Ми — себто ми всі — за дуже незначними виїмками. Правда, ми часто говоримо про це наше недостягнення, але це має форму таких самих голосливих деклямацій, які ми лиголюсуємо про згадувану вгорі єдність, з тою різницею, що деякі наші громадські установи мають референтури молоді, а про референтуру єдності ми ще не чули...

Ми можемо говорити про несприємливі обставини для національного виховання нашої молоді, однак наші оправдання виглядатимуть так, як оправдання студента, який провалився при іспитах. Тому, може краще не шукати оправдання того, чого ми не зробили, а шукати способу покращання ситуації. Шукаючи поправки, передовсім між нами самими, можна б переглянути засяг і форми нашої громадської діяльності, або в простішій мові — що ми робимо, і як ми цю роботу виконуємо.

Що ми робимо?

Після приїзду до Австралії ми всі вважали себе, передовсім, українцями. Живучи в чужому оточенні, ми були близькі один одному; ми шукали себе; в такій ситуації ми гадки не мали зверта-

ти увагу на те, хто з якої частини України, хто якого віровизнання, політичних поглядів і т. д. Ці справи вважалися четверторядними, і ми почали організувати, в першій мірі, такі установи, які об'єднували нас усіх. Так постали в нас перші Українські Громади, перші організації українського жіноцтва, молоді, шкільництва і т. д. Наша громадська праця була така успішна, що нам завидували українці в інших країнах, бо наша малочисельна спільнота об'єднаними силами вела таку громадську діяльність, в якій були узглядені потреби нас усіх.

Однак, роз'єднуючі тенденції показалися немов шило з мішка і між нами, та довели до того, що в останніх роках наша громадська діяльність не йде тим початковим позитивним шляхом. Людей до праці стало менше, а організацій більше; а також інтереси нашої спільноти, як цілоти, відійшли на друге місце. Ці вужчі інтереси можна б звести до релігійних і політичних.

М. Цюрак

Релігія відіграла значну ролю в житті нашого народу довгі століття, і тому наші традиції, а також багато ділянок нашої національно-громадської праці, мають релігійну закраску. Не має сумніву, що в часах гармонії релігійних і національних елементів в житті нашого народу, наше національне і релігійне життя розвивалося. Наш релігійний поділ мав територіальний характер. Тим самим, в Україні була одна церква всюди, тільки в одній частині православна, а в другій католицька, а що наші церкви не дуже різняться і догматично, і обрядово, — наша національно-громадська діяльність з релігійною закраскою продовжувалася без значних змін, всюди.

На еміграції ми маємо релігійний поділ зовсім іншого характеру, бо в кожному скупченні українців маємо православних, католиків, а також зростаюче число протестантів. Я не маю найменшого наміру входити в суть нашого релігійного поділу, однак мені виглядає, що ми ще не знайшли сприємливого способу для релігійного співжиття, а також правильного відношення між загально-громадськими інтересами нашої спільноти та інтересами наших церков. Не будемо сперечатися чи має бути спершу Бог, а потім Україна, чи навпаки, бо це є дитячий спосіб порівняння національних та релігійних інтересів нашої спільноти. Не має сумніву, що національні та релігійні інтереси нашої спільноти не противорічать собі, а також я не бачу реальної перешкоди для того, щоб інтереси нашої спільноти, як цілості, не могли об'єднувати нас усіх без огляду на релігійну приналежність.

Наша молодь має тісніший від нас контакт з австралійцями, та бере більшу від нас участь в австралійській громадській діяльності. Для нашої молоді не зрозуміло, чому австралійці можуть належати до різних церков і разом працювати громадсько, а ми так не можемо.

Ми всі, а передовсім наше духовенство, повинні бути свідомі зросту матеріялістичних тенденцій у модерному суспільстві. Пропагаторами цієї деструктивної ідеології є, між іншим, освічені та впливові особи, і така ситуація є особливо загрозлива для нашої молоді. Для протиставлення цій загрозі конечно, щоб наша інтелігенція, а зокрема наше духовенство, виявили максимум зусиль. Така діяльність є і в інтересі наших церков, і в інтересі нашої спільноти, як цілості, бо протиставлення матеріялізмові необхідне, щоб вдержати нашу молодь при українстві. Чому? Тому, що в матеріялістичному змислі молодь не може бачити корисності з приводу приналежності до нашої спільноти чи нашого народу. Навпаки, тут вимагається свого рода посвяти, до якої можна легше втягнути молодь виховану ідеалістично.

Є ще одна, на око маловажна громадська діяльність, яка з природних причин цікавить нашу молодь і в якій ми маємо свого рода «клопіт» з нашими церковними чинниками. Це діяльність розвагова, себто забави, вечерниці та інші подібні імпрези, які мають далекойдуче значення в нашій громадській діяльності. В Австралії ми маємо ряд малих скупчень українців, і забави міжстейтові, чи навіть крайового засягу, можуть бути одною з дуже сприємливих можливостей контактів між молоддю. Підхожі

дати таких забав є в дні публічних свят признаних державою, бо тоді люди вільні від праці і мають час на довшу подорож. Однак перешкодою тут часто бувають церковні пости. В результаті наша молодь приневолена забавлятися в чужому оточенні, а цим ми тільки відчужуємо її від нашої спільноти, а також сприяємо мішаним подружжям. Беручи під увагу наші життєві обставини, я не бачу найменшої користі перенаголошування постів для самих церков, і коли чинники нашої католицької церкви виказують деяке вирозуміння в цьому, становище нашого православного духовенства не можна лише оправдувати, але навіть розуміти. Хочеться вірити, що компетентні чинники таки роз'яснуть цю проблему.

*

З черги ми розглянемо нашу політичну діяльність, яка, на мою думку, не знаходить відгуку серед нашої молоді.

Ми не маємо чого втікати від політичної діяльності. Навпаки, можна сказати, що наша громадська діяльність мусить мати до великої міри політичну закраску з двох основних причин:

1. Будучи членами українського народу, ми маємо обов'язок помагати йому здобути державу, не тому що ми так хочемо, а тому що українська держава є передумовою для життя та розвитку народу, якого ми є членами.

2. Більшість з нас покинула Україну не для шукання заробітків, а таки з політичних причин.

Однак, багато з діяльності, яку ми називаємо політичною, не має взагалі нічого спільного з політикою. Політика може мати предметом тільки актуальну чи сьогодні існуючу проблему, а політична робота це така діяльність, яка має завдання розв'язати цю проблему та довести її до бажаного кінця. Діяльність, яка зводиться до безупинної суперечки між гетьманцями та УНР-івцями, чи між поодинокими фракціями ОУН, не є політикою, бо предметом цієї діяльності є те, що було. Ми бачимо виразно, що в цій нашій еміграційній політичній діяльності беруть участь, передовсім, особи, які колись були персонально заангажовані в цьому. Минув час, змінилися обставини, а ми далше сперечаємося про те як мало бути. Цією діяльністю не цікавиться забагато старших, а про молодь навіть немає мови. Отже, ясно, що ця наша «політична» діяльність загине разом з тими, які її вперто ведуть. Наша молодь більше освічена за нас. Вона трактує те що було, як історію, а не як політику. Наша молодь не може розуміти чому на тлі того, що було, ми порізнені політично сьогодні. Наша молодь бачить, що ми маємо майже ідентичні наставлення до сьогоднішньої проблематики нашого народу, а проте ми виказуємо ряд різних концептів політичної натури без зрозумілої підстави. Цей поділ показується також в нашій громадській роботі, і цього наша молодь не лише не може оправдувати, але навіть розуміти.

Особливо шкідливим явищем для нашої молоді є діяльність тих наших політичних середовищ, які пробують різнитися від інших тим, що з розмислом витворюють негативний стереотип сучасної України. Темне притемнюється, а Україну представляється нашій молоді такою мізерною, що в неї витворюється відчужуюча тенденція і до України, і до нашої спільноти, а часто і до рідних

батьків! Це є, до великої міри, причиною, що деякі наші молоді хлопці та дівчата не лише не хочуть признаватися до українства, але навіть до українського походження. Треба тільки мати нагоду прислухуватися до їх щирих розмов.

Я здаю собі справу, що можу наразитися на деяку непопулярність, але я твердо переконаний, що ми не можемо дозволити собі на таку діяльність, яка б відчувувала нас, а головню наших дітей від України. Ми знаємо, що Австралія є молододу країною, і майже кожна молода людина тут мріє про подорож, передовсім, до країни походження її батьків, чи дідів. Подібна тенденція розвивається також серед нашої молоді; а ми бачимо випадки, коли батьки агітують проти поїздки в Україну, а їхні діти зовсім відтверто виявляють охоту відвідувати Україну. Тези деяких наших оточень, а також тих наших газет, які на цьому спекулюють, не витримують критики. Треба ж відрізнати контакти з нашими рідними в Україні, контакти з Україною, як батьківщиною всіх українців в Україні та поза Україною суцїх, і контакти з урядовими чинниками сучасної України. Я не чув, щоб хтонебудь пропагував ці останні контакти серед нашої спільноти в Австралії. Отже, ми дискутуємо, чи сперечаємося про справу, чи проблему, яка не існує.

Треба апелювати до всіх думаючих членів нашої спільноти, щоб ми зосередили більше уваги на освідомлення нашої молоді про сучасний стан в Україні, тому що цим наша молодь цікавиться. Але наша молодь хоче від нас докладного та авторитетного опису фактичного стану в Україні. Її не задовольняють загальникові твердження, що там все є зле і — крапка. Про сучасне життя в СРСР і Україні написано багато, різними авторами. Ми повинні бути ознайомлені з цими публікаціями на те, щоб бути в стані переконуючо виправляти такі, чи інші неточности, чи брехню. Однак, ми мусимо пам'ятати, що хитро подана брехня може переконувати більше від неналежно сформульованої правди, і тому до такого складного завдання нехай не беруться ті, яким воно понад сили.

Отже, замість сперечатися про те, що було і чого ми не в силі виправдати, ми повинні взятися до освідомлення себе самих, а зокрема нашої молоді про сьогодишню українську проблематику. Ми не сміємо взаємно дискредитувати себе перед нашою молоддю, а коли ми всі зосередимо увагу на справі актуальній сьогоди, ми повинні мати кращу змогу зацікавити наших дітей тим, чим ми займаємося, себто нашою громадською діяльністю. Наша молодь легко зрозуміє чому наша громадська робота має політичну за-краску. Мало того, наша молодь може багато в цій діяльності допомогти.

Як ми виконуємо громадську працю?

Не будемо починати від способу відбувань наших засідань, сходин, чи зборів. Ми знаємо про наші недотягнення в цьому та часто про це пишемо в пресі. Але це зовсім не перешкоджає нам спокійно продовжувати нами втоптаний спосіб цієї роботи хіба тільки на те, щоб відстрашувати нашу молодь від активної громадської праці. Однак, можна б зосередити увагу на наших громадських імпрези, тому що вони рідко коли хворіють на оригіналь-

ність, і для нашої молоді всі вони однакові, бо різниця є хіба в доповідях, які рідко коли виголошуються так, щоб і молодші могли бодай дещо розуміти. Тим самим наші імпрези перетворилися в свого рода ритуал, і їх відвідують старші зі звички, чи обов'язку, без огляду на їх програму.

Немає сумніву, що імпрези з оригінальною програмою потребують постановців і виконавців різних точок, а таких між нами чимраз менше. Та це не значить, що неможливо влаштовувати імпрез з оригінальною, а навіть цікавою програмою. Я маю персональний досвід в організації концертів в честь Шевченка силами самих молодих виконавців програми, які на сцені виступали вперше в своєму житті. Є ясним, що ця імпреза не була на дуже високому мистецькому рівні, але вона була оригінальна й цікава. Однак, коло цієї імпрези треба було таки багато напрацюватися, а ми йдемо дорогою легкого опору, і тому на наших імпрезах молодих відвідувачів мало, а як є то, або в фойє, або таки на вулиці перед домом а не в залі.

Не треба переконувати про потребу привчати молодь до участі у виконанні таких чи інших точок програм наших імпрез. Це є якраз один із засобів зацікавлення їх нашою роботою на громадському відтинкові. Однак, точки для молодих треба підбирати так, щоб вони принайменше розуміли те, що виконують, а не виучували незрозумілі тексти і сміялися на сцені тоді, коли треба б зовсім протилежного виразу.

Мої попередники висловили думки про різні способи національного виховання нашої молоді. Доповідачами є фахівці та досвідчені педагоги, тому я обмежуся думками практичного характеру, базуючи свої спостереження на тому, що діється в моїй хаті, чи серед аделаїдської спільноти. Я не думаю, що в нас проблематика з нашою молоддю є інакша, як в інших стейтах. Проте, я знаходжу оправдання для деякого оптимізму. Наполегливою працею, відносно малого числа громадських працівників, ми добилися в Аделаїді деяких успіхів в справі зацікавлення нашої молоді нашою громадською діяльністю. Здаю собі справу, що це тільки початки потішальної тенденції в Аделаїді, але як цей вогонь не погасне бодай кілька років, ми зможемо спокійно йти на пенсію, і передати нашій молоді дальше ведення цієї громадської діяльності, яку ми почали.

Щоб не бути голословним, наш Союз Українок має більше, як третину молодих та доволі активних членів. Цей процес відмолодження триває в Союзі Українок вже добрих кілька років, і під сучасну пору повільно, але систематично зростає. Ми маємо вже другу каденцію Пластової Старшини, членами якої є майже виключно молоді пластуни. Діяльність Пласту тепер не гірша, як була передше, а в останньому часі ми є свідками подивувідного вияву самоосвіти молодих пластунів української. Безперечно, що стимулом до цього є Ювілейна Зустріч, яка має відбутися в нас при кінці цього року з участю позастейтових і заокеанських пластунів. Однак, похвальним є, що ініціатива вийшла від самої молоді, а шановний предсідник, присутний тут наш голова Української Громади та деякі інші учасники з Аделаїди, потверджать з яким запалом пластуни в нас дослівно ганяють за інформаціями

про всі ділянки українознавства, потрібні їм для пластових проб. Українська Студентська Громада також відроджується під національним оглядом, стаючи формально секцією Української Громади. Тиждень тому ми організували в Аделаїді дуже успішну маніфестацію проти переслідувань в Україні. Надзвичайно приємним явищем була чисельна участь нашої молоді, себто студентів, пластунів і СУМ-івців, а голова Студ. Громади прекрасно виконував функцію президента віча.

Наша Українська Громада не йде позаду. Тільки недавно викинула прекрасні приміщення для Рідної Школи, а також окремі домівки для Пласту, СУМ-у та Студ. Громади. Число молодих членів нашої Української Громади також постійно зростає, а відомо молодження нашого хору «Гомін» буде всім видне на його виступі в програмі Здвигу. Якраз тепер Українська Громада присвячує особливу увагу на те, щоб цей дуже сприємливий для нашої спільноти запал між нашою молоддю не погас.

*

В рамках цієї доповіді я хочу висловити кілька думок про українську мову серед нашої молоді. Ця справа була належно обговорена попередніми доповідачами-фахівцями, а тому я знову додаю кілька практичних думок. Знати мову, значить вміти нею послуговуватися в слові та письмі. Ми, батьки, вчимо нашу молодь, як послуговуватися українською мовою в слові з більшим, чи меншим успіхом. Однак справа з читанням є гірша. Наша молодь мало, або зовсім не читає українських книжок, чи газет. Думаю, що заохочуванням, бодай деяких, до писання в газеті чи журналах, можна б легше заохотити інших до читання. Я помітив, що діти читають нпр. газету нашої Рідної Школи. Бачу також, що пластові журнали деякі пластуни таки читають, бо це їх у більшій мірі цікавить; а коли в такому журналі пишеться щось про місцеву Станицю Пласту, то читають від дошки до дошки. З'явилися кілька разів спроби писання молодих авторів з Вікторії за ініціативою п. Нитченка. Я помітив, що деякі молоді читали це і в нас, а напевно все це читали докладніше їх товариші з Вікторії. Отже, виходить, що треба підтримувати молодечі журнали, а також наші газети повинні посилено шукати молодих дописувачів під наглядом, чи ініціативою учителів наших шкіл, чи молодечих організацій, тому що це є реальний спосіб для зацікавлення нашої молоді українським друкованим словом. А без української мови наші діти українцями не будуть.

Ми повинні також виявити більшу допомогу нашій молоді в формі сприяння їм набувати професійні чи академічні кваліфікації. Кожна наша Громада могла б зробити це само. Я вірю, що якби наша спільнота видала кілька тисяч доларів річно на допомогу студіюючій молоді, це була б, хто зна, чи не найкраща інвестиція, яку ми дотепер зробили. Може лише частина тих, які одержать допомогу, її виправдають. Та це також оплатиться. Ми інвестуємо тяжкий гріш в будинки, площі і т. п., а не для тих осіб, які мали б запевнити, що нами придбані нерухомості будуть служити для того, для чого ми їх придбали.

Ми маємо тут представництво КоДУС, але головню для допомоги українським студентам в бідніших країнах. За виїмком коопе-

ративи «Дністер», мені невідомо, щоб хтось реально пробував помагати нашим студентам тут. Безперечно, що поміч студентам не буде безпосередньо виховувати їх національно. Однак, кожний студент буде свідомим хто йому помагав в часі потреби, і це змушуватиме його до моральної підтримки нашої спільноти, нашої громадської праці та приналежності до українства.

Підсумки моєї короткої доповіді наступні:

1. Добре, що ми хоч пізно, але таки рухаємо цю важну справу;
2. Національне виховання нашої молоді є справою нас усіх, і на неї ми всі мусимо зосередити увагу;
3. Наші церковні чинники повинні зосередити увагу на протиставлення матеріалістичних тенденцій, та ідеалістичне виховання нашої молоді;
4. Наші політичні чинники повинні перестати сперечатися про те що було, а зосередити увагу на теперішню актуальну ситуацію в Україні. Предметом нашої політичної роботи може бути тільки «чим і як» ми можемо допомогти нашому народові в сучасних умовах. Наша політична діяльність не може толерувати тенденцій ізоляції нашої спільноти від України;
5. Ми повинні притягати нашу молодь до такої громадської праці, в якій вона може відігравати максимум активної ролі;
6. Ми повинні зосередити увагу на допомогу нашій молоді набувати професійні та академічні кваліфікації.

Це є програма не легка, але вона не є неможлива.

*

**Учасники 12. Делегатського З'їзду СУОА
6-7 листопада 1971 в Мельборні**

ГРОМАДСЬКА КОНВЕНЦІЯ

М. Болюх (Голова СУОА)

ДО СУЧАСНОЇ ГРОМАДСЬКОЇ СИТУАЦІЇ В АВСТРАЛІЇ

Говорити про актуальні моменти сучасного громадського дня — це дуже широка тема; ці моменти збагачуються й поширюються чим даліше ми заходимо в еміграційні роки.

На громадській конвенції, з виїмково широкою аудиторією, та в безпосередній зустрічі з головами Громад та суспільно-громадських Організацій, де час обмежений, треба б зупинитися на тих основних моментах, які супроводять нашу громадську дійсність під сучасну пору. Це дасть змогу основніше обмінятися думками до найбільш актуальних питань. І тому я намагався виструнчити цю актуальну громадську проблематику.

Чим характеристичною і відмінною є українська національна спільнота в Австралії від українських поселень в інших країнах? Передовсім, — ми є наймолодшою, піонерською еміграцією; ми відносно малочисленні, розпорошені на великих просторах; ми ізольовані, відокремлені, назовні від українського масиву у вільному світі; а на самому континенті, внутрі, великими просторами. Ми проживаємо тут, більшими чи меншими островами, на розлогому австралійському континенті.

І звідси, інстинкт самозбереження, чи звичайна логіка далекозорої політики, вказує на потребу консолідації нашого національного потенціалу і збірних зусиль, а в організаційно-практичній постановці, на централізацію нашої організаційної системи. Як вже згадано вище, ця «подвійна» ізоляція, назовні і внутрі, сприяє децентралізації, з якою через нашу малочисельність і брак достатніх фінансів, нам тяжко боротися. І тому, нам треба думати і діяти протилежно: змагати до закріплення нас в існуючій ієрархічній побудові громадського життя, у всесвітньому і місцевому значенні. Щоб серед нашої австралійської громади вироблялось почуття фактичної приналежності до великої української громади.

Виходячи з цього, в сьогоднішній зустрічі, наші міркування треба б починати від —

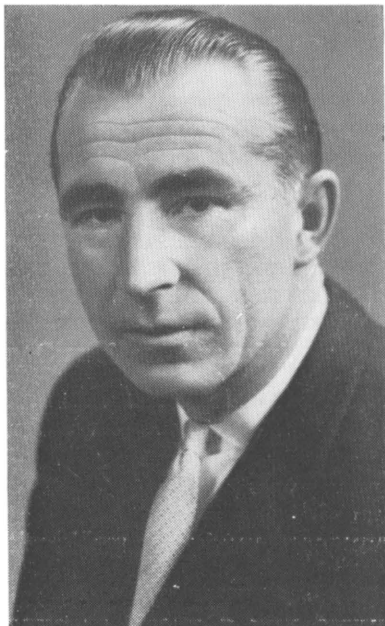
СУОА в системі СКВУ

Як знаємо, Світовий Конгрес — це вислід зусилля довгих років. Українці, розкинені на широких просторах у вільному світі, довгими роками очікували якогось одного репрезентативного центру, власного авторитету світового значення. Такий ми досягнули. Всі труднощі, які супроводили Перший Конгрес і створення Секретаріату, в якійсь мірі супроводять його сьогоднішню стабілізацію. СКВУ — установа відносно молода, і для закріплення її потрібно послідовних зусиль, активної дії, поважних моральних та фінансових засобів. Хто зна, чи не варто тут наголосити спершу моральну сторінку. Бо творення і закріплення авторитету це не тільки дорога з гори вниз, але й навпаки.

Якщо СКВУ себе оправдає діловою поставою, мусимо піти назустріч.

Праця Секретаріату СКВУ, з одної сторони, вимагає послідовної розробки в поодиноких ділянках нашого многогранного життя, що її намагається Секретаріат реалізувати з допомогою створених Комісій. Це плянова і послідовна розробка. З другої сторони, цей Секретаріат мусить кожночасно і своєчасно бути готовим, та мати всі засоби, реагувати та діяти на важливі події, які приносить само життя у відношенні до українства та визвольної політики українського народу. Йдеться й про те, щоб кожна країна поселення, своєчасно була співучасником таких акцій, і у всіх починах Секретаріату. А це, у відношенні до чужинецького світу, допоможе витворити враження, що ми дієспроможна і зорганізована велика громада у світі. Ось такі акції, як в минулому: маніфестації в 50-річчя Державности в противагу до відзначування річниці Жовтневої революції; зорганізована висилка телеграм у світі до Тегерану, разом з тим і поїздка делегації СКВУ; протиакції Ленінських святкувань і ін., все те знайшло свій відгук і враження. При послідовній такій настанові й дії, ми можемо, на довшу мету, виробити собі дуже корисну опінію в цьому відношенні.

Це правда, що в ділянці оборони українського народу і його спротиву режимовій політиці, в ділянці пропаганди української визвольної справи, як нам виглядає, СКВУ має певні труднощі нашого внутрішньо-політичного порядку. Зі сторони деяких політичних центрів, СКВУ зустрічається в такій діяльності з застереженнями, що це не лежить в правах та компетенціях всесвітньої громадської централі, і що СКВУ входить не в свою сферу діяльності. І хоча свого часу, на сторінках преси, було вияснення цієї справи авторитетними кругами Секретаріату, це не знайшло спів-

М. Болюх

звучності в наших політичних кругах. Та найгірша справа, цю проблему примітивізується на низах не дуже вдалим публікаціями, і ще менш вдалою шептаною пропагандою.

Тимчасом СКВУ, як громадський центр, не можна обмежити до самої просвітянської чи культурної діяльності. СКВУ — як громадський центр — це найбільш досконале організаційне завершення української політичної еміграції, і само його існування вже заключає в собі національно-політичний аспект. І в прийнятому та узгодненому статуті СКВУ говориться, що до завдань його належить оборона прав українського народу, пропагування української визвольної справи, ширення правди про Україну і її державницькі змагання. Ці завдання, чейже, є суто національно-політичними, і громадський сектор української політичної еміграції не може бути без національно-політичних аспірацій, а разом з тим і завдань.

Очевидно, що СКВУ не може претендувати на державний центр, на центр координації чи форум консолідації українських політично-партійних сил. Я твердо заступаю думку, що СКВУ повинен і мусить бути загальноукраїнською вартістю і в сучасній внутрішньо-політичній ситуації на еміграції цього треба би дотримуватися.

Всякі намагання використовували СКВУ для вузких партійно-політичних розрахунків, могло б означати кінець авторитетного укр. громадського центру.

Але нам треба доводити до відома, і будувати опінію, що в сучасний момент СКВУ з незвичайне досягнення нашої еміграції, доцільне і поважне для української справи, що врешті закордоном є одинокий авторитетний чинник, який у важливих моментах і в konieczності може в національно-політичних питаннях говорити в імені всіх українців у діаспорі. Не говорячи вже про великий моральний аспект справи у відношенні до нашого народу на рідних землях. Бо ж це відбирає ворогові аргумент перед нашим народом, що еміграція розсварена і розчленована. І, як довго в нас немає одного політичного центру на еміграції, так довго, на мою думку, СКВУ, бодай в поодиноких випадках, а зокрема у відношенні оборони прав українського народу, мусить виступати в імені всієї української громади в діаспорі. А коли вже приходиться говорити з становища громадян країн нашого поселення, то цей момент за СКВУ є безспірним і бездискусійним.

Наші політичні центри, при добрій волі, могли б тут відограти дуже позитивну роль, бути архітектором цих завдань, навіть інспіратором і важливим помічним фактором своїми кваліфікованими силами. І тут можна б говорити про доцільний розподіл роль для добра української визвольної політики.

Реальна позитивна постава та настанова великої еміграційної української громади, могла б тільки закріпити за СКВУ право громадянства та допомогти йому скріпити стабілізацію та реальні спроможності дії.

Але до цих завдань є ще труднощі і фінансового порядку. В практичній постановці, Секретаріат покищо діє, що так скажв. «на кредит», частковими дотаціями двох громадських централь Канади і Америки. Розраховуючи на реалізації запланованих завдань, остання Пленарна сесія СКВУ встановила бюджет 100 тисяч до-

лярів. Проголошений «Фонд СКВУ» мав би цю суму забезпечити.

І за нами, зорганізованим громадським сектором в Австралії, що є членом СКВУ, є поважні зобов'язання. З одної сторони реалізація плянів праці, що вимагає особливішого зусилля громадського активу в поодиноких ділянках. Переглядаючи наші спроможності, просто треба з острахом думати про майбутні завдання, якщо ми з престижових моментів хочемо за собою заповнити позицію дійового члена СКВУ. Всім тим, яким сьогодні хочеться думати та забавлятися відосередочними тенденціями в нашому громадському житті, треба і над цією справою основніше призадуматися. Я неодноразово повторявся, що якщо ми хочемо тут зберегтися на дальші роки, то лише при передумої сконсолідованої дії всіх наших кваліфікованих сил.

І друге наше зобов'язання у відношенні до СКВУ — це фінанси. На Австралію призначено 1600 дол. річно членської вкладки. Щоб якоюсь мірою вив'язатися з цього, і бодай виявити добру волю, СУОА вплатив за 1970-1 роки повну суму з інших фондів СУОА, розраховуючи, що розписана акція «Фонду СКВУ» поверне ці гроші, запозичині з інших фондів, і забезпечить рівночасно ці наші зобов'язання на дальші роки.

1600 дол. річно на нашу громаду в Австралії — це вже сьогодні не така страшна сума. Якщо ми спроможні далеко більші суми збирати що року на наші політичні середовища, то тимбільше ми спроможні забезпечити цю суму, спільними зусиллями, на наш громадський центр. Але, як до сьогодні, ми знаємо, що вислід збірки Фонду СКВУ був незадовільний. Можливо, що належало б призадуматись над іншою формою оподаткування, можна над тим дискутувати.

Але не закриваючи дійсности, належить нам на це питання відповісти, і бути послідовними в практичній реалізації. Або ми являємося членом СКВУ і вив'язуємося з наших зобов'язань, або нам не під силу, і мусимо шукати якоїсь розв'язки, щоб рятувати престиж цього континенту українського поселення.

Рецепта за вами, Шановні Пані і Панове, бо ви є відповідальними за кожночасну настанову в терені, і ви цього питання сьогодні без відповіді залишити не можете.

СУОА — громадська централь Австралії після 20 років існування

Це друге питання, над яким треба б зупинитися сьогодні об'єктивним та практичним поглядом.

Треба з повним признанням відмітити, що основоположники нашого громадсько-національного сектора, в тих перших днях нашого поселення, вибрали правильну форму і вірну організаційну постановку. Задум був добрий, хоча з бігом років, він підупав значним змінам, бо таким було наше життя й умови. Та всетаки й на сьогодні, може в деяких місцях більш формально, чим фактично, ми таки наголошуємо Українську Громаду на місцях, як матірню організацію, як вихідну форму нашого організованого життя. І по суті, у відношенні до інших країн нашого поселення, ми маємо найбільш громадсько-виструнчений сектор, що наголошується, як громадсько-національний. І форма та назва «Українська Громада», найбільш вдала, і одинока громадська організо-

вана система у відношенні до інших країн поселення.

На сьогоднішній момент, СУОА, з одним винятком, охоплює весь організований многогранний суспільно-громадський і суспільно-політичний сектор. І цей СУОА, тому 20 років, був подуманий і організований з перспективи тодішніх спроможностей, людського ідейного резервуару і вимог невідкладних завдань того часу. І тоді ще, незвичайно сильним наголосом, серед нас діяла морально-ідейна опінія, що являлася самотнім нашим езекутивним засобом (це ж саме і на сьогодні).

І у відношенні до СУОА неодноразово була мова та дискусія: виконний чи координаційний чинник?

І хоча статутowo — СУОА виключно координаційний чинник, то практично постава громадської мережі, в поодиноких місцях чи випадках, наголошувала СУОА як виконний орган. Практично тут можна говорити про дві категорії членства СУОА: Громади та Суспільно-громадські організації. Деякі з цих останніх наявно зумовлюють труднощі в координації СУОА громадської праці; вони, в разі потреби, покликаються, що побіч членства в СУОА, вони ще мають свою світову централю за океаном, і їх в першу чергу зобов'язує підпорядкованість туди. Оце подвійне членство, інколи практикує не дуже логічну подвійну мораль.

Бо в дійсності, воно зовсім не так. Правдою є, що черговість наших завдань визначається нашим місцевим порядком, визначається умовами та завданнями на місці, серед яких ми проживаємо і плянуємо, щоб себе вдержати на поверхні часу. Нам ніхто з-за океану не допоможе, якщо ми самі собі не допоможемо. І правда також, що для координації потрібно доброї волі та почуття правопорядку.

І тільки від нас, тут на місці, від нашого зусилля, власного потенціалу, моральних і фінансових засобів, буде залежати наше даліше майбутнє. І звідси — потреба централізації нашої дії, хоча вона (централізація) з кожним далішим роком буде все тяжчою. Але ми завжди виказували непересічну мірку зусилля, саме в тяжких умовах.

Я завжди висловлювався, що найбільшим нашим ворогом на еміграції — це час. Кожний рік, що віддаляє нас від 1949-го, приносить більше проблем. Ми розплянували давніше особовий склад органів СУОА з перспективи можливостей тодішніх умовин. Коли переглядати особові склади органів нашої громадської централі минулих років, то в більшості вони концентрувалися з однієї місцевості (Сідней або Мельборн). Врешті, безжалісний час прорідив ряди громадських активістів (а породив чимало нових організацій) і від якогось часу особовий склад органів СУОА формується з трьох стейтів.

Це, на мою думку, не страшно. Навіть добре, робить почуття збірної відповідальності, збуджує ширшу настанову. Але це створює особливіші труднощі технічного і фінансового порядку. Не такі, щоб ми не могли їх побороти. Ми вже не є аж такими бідними. Нам, СУОА, інколи з престижових моментів приходить замовчувати, що ми, мабуть, є самотньою громадською централею, в якій вся праця виконується на добрій волі, на почутті відповідальності. І не тільки СУОА, але й Громади та всі установи, не

мають навіть частинно оплачуваних урядовців. Така ідеалістична настанова мала оправдання раніше, але з перспективи дальших років, прийдешніх еміграційних поколінь, воно може позначитися на стабільності однаково СУОА і Громад. Якщо цієї справи не розв'яжемо ми, куди тяжче буде розв'язати нашим дітям.

Були різні спроби та задуми зміни статуту СУОА. Можливо, що, якщо йдеться про організаційну постановку, можна б дещо розв'язати зміною статуту. Але, в основному, йдеться про більш основніший момент. Статут — це тільки мертвий папір. До його реалізації треба ще живих людей, творчої атмосфери, моральних та фінансових засобів. Бо в такій задушливій атмосфері, яка нарізла останніми роками, і протягом деякого часу проявляється, ледви чи можна думати про кращий і надійніший громадський день. І якщо в нас не зайде в цьому відношенні здорова переоцінка, ми стратимо ще поважну частину тих, і так небагатьох, громадських діячів, а найважливіше, ми членуємо наш громадсько-національний потенціал і спроможності.

І знову, не можемо залишити питання без відповіді: як забезпечити фінансові і моральні засоби для існування єдиної громадської централі Австралії. Не забуваймо, що СУОА фінансово існує вже довгі роки забезпеченою акцією, в основному льокального значення, точніше у Вікторії, та дещо в Півд. Австралії. І за цей час вдалося провадити видавничу діяльність, допомогову, фінансувати найконечніші організаційні поїздки, репрезентативну діяльність і ін. А при тому, громадські будинки деяких поважних стейтлових установ, а зокрема найповажнішої та найчисельнішої громади в НППВ, не є забезпечені в системі СУОА. Тут щось не в порядку, бо з тим фінансовим питанням, рівночасно пов'язане і моральне.

Припустімо на хвилину, що ця льокальна забезпечена акція не дописала б, або перестала бути актуальною?

І тому тут мусить також прийти основніша застанова. Ми мусимо солідно та тверезо ствердити, що члени СУОА, в першу чергу Громади та Організації, мусять дати такі фінансові засоби, щоб цілком забезпечити адміністративні та організаційні вимоги централі. Забезпечена акція має йти на розрібку та реалізацію дальших важливих завдань.

Ми мусимо мати мужність сказати собі: треба нам громадської централі, чи маємо надаліше імпровізувати та животіти штучними ін'єкціями. Якщо відповімо позитивно на перше, то в конвенції треба брати цю відповідальність. СУОА буде таким, якими будуть Громади, і треба зробити зворот для добра самого СУОА, а дорога до нього веде з громадських низів, а не тільки навпаки.

Наша відносна малочисельність, розпорошення на великих просторах, вимагає в практичній праці фінансів. Мусимо всі наші зусилля зводити в одну дієспроможну українську громаду, проводити часті крайові акції, часто себе відвідувати та взаємно зустрічатися, бо наша Україна в Австралії є замаленькою, щоб ми могли жити ізольовано, думати відосередньо, і не бачитися часто. Жити і творити ширшим поглядом, спільними міркуваннями, а не тільки місцевими категоріями, так часто під призвою вужчих

інтересів, не говорячи вже про людські слабості.

На ці питання ми мусимо собі, також, сьогодні відповісти, або бодай приготуватися відповісти завтра...

Українські Громади

Ідучи вже так по лінії нашої ієрархічної побудови, ще належало б сказати декілька міркувань до сучасної дійсності довкруги наших Громад.

Тут, в загальному, можна б перенести поважну частину думок, що відносяться до громадської централі. Є, одначе, певний варіант у відношенні до Громад. Коли СУОА в практичній постанові зустрічається тільки з правними установами, з їхніми управками чи делегатами, то Громади в практичній праці мають безпосередню зустріч з фізичним членством.

І тут заходи та засоби, в певному відношенні, будуть відмінними. Громади є в далеко кориснішому становищі бо вони мають кожночасно змогу бути в безпосередньому контакті з членством, та більші можливості творити фінансову базу.

Якщо говоримо, що всюди в нас позначилися за час нашої еміграційної мандрівки зміни, то вони не обминули й Громад. Варто б зупинитися на одній важливій зміні — це поява нового члена в нашій спільноті. Він ще може не є формально членом Громади, але його вже завважуємо на нашому громадському виднокрузі; правда, може не так часто і повно, як ми б того сподівалися. Маю на думці наше молоде еміграційне покоління.

Не думаю основніше затримуватися над питанням нашої еміграційної молоді, бо на це визначено окремий час. Мені хотілось би тільки це відмітити і нав'язати до деякої практичної застанови.

Чи не пора вже нам призадуматися також над новими формами та засобами в практичній громадській праці. Поява нового члена, з молодішої генерації нашої спільноти, в багатьох випадках психологічно і ментально є відмінною від нас.

Думаю, що у відношенні до наших молодих друзів, ми мусимо більшу увагу звернути і призадуматися над можливостями організування товариських форм громадського життя. Не закриваймо очей, що Народні Доми пустіють. Мене ніхто не переконає, що доривочні проби танців, хорів чи вечірок, розв'язали цю справу. Це можна розчисляти, як допоміжний чинник, у відношенні до певного віку, чи окремих випадків.

Серед поважних скупчень нашого поселення, Народні Доми заповнюються чи напів заповнюються лише на час академій чи імпрез. А дійсність є такою, що самими академіями на довшу мету молоді не вдержимо, і не впровадимо на постійно до Народних Домів.

Треба думати над клюбовими чи спорідненими формами, що давали б молодій людині змогу бувати в ширшому крузі, також і серед старшого громадянства. Тут великі можливості і для культурно-мистецької праці. Але найважливіше те, щоб наша молодь зустрічалася в такій атмосфері, такій обстановці, щоб її можна було витягнути з чужинецьких клюбів і затримати у власному.

Я не завагався б ствердити, що під сучасну пору, це було б передовим практичним завданням Громад. Щоб формувати та підготовляти майбутніх громадських працівників і нашу зміну,

ми мусимо гуртувати їх біля нас різномірними засобами, враховуючи, що молода людина у своєму віці, має і людські потреби.

Група делегатів Громадської Конвенції. Зліва на право; сидять: І. Кирлик (голова УГВ), М. Глуховець (СУОА), Ю. Венгльовський (СУОА), М. Болюх (голова СУОА), С. Ваврик (голова СУА), Л. Гаєвська-Денес (СУА), В. Мандичевський (голова УГ ЗА), Н. Мандичевська, М. Свідерський (голова ОУГ НПВ); другий ряд: Ж. Коломисць (СУМ), І. Гриневич (голова КПС), В. Марушечко (ОУГ НПВ), Верпета (УГ Квінбісн), Т. Пасічинський (голова УГ ПА), І. Білинська, М. Білик (голова СУ ПА), С. Місько (голова СУОМА), О. Кавуненко (голова УГ Канберри), П. Гупало (голова УГ Квінсл.); другий ряд: М. Пелих (ОУГ НПВ), Ф. Габелко (Легіон ім. С. Петлюри), І. Жестовський (ОУГ НПВ), С. Цимбалюк (ОУГ НПВ); третій ряд: М. Лютак (ОУГ НПВ), І. Полатайко (УЦШР), В. Островський (ОУГ НПВ), Пиріг (УГ Окслей), В. Оловаренко (ОУГ НПВ).

Громади на місцях також, мають не меншу проблему з браком громадських працівників. І мені здається, що Громади по стейтах, як матірні організації, повинні зосереджувати практичну діяльність на основних ділянках нашого організованого життя, і ними проводити безпосередньо. Іншими словами, праця Громад повинна бути більш виструнченою. В інших випадках нашого многогранного життя, співзвучні організації повинні провадити працю в поодиноких ділянках, координуючи її з Громадою (пр. суспільна опіка — Союзом Українок).

Не менш важливою справою, про яку коротко належало б зга-

дати, це формалістика в нашому громадському житті. Наші загальні збори з традиційними стародавніми формальностями, безконечними дискусіями, нервозністю, в якій важливі справи заступаються дрібничковими, не підходять формалістиці парламентарної практики країни нашого поселення. А таку школу має наша молодь. Витрачений загальними зборами час на безплідні дискусії і «формальні» справи, повинен бути використаний в одній частині на ділову і справну нараду, а в другій частині заповнитися культурно-розваговою програмою. Загальні Збори мають бути нашим громадським празником і, відбуваючись раз на каденцію, вони мають залишити погідний настрій і атмосферу в очікуванні до наступної громадської конвенції. Загальні збори мають бути такою подією, щоб її всі очікували, а не відкладали й протягали.

*

І врешті, на закінчення, декілька заключних міркувань.

За дрібними справами і вузькими інтересами, ми часто вдарили самих себе, вдарили по нашій творчій атмосфері та ідейній розрібці.

Побіч цілого ряду труднощів, які супроводять кожну еміграцію, українська спільнота має до діла з особливіше посиленням наступом, в цілому вільному світі, зі сторони окупанта нашої батьківщини.

В основному політика Москви є спрямована на ліквідацію української еміграції, як політично-громадського фактора. За нашим ворогом великий досвід імперіялістичного державницького апарату з великими ресурсами. І всі намагання ворога йдуть по лінії обезголовлення нашої еміграції, допровадження до розриву громадських низів з проводом, до ізоляції патріотичних громадських кругів на батьківщині від еміграції, і навпаки.

Ворог діє проти нас зорганізовано і скоординовано. І тому нам треба діяти скоординовано, або хоч не діяти проти самих себе. Політика ворога супроти нас є з далекоюглюю розрібкою на майбутнє, і такими ж далекозорими мусимо бути і ми.

Важливо, щоб таку дійсність та стан ми відчували, розглядали її спільним і суцільним поглядом. Це запурука кожної оборони та протинаступу. І тоді можемо думати про кращий громадський день на еміграції...

*

РЕЗОЛЮЦІЇ ГРОМАДСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ II-го ЗДВИГУ УКРАЇНЦІВ АВСТРАЛІЇ

1. Вітаємо рідний нарід на батьківщині та, розуміючи його тяжке становище, закликаємо оновити й збільшити національну солідарність, ідейність і жертвенність в громадському секторі, щоб могли краще виконати наші завдання супроти нього.
2. Вітаємо Секретаріят СКВУ. Визнаємо його за незаперечний авторитет для української еміграції у вільному світі, та будемо підтримувати його морально і матеріально.

3. Визнаємо громадську централю Австралії — СУОА за репрезентанта СКВУ на цьому континенті, і визнаємо СУОА, як незаперечну крайову громадську централю.
4. Визнаємо Українські Громади по стейтах за матірні організації, з правом і обов'язком координувати організовану працю в терені.
5. Визнаємо українське шкільництво за вихідну базу виховання української дітвори і молоді та даємо йому всесторонню підтримку.
6. Підтримуємо існування та працю молодечих організацій різних форм, і очікуємо з їхніх рядів молодих членів Українських Громад.
7. Закликаємо всіма доступними засобами закріплювати та поширювати засади толеранції в організованому українському житті, як основну запоруку його розвитку.
8. Вважаємо, що взаємне довір'я — це основа й запорука співпраці. Його треба плекати, а не поборювати. Довір'я, братня любов, віра в українську людину — повинні бути щоденними кличами в нашому житті й практичній праці.
9. Закликаємо нашу спільноту уникати непотрібних труднощів в організованому житті, шанувати волю більшості, уникати конфліктів між церквами і громадським сектором, шукати співпраці і взаємного порозуміння.
10. Виявити якнайбільше ініціативи та старань для наладнання і закріплення товариських форм громадського життя, як засобу спільного зближення, порозуміння та пожвавлення дії громадського сектора.
11. В міру можливостей пристосувати працю наших Громад до вимог нашого молодого покоління, народженого й вихованого в ментальності країни нашого поселення.
12. Старатися вибирати до управ Громад та Організацій людей принципових, з почуттям відповідальности, громадського такту і давати їм підтримку в їхній праці.
13. Підтримувати і допомагати праці мистецьких одиниць по стейтах, як одиноких носіїв української культури і мистецтва на цьому континенті.
14. Використовувати для покращання наших умов модерну техніку і наших новонабутих фахівців в цій країні.
15. Покликати на наступному З'їзді СУОА комісію експертів для основної аналізи нашого життя в минулому і з перспектив на майбутнє, маючи за основну мету недопущення до прірви між старшим і молодшим поколіннями.

*

